

MO/ Samenlevingsopbouw

Zomer 2009

WMO en de civil society

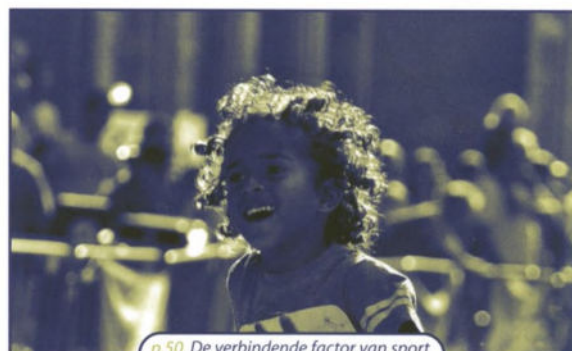
- *Opbouwwerk moet niet somberen maar kansen pakken*
  - *Nieuwe doelgroep welzijnswerk: arbeidsmigranten uit Midden- en Oost Europese landen*
- *Wmo gebaat bij samenwerking tussen instellingen van migranten*

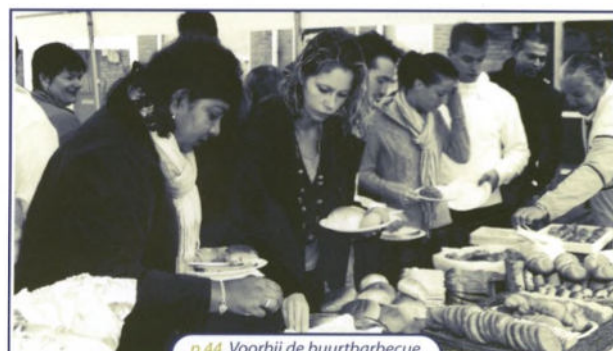
4. **De betekenis van de buurt**, *Hillie van Netten*
PRIMO nh onderzocht de betekenis van de buurt voor haar bewoners. Aansluiten bij gewone dagelijkse dingen zou wel eens het geheim kunnen zijn van een betekenisvolle buurt.
7. **'De Polen pikken onze banen in'**, *Chris Veldhuysen*
Oproep om ontwikkelingen en ervaringen omtrent nieuwe migranten uit Midden- en Oost Europa te melden bij de redactie.
8. **Nieuwe doelgroep van het welzijnswerk, Arbeidsmigranten uit Midden- en Oost Europese landen**, *Catrinus Egas*
Hoe kan het welzijnswerk in de praktijk aan de slag met arbeidsmigranten uit Midden- en Oost Europese landen?
10. **Pitstop in Boschveld, Bijtanken en weer verder gaan**, *Wilma van der Aalst en Marijke Brouwer*
Bewoners krijgen concrete hulp van professionals en buurtbewoners bij hun vragen over wonen, welzijn, zorg en leefbaarheid.
12. **Denktanks en wijkweb, Succesvolle participatiemix verbindt krachtige en kwetsbare burgers**, *Catrinus Egas*
In diverse Amsterdamse wijken zetten 'excellerende' buurtbewoners zich samen met bewonersnetwerken in om hun buurt leefbaarder te maken.
16. **Crisis**, *Ard Sprinkhuizen*
De sociale sector lijkt in tijden van crisis alleen maar een geldverslindend obstakel. Het opbouwwerk zou het belang van haar werk meer in de openbaarheid moeten brengen.
18. **De Wijk als Speelplaats brengt het wij(k)gevoel weer terug**, *Henk Kieft*
De openbare ruimte zou weer het decor moeten worden van sport en spel.
21. **Opbouwwerk, het beroep voor nú**, *Paul Vlaar*
Veel taakgebieden van het opbouwwerk hebben sinds de invoering van de Wmo aan belang gewonnen. Werk aan de winkel, kortom, voor het opbouwwerk: niet somberen, maar kansen pakken!
22. **Cartoon, 'Ook in Nederland dreigen spookdorpen te ontstaan'**, *Marnix Rueb*
24. **Wat werkt als je maatschappelijke inzet door vitale ouders wilt stimuleren?** *Jan Willem van der Maat en Renske van der Zwet*
Deel twee van een reeks artikelen over effectieve interventies.
28. **De Sociale Onderneming**, *Maarten de Vries*
Geïnspireerd door het succes van de sociale onderneming in Groot Brittannië gaat de auteur in op de voordelen ervan voor de versterking van het maatschappelijk middenveld in Nederland.

p.8. Arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europese landen

p.50. De verbindende factor van sport

p.44. Voorbij de buurtbarbecue

32. **Wmo gebaat bij samenwerking tussen instellingen en zelforganisaties van migranten**, *Catrinus Egas*
Veel doelen van de Wmo zijn bij zelforganisaties van migranten dagelijkse praktijk, alleen niet altijd even zichtbaar voor de buitenwereld.
36. **Verkenning Participatie, Arbeid, vrijwillige inzet en mantelzorg in perspectief**, *Catrinus Egas*
Bespreking van het gelijknamige RMO-rapport.
38. **Spierkracht en beperkingen, De bijdragen van de civil society aan de doelstelling van de Wmo**, *Judith Metz*
Aan de hand van het anatomisch model ontleedt de auteur de civil society vanuit de verschillende functies die zij voor de doelstellingen van de Wmo kan vervullen.

In deze editie een aantal artikelen dat inzoomt op het wijkniveau. Zo zoekt Hillie van Netten naar de **betekenis van de buurt voor bewoners** en vertelt Mellouki Cedat over een nieuw fenomeen in Amsterdamse buurten: **de denktank, een ideeëngenerator** naast, tegenover en voor bewoners en het welzijnswerk.

Een tweede serie artikelen valt onder de kop **civil society**. In twee boekbesprekingen gaat Catrinus Egas in op vrijwilligerswerk (SCP-rapport: cijfers en trends) en de relatie arbeid, vrijwillige inzet en mantelzorg in perspectief (Wmo-rapport). Onderzoeker Judith Metz beschrijft aan de hand van het anatomisch model de diversiteit en breedte van de civil society in relatie tot de Wmo. En in de reeks artikelen over effectieve interventie – het onderzoeksprogramma van MOVISIE – in dit nummer het tweede deel: de effectiviteit van methodieken om vitale senioren en hun maatschappelijk kapitaal in te zetten.

Inspirerend is ook een artikel over **het succes van de sociale onderneming in Groot Brittannië**. Auteur Maarten de Vries houdt een vurig pleidooi voor deze nieuwe (rechtsvorm) en gaat in op de voordelen ervan voor versterking van het maatschappelijk middenveld.

Ook in dit nummer een aanzet tot een debat over **de positie van opbouw- en welzijnswerk**, ingegeven door publiciteit over onder andere Kanaleneiland-Utrecht. Ard Sprinkhuizen maakt zich 'boos' over de vlakheid en eenzijdigheid van de kritiek, maar vooral ook over de reactie van de sector zelf. Paul Vlaar is duidelijk: **opbouwwerk is het beroep voor nu**. Niet somberen, maar kansen pakken. Een mooi thema voor de komende **Vakconferentie Opbouwwerk van 5 november**. Heeft u de datum al genoteerd?

42. **Nederlanders doen nog altijd veel vrijwilligerswerk**, Catrinus Egas
Bespreking van het laatste rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau met de nieuwste cijfers en analyses van het vrijwilligerswerk in Nederland.
44. **Vorbij de buurtbarbecue, Sociale Samenhang ontrafeld**, Rob van den Hazel en Maarten van de Donk
Seinpost Adviesbureau ontwikkelde een barometer Social Samenhang om concreet in beeld te brengen hoe sociale samenhang er op buurtniveau voor staat, en vooral hoe deze positief is te beïnvloeden.
48. **De kinderkamer in de brede school**, Coby van Geffen
Een indruk van de resultaten van twee jaar projectmatig werken aan de opzet (en verbetering) van een kinderkamer
50. **Streetchallenge, De verbindende factor van sport**, Stephan Kreykamp,
Sraatcommunity-event dat gebruik maakt van de kracht van sport om mensen met elkaar in contact brengen.

En verder:

- 6 Basisboek vrijwilligersmanagement herzien
- 15 Kansen in Dordtselaan, Rotterdam Zuid
- 16 Vakconferentie 2009, 5 november in Nieuwegein
- 31 Begeleidingskunde: een nieuw vak
- 31 Uitkomsten lezersonderzoek

Samenstelling en redactie:
Chris Veldhuysen (hoofdredactie a.i.)
Coby van Geffen (eindredactie)
Catrinus Egas
Administratieve ondersteuning:
Adrepak, Postbus 45666, 2504 BB Den Haag, tel: 070-359 0713,
fax: 070-329 5168,
email: abo@adrepak.nl
Cartoon pag. 22 Marnix Rueb.
Foto/illustratie omslag: Jan van der Mast
Vormgeving/DTP: John Struiken
Druk: Stimio Tiel
Abonnementen:
De jaarabonnementsprijs bedraagt €49,- voor het eerste en €39,- voor het tweede en verdere abonnementen. Losse nummers kosten €12,50 (Prijzen exclusief portokosten)
Opzegging van abonnementen dient schriftelijk vóór 1 december te geschieden.
ISSN:0929-2187

Redactie en administratie:
MO/Samenlevingsopbouw
Catharijnesingel 47
3511 GC Utrecht
Telefoon: 030-7892182
Faxnummer: 030-789 2111
E-mail:
opbouwwerk@movisie.nl

Advertentie tarieven zijn op aanvraag verkrijgbaar.

Kopijsluitingsdatum volgende nummer: 15-8-2009.

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

De betekenis

In Noord-Holland ging PRIMO nh ¹⁾ op zoek naar de betekenis van de buurt voor haar bewoners. Vertrekpunt was niet de problematiek van de buurt, maar de belevingswereld van bewoners: wat betekent de buurt voor hen in het alledaagse leven. Resultaat: acht aansprekende buurtportretten van (actieve) bewoners die zich 'gewoon' thuis voelen in hun buurt.

Het is druk in buurt en wijk. Gemeenten, woningcorporaties en vele andere maatschappelijke organisaties verdringen zich bij de verbetering van woon- en leefomgeving. Niet alleen in de veertig zogenaamde prachtwijken. Maar ook, en soms al veel langer, in een groot aantal andere aandacht-vragende wijken. Fysiek én sociaal. Dat lijkt een goede zaak. De vraag is echter welke ambities daarbij als uitgangspunt worden gebruikt. Alleen die van politici, van stedenbouwkundigen en vastgoedeigenaars? Of ook die van de bewoners en de frontlijnwerkers in buurt en wijk? Wanneer is een buurt voor hen aantrekkelijk? Wat is de betekenis van de buurt voor haar bewoners? En wat betekent dat voor de maatschappelijke organisaties?

Buurtportretten

In Noord-Holland ging PRIMO nh daadwerkelijk op zoek naar de betekenis van de buurt. De organisatie deed dit in nauwe samenwerking met acht woningcorporaties uit de regio ²⁾. Niet de problematiek van de buurt of de beleidsvisie van de corporatie was daarbij het vertrekpunt. Gesproken werd met een aantal actieve bewoners en enkele frontlijnwerkers. Wat betekent de buurt of het dorp voor hen. Wanneer voelen zij zich er thuis. En welke factoren zijn daarbij voor hen van belang. Het resultaat van deze rondgang is te vinden in de brochure 'Gordijnen open' ³⁾. Acht buurtportretten bestaande uit prachtige typerende foto's en

levendige, soms ontroerende, bewonersverhalen. Bewoners die laten merken dat ze zich thuis voelen in de buurt. Die zeggen dat 'gordijnen steeds vaker weer open gaan'.

Actieve bewoners vertrekpunt

In de acht Noord-Hollandse buurtportretten staan actieve bewoners centraal. De initiatiefnemers kozen daar nadrukkelijk voor. Actieve bewoners zijn het 'sociaal kapitaal' van dorp, buurt of wijk. Voor de betrokken corporaties een vanzelfsprekende zaak. Voor hen zijn deze bewoners steeds vaker het vertrekpunt van beleid voor de wijk. Beleid 'van buiten naar binnen'. Niet te verwarren met 'u vraagt wij draaien'. Steeds vaker zetten zij daarom ook frontlijnwerkers in. Om de contacten met bewoners te verbeteren en om meer signalen uit de wijk naar boven te halen.

Zware sociale problematiek trekt vaak de meeste aandacht. Zowel bij politici, media en publiek als bij de in de buurt werkende maatschappelijke organisaties. Maar een buurt bestaat uit meer dan problemen alleen. Er wonen ook - en meestal veel meer - mensen die niet klagen en die geen overlast veroorzaken. Mensen die zich 'gewoon' thuis voelen in hun buurt en die actief zijn in hun directe omgeving. Het is van groot belang dat deze mensen niet verdwijnen in alle negatieve aandacht voor hun buurt. Van belang is dat zij de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen, hun positieve inzet te leveren

aan de vitalisering van de buurt. Uit de Noord-Hollandse buurtportretten blijkt dat deze actieve bewoners steeds vaker betrokken worden bij de ontwikkeling van de wijk. En dat veel bewoners - mits zij zich serieus genomen weten - graag bijdragen aan de leefbaarheid en een goede sfeer in hun buurt.

Thuis in de buurt

Beleidsnota's hechten grote waarde aan 'sociale samenhang'. Maar 'je thuis voelen in de buurt' is - zo schrijft de VROM-raad in haar adviesrapport *Stad en stijging* - voor buurtbewoners vaak veel belangrijker. Dat blijkt ook uit de Noord-Hollandse buurtportretten. 'Thuis in de buurt' betekent je prettig en veilig voelen. Het betekent contact hebben met je burens. Kennen en gekend worden. Simpele dingen als groeten op straat. Weten wie waar woont en op wie je terug kunt vallen. Of in de termen van diverse geïnterviewde bewoners: gordijnen die weer opengaan. Voor hen het symbool van een wijk die leeft. Bewoners die zich weer durven laten zien. Iets met elkaar willen doen. Die behoefte aan onderling contact geldt natuurlijk niet voor iedereen in dezelfde mate en is in de ene buurt ook belangrijker dan in de andere. Maar het lijkt een niet te veronachtzamen signaal. 'Thuis in de buurt' heeft een sociale maar ook een fysieke component. De meeste geïnterviewden verbinden 'prettig wonen' met de leefbaarheid van hun buurt. Goede

van de buurt

'Buurtmeester Abdel Ben Kaddour' in gesprek met enkele buurtbewoners in de wijk Kersenboogerd in Hoorn

voorzieningen, veel groen en 'schoon - heel veilig' zijn voor hen essentiële voorwaarden. Bewoners willen ook graag 'trots' kunnen zijn op hun buurt. Het versterken van de identiteit van een buurt staat daarom steeds vaker op de agenda van corporaties en gemeenten. Dat is niet alleen een sociale kwestie. Trots kunnen zijn op een buurt heeft ook te maken met fysieke uitstraling. Met een mooi plein, een bijzonder gebouw, een gezellige markt of een andere spraakmakende publiekstrekker.

Aandacht voor het alledaagse

De acht buurtportretten zoomen in op het 'kleinschalige' en het 'alledaagse'. Dát wat de buurt de moeite waard maakt en waardoor mensen er met plezier wonen. Dat is niet nieuw. 'Het zijn de alledaagse gewoonten die

de *vertrouwdheid van de buurt uitmaken*, schreef Jane Jacobs al in 1961. Maar het is lang niet voor iedere beleidsmaker vanzelfsprekend. Bij de start van nieuwe buurtprojecten zien de ontwikkelaars die kleine dingen vaak over het hoofd. Hebben ze onvoldoende aandacht voor de dynamiek van kleine bewonersinitiatieven. In de buurtportretten worden daarvan diverse voorbeelden genoemd. Aansluiten bij die gewone dagelijkse dingen zou wel eens het geheim kunnen zijn van een betekenisvolle buurt. Zonder dat daarna meteen als norm te verheffen.

Uit de buurtportretten blijkt dat niet alleen het stimuleren en faciliteren van bewonersinitiatieven noodzakelijk is. Ook het zorgen voor een regelmatige en duurzame ondersteuning van deze activiteiten is belangrijk.

Om te voorkomen dat initiatieven ten onder gaan door een tekort aan middelen of een teveel aan bureaucratie. Of een vroegtijdige dood sterven als de betrokken bewoners – om wat voor redenen dan ook – moeten afhaken.

Maatschappelijke ondernemers

De woningcorporaties die meewerkten aan de Noord-Hollandse publicatie profileren zich allen als maatschappelijke ondernemers. Vaak zijn zij initiatiefnemer bij vitaliseringsprojecten van buurt, dorp of wijk. Daarna komen al snel de gemeente, de politie, zorg, welzijnswerk en onderwijs in beeld. Uit de buurtportretten blijkt dat de wijze waarop de corporaties dat maatschappelijk ondernemerschap invullen heel verschillend is. Sommige corporaties hebben een eigen

Aansluiten bij gewone dagelijkse dingen zou wel eens het geheim kunnen zijn van een betekenisvolle buurt

buurtregisseur of wijkconsulent in dienst. Anderen ondersteunen projecten in de buurt, maar gaan deze niet zelf opzetten en draaiende houden. En net als elders in het land zijn ook in de (bemoei-) zorg naar de 'eigen' bewoners verschillende visies merkbaar. Het is nog te vroeg en in dit verband niet van belang om dat met elkaar te vergelijken en op resultaten te beoordelen.

Belangrijker is dat corporaties bij hun beleid meer dan voorheen bewust omgaan met de sociale factoren in buurt en wijk. Dat zij daar ook op investeren, fysiek én sociaal, en dat zij daarbij steeds vaker samenwerking zoeken met hun maatschappelijke partners. De wijze waarop deze samenwerking vorm krijgt is ook in de door PRIMO nh beschreven buurten heel verschillend. In de praktijk blijkt dat het ook hier vaak een kwestie is van uitproberen, van vallen en opstaan. De ontstane coalities zijn afhankelijk van de partners die in de buurt aanwezig zijn, hun capaciteit en kwaliteit. Goede persoonlijke

contacten tussen frontlijnwerkers, een breed gedragen visie en een stevig draagvlak in de eigen – politieke of maatschappelijke – organisatie zijn de belangrijkste succesfactoren.

Blijven schakelen

Wonen in een prettige buurt is voor de meeste mensen van vitaal belang. Een buurt, herkenbaar en vertrouwd, niet te groot en goed te overzien. Die overzichtelijkheid in schaal is ook belangrijk voor de instanties die er werken. Het betekent echter niet dat alle sociale en sociaal-economische problemen oplosbaar zijn op de schaal van de buurt, of zelfs die van wijk of dorp. Of dat alle sociale, culturele en economische voorzieningen in de directe woonomgeving aanwezig moeten zijn. Een groot aantal thema's stijgt uit boven het buurtniveau en vraagt om een andere, meer stedelijke aanpak. De betekenis van de buurt is onomstreden, maar ze moet ook niet worden overschat. Het is de kunst voor de betrokken maatschappelijke partners om – ook in de toe-

komst - goed te blijven schakelen tussen de verschillende schaalniveaus.

Hillie van Netten is senior adviseur PRIMO nh (project Leven in de Stad - Vitaal wonen)

1) PRIMO nh is het Provinciaal Instituut voor Maatschappelijke Ontwikkeling in Noord-Holland. PRIMO nh werkt in opdracht van de Provincie Noord-Holland mee aan de vitalisering van dorpen, buurten en wijken in Noord-Holland. Meer informatie over deze en andere projecten van PRIMO nh op www.primo-nh.nl

2) De met dit project meewerkende woningcorporaties zijn:

De Alliantie, Het Grootslag, IntermarisHoeksteen, Parteon, Pré Wonen, De Wooncompagnie, Woonwaard en Ymere.

3) De brochure 'Gordijnen open' werd gepresenteerd tijdens de door PRIMO nh georganiseerde conferentie 'Buurten van betekenis' (30-10-08). De buurtportretten zijn gemaakt door Marianne Bakker (journalist) en Marco Bakker (fotograaf). Het verslag van de conferentie (met onder andere een samenvatting van de lezing die Arnold Reijndorp daar hield) is te vinden op www.buurtenvanbetekenis.nl.

<

Basisboek

vrijwilligersmanagement herzien

Een goed vrijwilligersbeleid is voor elke vrijwilligersorganisatie belangrijk. Dit beleid maakt de organisaties aantrekkelijk voor vrijwilligers en zorgt ervoor dat zij hun werk goed doen en er vooral plezier in houden. Sinds 1998 is het Basisboek vrijwilligersmanagement met een combinatie van theorie en ervaringskennis hét handboek om het werken met vrijwilligers te leren. De tekst in deze nieuwe editie is ingrijpend herzien en geactualiseerd.

Het Handboek bestaat nu uit twee delen die onafhankelijk van elkaar gelezen kunnen worden. Het eerste deel schetst in grote lijnen de stand van zaken in 'de wereld van vrijwilligerswerk': de context waarin vrijwilli-

gers actief zijn, de mensen die het doen en hun toenemende diversiteit én de steeds grotere verscheidenheid aan vormen waarin dat plaatsvindt. Het tweede deel beschrijft hoe je vrijwilligersmanagement in een organisatie opzet en uitvoert.

Willem-Jan de Gast, Ronald Hetem, Ina Wilbrink; Basisboek vrijwilligersmanagement. Werven, sturen en motiveren; Coutinho 2009; ISBN 9789046901090; prijs circa € 20,00

<

'De Polen pikken onze banen in'

Onlangs was ik te gast bij een live-programma van de NCRV over de tien belangrijkste ergernissen met betrekking tot Europa. Een van die ergernissen betrof de snel toenemende arbeidsmigratie uit Midden en Oost Europa (MOE-landen in jargon). In een tijd van oplopende werkloosheid worden door uitzendbureaus nog steeds arbeidsmigranten uit onder andere Polen geworven. Een van de tafelgasten Yoeri Albrecht, publicist en Europa-kenner, betoogde echter dat we op korte en middellange termijn arbeidsmigranten uit landen als Polen hard nodig hebben. "Hoezo 'Polen pikken onze banen in'. De Polen zijn verantwoordelijk voor economische groei, ook in tijden van crisis."

Er valt veel te zeggen over de arbeidsmigratie uit de MOE-landen. Na 2004 (nadat diverse landen uit deze regio toetraden tot de EU) is deze sterk gestegen: van circa vijftien naar honderd- tot honderdvijftigduizend personen. De schattingen lopen uiteen en fluctueren nogal. Vooral uit Polen. Het betreft zowel mannen als vrouwen. Ze zijn werkzaam in sectoren als (glas)tuinbouw, bouw en voedingsindustrie, maar in toenemende mate ook in de zorg en dienstverlening. Een deel ervan is werkzaam als zzp'er (zelfstandige zonder personeel). Vaak zijn ze geworven via uitzendbureaus, maar ook familie en vriendenkringen spelen een rol in de migratiecyclus. Velen zijn hier voor een korte periode, maar werken hier meerdere perioden. Sommigen hebben ook in andere landen gewerkt (Ierland, Noorwegen, Groot-Brittannië, België, et cetera). Een toenemend aantal zegt langer in Nederland te willen blijven en laat man of vrouw en kinderen over komen. Diverse onderzoeksbureaus geven op basis van landelijke gegevens inzicht in huidige en toekomstige ontwikkelingen en regionale verschillen. Lokale onderzoeken, zoals in Rotterdam, maar ook

het rapport van FORUM, geven inzicht in de leefsituatie van de arbeidsmigranten in Nederland. Particuliere initiatieven als het Oost-Europa Centrum in Tilburg, de stedenband Den Haag-Warschau en anderen geven informatie aan arbeidsmigranten en de lokale samenleving en ontwikkelen activiteiten om de arbeidsmigranten wegwijs te maken in de Nederlandse samenleving. Uitzendbureaus organiseren taalcursussen. Lokale overheden maken beleid op het gebied van huisvesting en handhaving, maar besteden in toenemende mate ook aandacht aan extra ondersteuning van het (basis)onderwijs en inburgering-light. Toch is er veel nog niet bekend. Er zijn misstanden. Er zijn spanningen tussen gemeenten waar arbeidsmigranten vooral werken en waar ze vooral wonen. Wie krijgt de 'economische lusten' en wie draagt 'maatschappelijke lasten'? Er wordt beweerd dat we de lessen uit het verleden (arbeidsmigratie uit het Middellands Zee gebied) niet ter harte nemen. Maar is de situatie van toen en de regio vergelijkbaar met de open grenzen van Europa nu?

Oproep

Geschetste ontwikkelingen en vragen zijn voor de redactie van MO/Samenlevingsopbouw reden om voor het volgend nummer van MO aandacht te besteden aan deze nieuwe vorm van arbeidsmigratie, aan duiding van het verschijnsel, aan de situatie van de arbeidsmigranten zelf, aan de rol van de lokale en landelijke overheid, particulier initiatief en eigen organisaties en de activiteiten die MOVISIE op dit terrein onderneemt. We willen de lezers graag vragen te reageren op deze oproep om informatie, ervaringen, verhalen, gegevens, activiteiten, sleutelpersonen en particulier initiatief van organisaties van MOE-landers, hier en in het land van herkomst. Maar ook vragen we gemeenten om informatie, maatregelen en beleid, en ervaringen daarmee.

U kunt uw informatie, gegevens, verzoeken en dergelijke richten aan:

Chris Veldhuysen
Hoofdredacteur a.i.
MO/Samenlevingsopbouw
Senior adviseur samenlevingsopbouw
MOVISIE
Postbus 19129
3501 DC Utrecht

c.veldhuysen@movisie.nl
030-7892228
06-42396962

<

Arbeidsmigranten uit Midden- en Oost

Nieuwe doelgroep

Met de globalisering en het vrije (arbeids)verkeer in Europa neemt arbeidsmigratie in een nieuwe vorm toe. In MO/Samenlevingsopbouw zullen wij uitvoerig aandacht besteden aan dit fenomeen en wat het welzijnswerk daarmee kan of moet. Focus dit keer op het Polenspreekuur in het Vadercentrum in het Haagse Laakkwartier.

Met het openstellen van de grenzen voor personen uit de zogenaamde MOE- (Midden- en Oost-Europese) landen is een ander soort arbeidsmigratie op gang gekomen dan die we kennen uit de jaren zestig en zeventig, met 'gastarbeiders' uit vooral Zuid-Europese landen, Turkije en Marokko. Hoewel oorspronkelijk werd gedacht dat zij hier relatief kortstondig zouden verblijven, bleek dat zij massaal en blijvend deel gingen uitmaken van onze samenleving, met inbegrip van partner en kinderen na gezinshereniging.

Bij de huidige arbeidsmigratie lijkt dat vooralsnog – uitzonderingen daargelaten – niet het geval te zijn. In het geval van de Polen is zelfs weer sprake van terugkeer naar eigen land. Dat verschijnsel doet zich niet alleen in Nederland voor, maar bijvoorbeeld ook -en zelfs op grote schaal- in Engeland.

Daarmee lijkt zich een nieuw fenomeen aan te dienen van grote groepen arbeidsmigranten die zich hier voor relatief korte tijd vestigen om daarna door te trekken naar andere landen of terug te keren naar het land van herkomst. Er is bovendien geen reden om aan te nemen dat dit fenomeen binnen enkele jaren vanzelf weer zal verdwijnen. Ook niet als we - als gevolg van de huidige crisis - de soms xenofobe uitingen zien van protesten tegen buitenlandse werknemers. Diverse Europese landen, Nederland niet uitgezonderd, zullen regulerende en beschermingsmaatregelen treffen. Voorbeelden daarvan zijn maatregelen op het terrein van de sociale zekerheid en het voorlopig handhaven van het systeem van werkvergunningen voor werknemers uit Roemenië en Bulgarije. Het vrije verkeer binnen Europa en de globalisering van de economie zullen het verschijnsel van

arbeidsmigratie echter alleen maar doen toenemen.

Dit fenomeen brengt allerlei problemen met zich mee, zoals de huisvesting en de overlast van Poolse arbeiders op bungalowparken, en daarmee ook maatschappelijke vraagstukken. Hoe toegankelijk willen wij onze arbeidsmarkt en ons sociaal stelsel laten zijn voor dit soort arbeidsmigranten? Hoe regelen we de huisvesting op langere termijn en om wat voor type huisvesting gaat het dan? Moet het gaan om geconcentreerde of juist gespreide huisvesting? Hoe gaan we om met geïsoleerde concentraties van arbeidsmigranten? Op welke manier en in welke mate kunnen we sociaal-maatschappelijke integratie van arbeidsmigranten nastreven, ook al is dat voor een relatief kort verblijf? Kan inzet van welzijnsvoorzieningen daarin bijdragen en, zo ja, op welke wijze? Wie stellen we verant-

Europese landen: aan het welzijnswerk

Poolse vrijwilligster tijdens het 'Polenspreekuur' in het Vadercentrum in het Haagsche Laakkwartier

woordelijk en wie worden financieel aangeslagen voor allerlei interventies? De werkgevers en uitzendorganisaties, die arbeidsmigranten inhuren of de overheid? Laten we het vooral over aan lokale overheden of is er aanleiding voor nationale regelgeving en/of coördinatie?

Het zijn indringende beleidsvragen die moeten worden beantwoord. Het welzijnswerk hoeft daar niet op te wachten. Er zijn tal van aanleidingen om er in de praktijk mee aan de slag te gaan. Een van die aanleidingen zijn arbeidsmigranten die hun weg proberen te vinden in onze samenleving. Het Vadercentrum in het Haagsche Laakkwartier heeft dat opgepakt en is begonnen met een 'Polenspreekuur'.

'Polenspreekuur'

Den Haag kent al enige jaren een toestroom van Polen en - in mindere mate - Bulgaren en Roemenen. Omdat deze men-

sen op weinig plaatsen terecht kunnen met vragen en problemen, heeft het Vadercentrum in het Haagsche Laakkwartier twee uur per week de deuren geopend voor het 'Polenspreekuur'. Het taalprobleem is een belangrijke handicap, niet alleen voor de arbeidsmigranten zelf, maar ook om voor deze groep iets aan te bieden.

Het Vadercentrum heeft daarom een Poolse vrijwilligster aangetrokken, vertelt Nils Mulder, coördinator van het spreekuur. "Ze woont al zo'n zes jaar in Den Haag en spreekt goed Nederlands. Daarnaast uiteraard Pools, maar ook Russisch. Dat laatste is van belang voor Bulgaren en Roemenen. Die weten inmiddels ook al het spreekuur te vinden. De oudere generaties hebben nog verplicht Russisch geleerd en op die manier kan ook met hen worden gecommuniceerd. Veel Bulgaren verstaan

echter ook Turks en ook die taal is voorhanden in het Vadercentrum. Een aantal Roemenen beheerst ook wel het Frans en daar kunnen Marokkanen weer uitkomst bieden."

Vertrouwen

Niet alleen de verstaanbaarheid is een probleem maar ook moet er voldoende vertrouwen zijn voordat deze mensen zich melden bij het Vadercentrum of welke andere instelling dan ook. Men komt immers uit een geheel andere samenleving, waar het niet zo vanzelfsprekend is om instanties te vertrouwen of waar men zich vooral met corruptie een weg door de bureaucratie moet banen.

"Het zijn vooral Poolse mannen, die op het spreekuur komen", vertelt Mulder. "In meerderheid zijn het relatief jonge mannen (tussen twintig en veertig jaar). Poolse vrouwen melden zich echter ook wel. De

mannen werken vooral in de bouw, de vrouwen vooral in glastuinbouw in de regio."

Een van de belangrijkste onderwerpen waarvoor men op het spreekuur komt is de huisvesting. "Meestal is er sprake van slechte huurcontracten", aldus Mulder. "Verder komen mensen voor de Zorgverzekering en de zorgtoeslag, de kindertoeslag en andere toeslagen via de belastingdienst. Ook krijgen we veel vragen in verband met auto's, zoals kentekenbewijs en verzekeringen. Vooral Bulgaren komen ook wel vragen om werk. Dat kunnen we natuurlijk niet bieden, maar we kunnen ze dan vaak wel weer verder helpen."

Mulder heeft er geen volledig zicht op of het bijvoorbeeld vooral om alleenstaanden gaat. "Mijn schatting is dat vrouwen hier vooral naar toe zijn gekomen om zich, eventueel met hun kinderen, bij hun man te voegen. Verder denk ik dat het vooral gaat om mensen die op eigen gelegenheid zijn gekomen en niet via uitzendbureaus. De uitzendbureaus stullen hun uitzendkrachten meestal bij particulieren op stapelbedden. De meeste mensen die wij hier krijgen hebben een zelfstandig huurcontract."

In Den Haag is volgens Mulder niet echt sprake van een Poolse georganiseerde gemeenschap. "Wel bestaat er al heel lang een stedenband Den Haag - Warschau. Met het oog op de grote instroom van Polen is men dat nu aan het omvormen tot het geven van voorlichting en andere activiteiten. Men wil vooral al in Polen voorlichting geven zodat de mensen beter weten wat ze te wachten staat."

Wat opvalt is dat veel 'nette' Polen zich mateloos irriteren aan het beeld van de dronken zatlappen die steeds voor veel overlast zorgen, merkt Mulder. "Via media beginnen ze zich daar ook steeds meer tegen te keren. 'We zijn niet anders dan Zeeuwen en Friezen, die hier komen werken', zeggen ze dan.

Verder heb je een Poolse netwerksite, waar je - net als bij Hyves - een profiel aan kunt maken. Die site heeft een actieve afdeling in Den Haag. Maar dan heb je het vooral over de jongeren, de

twintigers en dertigers, die gewend zijn te communiceren via internet."

Naast het spreekuur komen de Poolse mannen vooral naar het Vadercentrum voor de taallessen. "De vrouwen en kinderen verwijzen we door naar het Moedercentrum." Niet alleen het Nederlands is populair bij de mannen, maar ook het Engels. Dat geldt zeker voor de Polen, zij kunnen vrij reizen binnen Europa en kunnen elk moment ook weer terug naar Polen. "Een terugreis kun je voor een paar tientjes regelen. Maar ze gaan ook even gemakkelijk naar andere landen. Daarom is ook het Engels populair, want daar kan je in andere landen weer mee terecht. Zij zijn dus niet zo gericht op vestiging, maar veel meer op korte-termijn-oplossingen. Met gezinnen zal dat anders liggen. Ook krijgen we nu Bulgaren op taallessen en ook bij hen zie je dat naast Nederlands het Engels populair is."

Al deze activiteiten kosten uiteraard geld, maar tot nu toe kan het Vadercentrum daar wel geld voor vinden.

"Zo hebben we inmiddels onze Poolse vrijwilligster een klein contractje kunnen aanbieden, zodat ze haar werk tenminste betaald kan doen. Misschien komt het wel doordat het om westerse migranten gaat. Misschien ook wel omdat er in de regio Haaglanden al veel beleidsmatige aandacht is voor de arbeidsmigranten."

<

Pitstop Bijtanken

Aan de deur van de voormalige pastorie in de Bossche wijk Boschveld hangt sinds september 2008 het bord Pitstop. Bewoners kunnen hier terecht met vragen en problemen op gebied van wonen, welzijn, zorg en leefbaarheid.

Pitstop heeft niet de bedoeling mensen langdurig te gaan begeleiden of verzorgen. De naam zegt het al. Het gaat om een korte stop en concrete hulp die zowel door professionals als buurtbewoners kan worden verricht. Een plek waar je hulp kunt halen, maar ook je diensten kunt aanbieden. Steeds met het doel om mensen zelfstandig en op eigen kracht weer verder te laten gaan. Woningcorporatie Zayaz en welzijns-onderneming Divers namen samen het initiatief voor dit succesvolle en dankbare project.

Beide instanties leverden een projectleider voor Pitstop. Teddy Tempelmans, projectleider van Divers, opereert vooral op de werkvloer. Ook andere organisaties sloten zich bij Pitstop aan, zoals MEE ondersteuning voor mensen met een beperking, woningcorporatie BrabantWonen, Juvans maatschappelijk werk, zorgorganisatie Van Neynselgroep en de gemeente 's-Hertogenbosch. Teddy Tempelmans vertelt hoe het is om vanuit verschillende windrichtingen één samenwerkend team te vormen. "De professionals hebben geleerd ook buiten hun eigen taakgebied te signaleren. De deelnemers hebben bij elkaar stage gelopen en zijn door het opbouwwerk getraind in het samen oplossen van problemen die bewoners aandragen. Zij weten wat de verschillende betrokken organisa-

Pitstop in Boschveld en weer verder gaan

Projectleider Teddy
Tempelmans

corporaties zijn dagelijks in de wijk en signaleren vaak als eerste een probleem. Dankzij Pitstop kunnen ze dit meteen op de juiste plek kwijt.

Werkvloeroverleg
Iedere dinsdag komt het Pitstop-team onder leiding van Teddy Tempelmans bij elkaar voor een werkvloeroverleg. De voortgang van de 'lopende zaken' wordt doorgenomen - is er nog steeds vervuiling in de brandgang? Is die eenzame mevrouw al door een vrijwilliger bezocht?-, nieuwe zaken worden behandeld en er

ties te bieden hebben. Daardoor treedt Pitstop als een team op in de buurt."

Door een andere bril

"De betrokken professionals leren de buurt en de mensen die er wonen goed kennen", aldus Teddy Tempelmans. "We gaan actief naar de bewoners toe en daardoor komen we er snel achter waar behoefte aan is." Het team kijkt ook door de bril van de collega's naar de buurt. "Een opbouwwerker die eenzaamheid signaleert bij een buurtbewoner, kijkt ook of er geld- of gezondheidsproblemen zijn die het isolement vergroten. Omdat de lijnen kort zijn, kan er als dat nodig is meteen een collega uit het team in actie komen." Snelheid is een belangrijk aspect. De wijkbeheerders van de woning-

worden afspraken gemaakt.

Vrijwilligers

Pitstop heeft met van alles te maken: van de hond uitlaten voor een zieke bewoner, hulp bij schulden, hulp in de huishouding bij ziekte, etcetera. "Zie Pitstop maar als een tussenpersoon. De ene keer leren we mensen omgaan met een computer of pinauto-maat, dan weer wijzen we mensen de weg naar de Voedselbank. Het gaat om korte, concrete hulp die zowel door professionals als vrijwilligers kan worden geboden." De vrijwilligers worden ondersteund door het opbouwwerk van Divers en hebben een belangrijke functie binnen Pitstop. "Zij voeren klusjes uit bij mensen, gaan mee naar instanties en helpen waar nodig. Bovendien

zijn vrijwilligers belangrijke ogen en oren in de buurt."

Activering

Het team van Pitstop trekt er ook op uit om bewoners te activeren. Tijdens huisbezoeken informeren en motiveren ze -nog niet actieve- bewoners om mee te doen aan activiteiten en projecten. De interventie van Pitstop heeft er bijvoorbeeld voor gezorgd dat een woongroep van bewoners met een lichamelijke beperking meedeed aan de inrichting van een tuin bij hun complex. Samen met een kunstenaar is een tuin ontworpen waar ook andere buurtbewoners van kunnen genieten. "Pitstop gaat ervan uit dat iedereen talenten heeft en dat je die moet benutten. In een Talentenmap houden we bij welke bewoners hulp willen bieden en waar ze goed in zijn", legt Teddy Tempelmans uit. "Als we een vraag krijgen, kunnen we snel een match maken tussen hulpvrager en hulpbieder. Op die manier maak je bewoners medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt. Dat is dan ook de kracht van Pitstop, samen de schouders eronder zetten."

<

Boschveld is een naoorlogse wijk in Den Bosch waar stevige herstructurering aan de orde is. De wijk staat niet in de top-40 van prachtwijken, maar de leefbaarheid van Boschveld staat wel onder druk door criminaliteit en drugsoverlast, hoge werkloosheid. Voor de relatief grote groep ouderen en mensen met een beperking zijn er nog geen specifieke voorzieningen.

Denktanks en Wijk

Succesvolle participatiemix verbindt krachtige

Amsterdamse Denktanks Sociale Cohesie en bewonersnetwerken spannen zich samen in voor een leefbare buurt. Geslaagde en kwetsbare buurtbewoners ontplooiën sociale initiatieven. De aanpak is 'lever resultaten' en bekommer je niet teveel om maatschappelijke effecten.

In de praktijk blijkt dat veel 'excellerende burgers' enthousiast zijn als ze gevraagd wordt om samen iets voor de buurt te doen en hiervoor met andere bewonersnetwerken samen te werken. In Amsterdam Oost werd een Denktank Sociale Cohesie gevormd, en andere stadsdelen volgden. De denktanks bestaan uit zo'n tien succesvolle bewoners. Zij vinden aansluiting bij de buurt op een wijze die per stadsdeel verschilt. In Zeeburg is de denktank gaan samenwerken met andere netwerken, bijvoorbeeld rond het bewonersbudget van de Vogelaarswijken en het organiseren van een Samen Indische Buurt Festival. Mellouki Cadat, adviseur bij Movisie en inmiddels ex-lid van de eerste denktank in Zeeburg: "We wonen allemaal in Zeeburg, maar in verschillende buurten, met verschillende beroepen, uit verschillende bevolkingsgroepen. Die diversiteit heb ik als verrijking ervaren."

Aanleiding

In stadsdeel Oost/Watergraafsmeer was de spanning – na de moord op Theo van Gogh in de Linnaeusstraat – voelbaar. Om die te ontzenuwen, zo was de gedachte, moesten de verschillende bewonersgroepen in contact worden gebracht met elkaar. Dat was (en is) lastig, omdat er in het algemeen weinig binding is tussen burgers. In het bijzonder ontbreekt binding tussen autochtone en allochtone groepen. Bovendien richt de overheid zich in haar beleid voornamelijk

op kansarmen en niet op maatschappelijk succesvolle bewoners. Kansrijke bewoners zouden hun sociaal kapitaal en hun netwerken juist kunnen aanwenden om de sociale cohesie in Oost/Watergraafsmeer te bevorderen. Op initiatief van Mercedes Zandwijken, toen nog werkzaam bij het stadsdeel, werd in 2006 de eerste Denktank Sociale Cohesie opgericht.

"Via Peter Jorna van FORUM ben ik gevraagd om deel te nemen aan werkavonden van de Denktank in Oost," vertelt Mellouki Cadat. "Ik vond het inspirerend. Wij bedachten projecten voor de buurt. Later heeft Mercedes Zandwijken mij gevraagd of ik haar namen in Zeeburg kon doorgeven. Dat heb ik gedaan, onder andere van hoogleraar Evelien Tonkens en sociale ondernemer Firoez Azaroosh. De laatste is ook voorzitter van de denktank geworden. Samen met tien anderen, waaronder directeur van GreenPeace Liesbeth van Tongeren, directeur One World Peter van Lier en directeur Andries Mulder van het Amsterdams Fonds voor de Kunst, ben ik bijna twee jaar lid geweest van de Denktank Sociale Cohesie Zeeburg."

Context

De verschillende bevolkingsgroepen kennen elkaar niet en gaan amper met elkaar om, maar hebben wel te maken met dezelfde problemen als gevolg van isolement, polarisatie, overlast en radicalisering. De pogingen van de overheid en maatschap-

pelijke organisaties om de groepen dichterbij te brengen, werpen nauwelijks vruchten af. Om de passiviteit onder de bewoners te doorbreken en om creatieve, slimme ideeën te bedenken voor het oplossen van verschillende problemen, werd de Denktank Sociale Cohesie in het leven geroepen. De overheid faciliteert en functioneert als katalysator.

Werkt het?

Aan de ene kant is er volgens Mellouki Cadat tot op heden wetenschappelijk geen maatschappelijk effect vastgesteld in relatie tot sociale cohesie in de buurt. "Aan de andere kant bereik je wel degelijk waarneembare resultaten. Je ziet nieuwe gezichten onder actieve buurtbewoners. Je spreekt nieuwe netwerken aan. De groep bewoners die zich actief in de buurt inzet breidt zich uit en is meer divers. Ook zijn er, naar mijn ervaring, meer contacten tussen verschillende netwerken van bewoners: allochtonen en autochtonen, jongeren en ouderen, sociaal kapitaal krachtige en kwetsbare groepen burgers. Dat is de kracht van een werkwijze die optimaal gebruik maakt van de kracht van burgers." Overigens neemt Mellouki Cadat in de buurt niet alleen deel aan de denktank, maar is hij ook actief in verschillende bewonersnetwerken. "De Denktank was één van de veertien netwerken uit de buurt. Die netwerken kwamen op initiatief van dertig bewoners bijeen om mee te denken over de spelregels voor het verdelen van geld dat door het stadsdeel en woningcorporaties is vrijgemaakt voor bewonersinitiatieven. Ik mocht voorzitter zijn van een bewonerspanel. De ruimte die zo voor bewonersparticipatie wordt gecreëerd levert resultaten op. Er zijn contacten in de buurt gelegd, plannen gesmeed, ideeën voor buurtinitia-

web

en kwetsbare burgers

tieven ingediend, er is samengewerkt, het publiek in de wijk heeft aan bijeenkomsten, straatfeesten en festivals deelgenomen, heeft op een initiatief gestemd en is in contact gekomen met initiatieven en voorzieningen. Kortom, het bruist van de energie. Nieuwe deelnemers aan bestaande initiatieven zijn geworven. Of het aantal mensen dat gericht samenwerkt aan leefbaarheid is toegenomen, weet ik eerlijk gezegd niet. Het is ook niet direct relevant. Het gaat hier om de kwaliteit van deelname aan de wijkontwikkeling. Dan verandert het imago van de wijk. Dat hoor je van de mensen op straat. En je leest en ziet het in de media."

Opdracht

De Denktank ontwikkelt ideeën gebaseerd op vier uitgangspunten:

- * het idee moet een olieplekwerking hebben;

- * het moet een win-win situatie zijn voor alle betrokken partijen;
- * het moet een probleem in de wijk adresseren; en
- * het proces moet vrij van bureaucratie zijn. De overheid is verantwoordelijk voor de uitvoering van ideeën en identificeert en activeert een nieuwe groep bewoners die zich wil inzetten voor de verdere uitvoering van de ideeën. Uit de brainstormsessies in de Denktank ontstaan veel burgerinitiatieven. De ervaring leert dat de ideeën die in de Denktank ontstaan grootser en meeslepend zijn dan de ideeën van de overheid. Het feit dat bekende mensen hun naam verbinden aan een initiatief trekt weer veel belangstelling van bewoners, ook degenen die 'nog niet dood gezien' zouden willen worden op een traditionele bewonersbijeenkomst. Zo deden in Slotervaart zeshonderd mensen mee aan een wandeling rond

de Sloterplas, waaraan mensen als VVD-politicus Geert Dales, kinderarts Nordine Dahhan en PvdA-voorzitter Lilianne Ploumen hun naam hadden verbonden. In de Baarsjes deden zo'n honderd mensen mee aan MHT9, een initiatief om kunst van hoog niveau op een laagdrempelige manier te presenteren. In Zeeburg werd de Timorplein Community gevormd, een netwerk van 120 ondernemers die op hun beurt weer bestaande bewoners initiatieven zijn gaan ondersteunen.

Deelname denktank

Het idee is dat de leden van de denktank niet al te veel tijd kwijt zijn. Mensen zijn in principe voor een periode van een jaar lid van een denktank; daarna worden er weer nieuwe leden geworven. De werkwijze van de denktanks levert soms spanningen op met vrijwilligersorganisaties

en het welzijnswerk. In Zeeburg was de verhouding met het welzijnswerk aanvankelijk stroef. "Toen de denktank een bewonersavond organiseerde, organiseerde Civic ook een bewonersavond", vertelt Cadat. "Maar dat maakt niet uit. Inmiddels zijn er concrete afspraken gemaakt om geen concurrerende activiteiten te organiseren maar elkaar te ondersteunen."

De denktanks krijgen soms kritiek dat ze elitair zijn. Cadat stelt dat ze gebaseerd zijn op meritocratische principes. "Ik was, denk ik, zo'n beetje de enige niet-directeur in onze denktank. Je spreekt de elite aan op hun eigen verantwoordelijkheid in de buurt. Het leven heeft jou heel veel gegeven en what do you want to give back?"

Een succesvolle participatiemix bestaat uit:

- * actieve bewoners die in eigen netwerken participeren;
- * een lokale overheid met een Sense Of Urgency (culturele spanningen en radica-

lisering), die participatiebeleid wil bevorderen;

- * sociale professionals en ambtenaren die zich dienstbaar, ondersteunend en faciliterend opstellen voor burgers.

In Zeeburg speelde participatiemakelaar Rob van Veelen, in dienst van het stadsdeel, een beslissende rol, aldus Mellouki Cadat. "Hij wist met zijn zogenaamde 'Webwijk'-methodiek bewoners onderling en met het stadsdeel en de woningcorporaties te verbinden."

Sociale cohesie

De werkwijze van de denktanks is apolitiek. Ze organiseren vooral activiteiten om verschillende bevolkingsgroepen bij elkaar te brengen. Ze zullen niet snel een protest organiseren tegen de sloop van sociale huurwoningen of tegen het ontslag van ID'ers. "In Zeeburg heeft de tweede Denktank de opdracht om bindende adviezen uit te brengen aan het Dagelijks Bestuur

over de bewonersinitiatieven in het kader van de vernieuwing van de Indische Buurt. Dit is een aanscherping van de open opdracht van de eerste denktank. Ik denk dat dit de creativiteit van de denktank beter zal kanaliseren naar ideeën die er echt toe doen voor de buurt. Het wordt een soort stadsdeelcommissie voor burgerparticipatie."

Ondertussen verspreidt het idee van de denktanks zich verder. Er is belangstelling in Utrecht en in Almere. In Amsterdam ontstaan inmiddels ook denktanks op straatniveau. In Geuzenveld heeft een bewoner volledig op eigen kracht een denktank opgericht.

Meer informatie:

www.denktanksocialecohesie.nl

Succesprojecten

Een (willekeurig) overzicht van initiatieven en ideeën van verschillende Denktanks:

Bakkie in de buurt

Buurtbewoners uit Oost/Watergraafsmeer maken met elkaar kennis onder het genot van een kopje koffie.

Kruiwagens gezocht

Bewoners in Oost/Watergraafsmeer zorgen voor stageplaatsen voor jongeren uit de buurt.

Timorplein Community

Een netwerk van 120 ondernemers die in Zeeburg werken of werken en wonen.

Wensboom

In september is op het Timorplein een boom geplant waarin bewoners hun

wensen kunnen hangen. De wensen worden geplukt en aan een organisatie (netwerk) uit de wijk gekoppeld. Samen met de wensers helpt de organisatie de wens uitkomen.

Zeeburg cadeau

Nieuwe bewoners van Zeeburg krijgen bij inschrijving in het stadsdeel een welkomstcadeau. Dit is een van de onderdelen van een puzzel. De andere helft van de puzzel is aan een andere nieuwe bewoner gegeven, aan beiden de keus om de twee delen van de puzzel samen te brengen. Dit object is nog in ontwikkeling.

Sport & Spelmiddag

Elke woensdagmiddag is er in een school in Osdorp onder professionele begeleiding sport en spel voor buurtkinderen.

Vrouwensalon

Een keer per kwartaal praten en discussiëren vrouwen uit Osdorp over een wisselend thema.

Close matching

Bijeenkomsten in de Baarsjes met de Denktank en buurtbewoners waar ideeën aan mensen worden gekoppeld.

Seizoenssalon

In De Baarsjes is drie keer per jaar interculturele salon in woord, beeld, muziek.

Antennefestival

Ondernemers van de Beehive nodigen ondernemers en ondernemende mensen in Slotervaart uit om plannen te smeden en uit te voeren. Meer informatie: www.antennefestival.nl

<

Kansen in Dordtselaan

Op maandag 11 mei presenteerden studenten van Hogeschool Rotterdam hun beste idee over het tegengaan van leegstand in de achterstandswijk Dordtselaan aan burgemeester Aboutaleb van Rotterdam.

Het winnende idee komt uit een eerder georganiseerde speeddate waaraan ruim honderd studenten van het Instituut voor Sociale Opleidingen van de Hogeschool Rotterdam deelnamen en gaat over kansen. Want kansen liggen er genoeg in de Dordtselaan volgens de studenten. Het winnende idee heet 'Kansen pakken' en richt zich op meerjarige organisatie van Zorg in de Tarwewijk en Bloemhof. Uitgangspunt is dat het beter is je te richten op potentie in de wijk in plaats van op zaken die er niet zijn. Er zijn kansen te vinden door bewoners uit verschillende culturen en leeftijdsgroepen met elkaar in contact te laten komen.

Om dit te bewerkstelligen kan volgens de studenten een 'Servicebureau' op de Dordtselaan ingericht worden. Studenten verzorgen dan bijvoorbeeld in het kader van stages en projectopdrachten:

* Gemeenschappelijke ruimte voor

ontmoeting;

- * Activiteiten voor ouderen;
- * Jongeren houden contact met ouderen door bijvoorbeeld huisbezoeken te organiseren
- * Buddy's/duo's: een jongere 'adopteert een oudere'; jongeren en ouderen gaan samen op stap (bijvoorbeeld naar de markt) of jongeren assisteren ouderen bij het gebruik van computers;
- * 'Zorgwinkel': studenten bieden verschillende aspecten van zorg aan.

En, om elkaar te ontmoeten hebben de studenten ook het idee geopperd om tijdens feestdagen feesten en bijeenkomsten op de campus te organiseren waarop iedereen, van welke leeftijd of cultuur ook, wordt uitgenodigd.

Het idee sprak burgemeester Aboutaleb enorm aan, aangezien integratie van oude-

ren een vraagstuk is dat momenteel in de wijken speelt. Ook raakt het de integratie van verschillende culturen in de wijk. Het idee sluit goed aan op de trend van actief burgerschap, waarbij burgers uitgenodigd worden verantwoordelijkheid te nemen voor hun leefomgeving. Uiteindelijk is het de bedoeling dat de Dordtselaan door het huisvesten van studenten die actief betrokken worden bij de buurt en de samenwerking van de bewoners weer een culturele, sociale en ondernemende laan wordt.

Over Dordtselaan

Dordtselaan in Rotterdam Zuid kampt met grote woningleegstand. Om dit op korte termijn aan te pakken is het idee ontstaan om op de Dordtselaan een campus te ontwikkelen. In de campus Dordtselaan buigen hbo-mbo- en wo-studenten van verschillende Rotterdamse onderwijsinstellingen zich over dit vraagstuk in ruil voor huurkorting bij wonen op de Dordtselaan. De studenten zetten op deze manier hun studie in om de leefbaarheid op te verbeteren binnen het Pact op Zuid.

<

Vakconferentie 2009

Op 5 november 2009 organiseert MOVISIE weer de jaarlijkse Vakconferentie Opbouwwerk in Nieuwegein. Reserveer de datum alvast in uw agenda!

De gevolgen van de kredietcrisis voor samenlevingsvraagstukken en overheidsbeleid zullen tijdens de conferentie een belangrijke rol spelen, net als de gevolgen voor de positionering van samenlevingsopbouw en de samenwerking met andere cruciale sectoren als wonen (corporaties), veiligheid (politie), zorg en duurzame ontwikkeling.

De voorbereidingen zijn in volle gang. MOVISIE werkt samen met de Beroepsvereniging Opbouwwerk Nederland (BON) en Hogescholen. Extra aandacht zullen we besteden aan het uitnodigen van functionarissen uit sectoren als wonen, veiligheid, duurzaamheid en zorg, functionarissen die veelvuldig met opbouwwerk samenwerken en/of met 'samenlevingsopbouw' bezig zijn. Ook zijn er contacten gelegd met het ministerie van WWI.

Zoals gebruikelijk is er tijdens de lunchpauze en bij de afsluitende borrel alle gelegenheid om te netwerken, oude banden weer aan te halen en nieuwe contacten te leggen.

Aanmelden

In september zal de werving starten en zult u nader worden geïnformeerd over de inschrijving en het definitieve programma. Wilt u in september persoonlijk worden benaderd over de vakconferentie, dan kunt u dat laten weten door een mailtje te sturen naar training-advies@movisie.nl

T 030 7892222

Wilt u voor die tijd al nadere informatie, dan kunt u contact opnemen met Chris Veldhuysen

E c.veldhuysen@movisie.nl

T 030 7892228 of 06-42396962

<

Crisis

Het is weer zover. Het is crisis. En elk keer als zich een serieuze economische crisis aandient, voltrekt zich een zelfde patroon. Er wordt gehamerd op het belang van economisch investeren, bezuinigen desnoods, en op 'werk, werk, werk'. Alle inspanningen moeten erop worden gericht het land weer uit het slop te trekken. Om de één of andere reden lijkt de sociale sector daarbij altijd in de weg te zitten, en kunnen investeringen in sociale samenhang en integratie, ondersteuning aan kwetsbare individuen, en het versterken van zelfredzaamheid beter in werk en onderwijs en in stenen worden gepompt. Dan komt dat geld tenminste goed en duurzaam terecht.

Althans, volgens degenen die het weten kunnen. Zo meldt de directeur van Doenja, de brede welzijnsinstelling die in Kanaleneiland opereert, in de Volkskrant van 13 mei 2009 dat de sociale investeringen in zijn wijk geen zoden aan de dijk zetten, en dat de honderden projecten die (onder andere door Doenja) de afgelopen jaren zijn uitgevoerd in de afgelopen vijf jaar geen enkel verschil hebben weten te maken. Het is beter te investeren in onderwijs en toeleiding naar de arbeidsmarkt. Dát is de beste investering om de leefbaarheid in een multiculturele probleemwijk te versterken. Een soortgelijk geluid is te lezen in het rapport van het wetenschappelijk bureau van Groen Links, Banen of Barbecues (2009). En ook het SEO kwam met een rapport, de Baat op Straat (februari 2009), waarin werd betoogd dat investerin-

gen door corporaties in stenen wel wat doen voor de leefbaarheid, maar dat sociale investeringen vergeefs zijn.

Het zijn merkwaardige en ook kwalijke verhalen. Merkwaardig, omdat het rapport van Groen Links, met uitzondering van het vreemd contrasterende concluderende hoofdstuk, bol staat van de succesverhalen en geslaagd sociale projecten in Kanaleneiland. Merkwaardig, omdat de wijkmonitor van de gemeente Utrecht aangeeft dat Kanaleneiland wel degelijk een beweging de goede kant op maakt. Merkwaardig, omdat bewoners zelf ook melden, soms, lang niet altijd en zeker niet genoeg, dat zij hun kinderen weer buiten durven laten spelen. Merkwaardig, omdat er al sedert het einde van de vorige serieuze economische crisis brede consensus (in de

politiek, in de wetenschap, in het professionele veld) leek te bestaan dat investeren in stenen, werk en onderwijs gepaard dient te gaan met investeringen in de sociale kwaliteit van buurten en wijken. Sociale vernieuwing, het Grote Steden Beleid, Stedelijke Vernieuwing, het Krachtwijkenbeleid, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, zelfs herzieningen in bijvoorbeeld de AWBZ, zij vertrokken en vertrekken allemaal vanuit de premisse dat empowerment van individuen, het versterken van de sociale weerbaarheid van buurten en bewoners, de ondersteuning bij het onderling hulpbetoon tussen burgers, een cruciale voorwaarde is om de samenleving als geheel en tot in haar haartjes leefbaar en ontspannen te houden. Het zijn ook kwalijke verhalen, omdat zij het chagrijn, de bangigheid en het wantrouwen die Nederland in zijn greep lijken te houden, voeden en versterken. Kwalijk, omdat ze de schijnbare uitzichtloosheid van bewoners die in de 'aandachtswijken' wonen lijken te versterken, kwalijk ook, omdat ze de goede verhalen en de successen die wel degelijk zijn op te tekenen, bagatelliseren. Kwalijk, omdat ze tot een onterecht defaitisme leiden. Defaitisme bij bewoners, én defaitisme bij professionals in de sociale sector.

Bij de vorige serieuze zware economische laagconjunctuur, de oliecrisis in 1974, domineerde de zelftwijfel aan het eigen kunnen de professionals in de sociale sector. Het zogenaamde Achterhuisdebat leidde tot een zelfkastijding zonder weerga, waaraan bijna geen enkele beroepsgroep in de sector zich wist te onttrekken. Het leidde tot besmuikt optreden, tot schimmige aanwezigheid van het opbouwwerk, het jongerenwerk, het maatschappelijk werk en tot een terugtocht in het veilige bastion van het buurthuis of het gezondheidscentrum. Het leidde tot een ontvluchting van wetenschap en professionele praktijken, tot een 'down-

grading' van beroepen. Hbo-opleidingen voor de sociale sector werden gaandeweg als futloos, onaantrekkelijk en perspectiefloos ervaren en konden te weinig krachtige professionals afleveren, waardoor een vicieuze cirkel ontstond. Gepaard met een sterke verzakelijking van de sector, waarin management en management-informatiesystemen, een steeds sterkere stempel gingen drukken op de uitvoeringspraktijken, leidde dit tot sociale interventies die nog slechts gericht waren op het 'produceren' van makkelijk afrekenbare 'producteenheden' (zoveel bijeenkomsten, contacturen, intakegesprekken). De professional mocht nog slechts navigeren op een van tevoren geprogrammeerde tomtom, terwijl zijn professionele oordeelsvermogen gaandeweg sleets raakte. Hij raakte nog wel op de plek waar hij wezen moest, maar had daarbij nauwelijks iets van de echte wereld gezien.

Het debat over de rol van de sociale professional voltrekt zich nu echter onder een ander gesternte. Een gesternte waaronder zich sinds enkele jaren grote kansen aandienen om zich als mondige professional, met eigen oordeelsvorming, kennis, kunde en competenties te manifesteren. Er wordt geroepen om modern paternalisme, het overwinnen van handelingsverlegenheid door slim te manoeuvreren tussen niets doen en hard sanctioneren. Er wordt geroepen om professionals die de brug kunnen slaan tussen de civil society en kille verzorgingsarrangementen. Er wordt geroepen om frontliniesturing, signalering en het vertellen van verhalen, verhalen die meer zeggen dan de cijfers die het management bereiken. Cijfers die alles zeggen over het bereikte productievolume, maar niets over wat er werkelijk in de buurt gebeurt of wat er bij bewoners leeft. Er wordt geroepen om herovering van beroepstrots. Er wordt geroepen om ambachtelijkheid en sociale accupunctuur. De roep wordt inmiddels

breed ondersteund. Kennisinstituten als MOVISIE, Vilans en het NJI hebben programma's die gericht zijn op het versterken van kennis, kunde en competenties van professionals in deze richting. Er is inmiddels een uitgebreid lectoratenstelsel aan de Hogescholen ontstaan dat het debat aanzwengelt en praktisch ondersteunt. Het is de hoogste tijd om aan deze roep gehoor te geven en om de oorverdovende stilte te doorbreken die door opbouwwerkers, maatschappelijk werkers, sociaal-cultureel werkers, jongerenwerkers en andere sociale professionals wordt betracht.

Binnen de eigen organisaties moet de fluistering van de managementinformatie worden doorbroken, en moeten er weer verhalen worden verteld. Verhalen over de overstijgende werkelijkheid van het dagelijks leven. Die geluiden moeten ook gaan klinken in het publieke debat. Het volstaat niet langer om goede werken goed, maar in stilte, te doen. Het is crisis, dus het tij zit mee. Profiteer ervan!

Literatuur

- Eikelenboom, Katinka en Pas, Gerrit, Banen of Barbecues, Kanaleneiland als case study van het wijkbeleid, Wetenschappelijk Bureau Groen Links, Utrecht, 2009
- Marlet, Gerard, Poort, Joost, en Woerkens, Clemens van, De Baat op Straat, Atlas voor Gemeenten, Utrecht, 2009
- Engbersen, R. et al, Tussen zelfsturing en paternalisme, inhoud geven aan empowerment in achterstandswijken, MOVISIE, Utrecht, 2008
- Doorn, Lia van, Sociale professionals en morele oordeelsvorming, Hogeschool Utrecht, Utrecht, 2008
- Jansen, Thijs, Brink, Gabriël van de, Kole, Jos, Beroepstrots, Een ongekende kracht, Boom, 2009
- <

De Wijk als Speelplaats

Brengt het wij(k)gevoel terug

In 'De Wijk als Speelplaats' krijgen wijkbewoners een opleiding tot buurtsportwerker aangeboden, zodat de openbare ruimte weer decor wordt van sport en spel. Dat bevordert niet alleen de leefbaarheid, maar vormt ook een tegenwicht tegen de digitalisering, vervetting en 'veramerikanisering' van jeugd en ouderen.

De openbare ruimte van de wijk zelf moet weer het decor worden voor spelen en bewegen, vindt Henk Kieft, manager advies bij KAW architecten en adviseurs. In het concept 'De Wijk als Speelplaats' worden daarom uitdagende evenementen voor en door

bewoners georganiseerd. Bewoners worden zelf verantwoordelijk voor deze evenementen. Probleemjongeren kunnen betrokken worden door hen een toezichhoudende rol te geven bij de evenementen. "Met dit concept proberen we de zelfredzaamheid en

betrokkenheid van bewoners te stimuleren en de leefbaarheid in een wijk te vergroten," aldus Henk Kieft.

De nieuwe aanpak is ontstaan in Leeuwarden en Groningen. In de aanpak wordt bewegingsbevordering gecombineerd met het volgen van opleidingen in de wijk zelf. Een groep enthousiaste sporters krijgt zo een bril aangereikt om de wijk zelf weer als speelplaats en leerplaats te zien en dat over te brengen op iedereen uit de wijk die belangstellend is. Zo wordt de wijk zelf verantwoordelijk gemaakt voor het weer leren spelen op pleinen en in plantsoentjes.

Breng de spontaniteit terug in spelen en leren

Onze samenleving heeft last van bewegingsarmoede. Een proces dat zich de afgelopen vijftig jaar - gelijktijdig met de verstedelijking van ons land - heeft voltrokken. Met allerlei gevolgen voor de gezondheid van dien. Henk Kieft heeft wel een verklaring: "Halverwege de helft van de vorige eeuw groeiden kinderen in kleinere steden en dorpen nog op in een voor bewegen ideale omgeving. In deze kleinere gemeenschappen bleven de oudere jeugd en ouderen langer verbonden aan bijvoorbeeld een voetbalvereniging, waardoor rolmodellen voor de jeugd voorhanden waren. De georganiseerde sport werd met elkaar gekoesterd en kinderen speelden daarnaast, ongehinderd door mobiele telefoons, computer games en televisie, gewoon buiten op straat."

Alle wijkbewoners als ambassadeur

Het gevaar dat een gebrek aan beweging met zich meebrengt is inmiddels onderkend. Langzaam komt er, vooral langs formele kanalen als sportverenigingen en scholen, een beweging op gang om dat tij

plaats

te keren. Het belangrijkste verschil met het verleden lijkt hem echter te zitten in het ongeorganiseerd sporten en spelen. Sporten gebeurt meestal georganiseerd in een formele omgeving, zoals in sporthallen, scholen en sportcomplexen aan de rand van stad of dorp. Het spontaan op straat spelen lijken kinderen te zijn verleerd, vanwege de vele afleidingen binnenshuis, maar ook doordat de openbare ruimte zich minder leent voor impulsief spelen. Daarbij is overigens een kanttekening op zijn plaats, want wijken gebouwd in de jaren zestig, zeventig en tachtig van de vorige eeuw kenmerken zich juist door veel gemeenschappelijk groen. Rest dus de vraag hoe de jeugd weer leert dit aanbod te waarderen en tot haar domein te maken. Want dat is wat de Wijk als Speelplaats wil bewerkstelligen. Door deel te nemen aan de opleiding zijn de buurtbewoners een soort 'ambassa-

deurs' van het project. Zij richten zich vooral op de oudere jeugd van 12 tot 18 jaar, terwijl zij tegelijkertijd werken aan hun eigen toekomst. In de cursus leren ze jaarcyclus te ontwikkelen en te organiseren. Deze zijn opgebouwd rond vier 'superevents' per jaar: bijeenkomsten die zodanig zijn georganiseerd dat een hoge opkomst is gegarandeerd. Zo kan de hele wijk worden ingeschakeld, als deelnemer of als hulpverlener. Een survivalrun is een standaardonderdeel van de jaarlijkse cyclus. Niet de traditionele sportvelden, maar de openbare ruimte van de wijk vormt het speelveld voor de survivalrun.

Naast het bewegingsonderwijs nemen de deelnemers deel aan regulier onderwijs, maar dan wel aangeboden in de wijk zelf. Het wijkcentrum blijkt daar een uitstekende plek voor te zijn. 's Morgens wordt er gewerkt aan AKA-opleidingen, en 's mid-

dags gaan de sportkleden aan. "Door het onderwijs in de wijk zelf te organiseren, neem je een grote drempel weg voor veel jongeren die anders buiten de boot zouden vallen", aldus Henk Kieft. "Persoonlijke aandacht, bekend terrein en vrienden die ook aan het project meedoen, geven de jongeren vertrouwen in de opleiding - en belangrijker - in zichzelf."

De Wijk als Speelplaats is een pilot die tot stand wordt gebracht door KAW architecten & adviseurs, in samenwerking met de Groningse woningcorporaties de Huismeesters en Lefier, en in Leeuwarden de corporatie WoonFriesland en de gemeente Leeuwarden. Het Alfacollege te Groningen en de Hanzehogeschool Groningen verzorgen de opleidingen.

Survivalrun

KAW architecten en adviseurs gelooft in de kracht van samenwerken. De zelfredzaamheid van wijken en hun bewoners is uitgangspunt in wijkvernieuwingsprojecten. In het concept 'De Wijk als Speelplaats' heeft KAW architecten dit heel letterlijk genomen: samen met buurtbewoners activiteiten organiseren om de leefbaarheid van de wijk te verbeteren. Dat is goed voor de wijk en nog beter voor de deelnemers.

De Mondriaanbuurt in Leeuwarden wordt de komende jaren fysiek vernieuwd middels een herstructureeringsplan voor de verouderde woningen, maar vooruitlopend hierop is gestart met verbetering van de leefbaarheid. Een survivalrun voor kinderen uit de wijk was één van de eerste vernieuwingsactiviteiten. Doel van het evenement was het versterken van de sociale netwerken. De survivalrun was een groot succes! Maar liefst 110 kinderen van 10 tot en met 12 jaar overwonnen al hollend en klauterend allerlei hindernissen in de wijk: met een touwbaan het water oversteken, onder netten en door banden heen klimmen en met een vlot de sloot oversteken. Ouders en tieners kwamen spontaan helpen om van het evenement een succes te maken. In de Mondriaanbuurt wordt dit voorjaar een tweede survivalrun voor de oudere jeugd uit de wijk georganiseerd. Met een abseilhelling en een tokkelbaan belooft ook dit een bijzondere dag te worden!

In de wijken de Hoogte, Beijum en de Korrewegwijk zijn inmiddels de eerste klassen gevuld. Door een nauwe samenwerking met het Alfacollege zijn de speciale klassen met 'WAS-jongeren' inmiddels van start. De jongeren realiseren zich dat dit niet vrijblijvend is. Ze zullen hard moeten werken aan zichzelf, aan de wijk en aan de buurtbewoners.

Opbouwwerk

Werken aan de ontwikkeling van een sociale infrastructuur waarin kwetsbare en gezonde burgers kunnen participeren, het ontwikkelen en regisseren van integrale aanpak op het snijvlak van zorg en welzijn, het verbinden van professionele en informele netwerken rond zorgelijke en zorgmijnde burgers en het ondersteunen van zelfredzaamheid en zelforganisatie van cliënten en hun directe omgeving: zomaar vier taakgebieden die sinds de invoering van de Wmo flink aan belang hebben gewonnen. En daarbij blijven de taakgebieden rond leefbaarheid, sociale veiligheid, burgerparticipatie en de ontwikkeling van wijkvoorzieningen onverminderd doorgaan. Werk aan de winkel voor opbouwwerkers, dus!

'Het is altijd het beroep van de toekomst geweest!'. Deze fraaie titel van het bijzonder goed uitgewerkte boek van Marta Dozy over de geschiedenis van de beroepsontwikkeling van opbouwwerk speelt sinds de presentatie tijdens de vakconferentie van tijd tot tijd door mijn hoofd. Die titel klopt naar mijn gevoel. Als het opbouwwerk er nu niet zou zijn, zou het onmiddellijk uitgevonden worden. Achteraf beschouwd blijkt de rol en de bijdrage van opbouwwerk voor de welzijnssector, maar ook voor aanpalende sectoren steeds van groot belang geweest te zijn. In de hoogtijdagen speelde opbouwwerk een hoofdrol bij de ondersteuning van bewoners, burgers en cliënten om zeggenschap te verwerven en zelfsturing te geven aan hun voorzieningen op het gebied van welzijn, wonen, opvoeding, onderwijs, werk en gezondheid. Wat nu zo ongeveer hét credo is van de Wmo en veel gemeentelijke beleidsplannen die hier uitwerking aan geven. Maar de titel geeft als keerzijde aan dat het opbouwwerk in de

hier en nu situatie altijd moest vechten voor erkenning. Het opbouwwerk was en is nog vaak een belangrijke schakel in de keten-aanpak en de inclusieve benadering van maatschappelijke vraagstukken. Maar als het om erkenning gaat, is het ook vaak de zwakste schakel.

Populair beroep

De werkwijze van het opbouwwerk is blijkbaar zo populair dat tal van andere sectoren ook opbouwwerk zijn gaan doen. In de eerste plaats gemeenten met hun wijkcoördinatoren en wijkregisseurs, gevolgd door woningcorporaties, politie, arbeidsvoorzieningen, onderwijs en dan nu als omvangrijke nieuwkomer de zorg. Community care, outreachend werken, social support, civil society (sorry voor al het Engels) en nog meer nieuwe aanpakken buitelen over elkaar heen. Al deze aanpakken zijn te herleiden tot de basis principes van (nog een Engelse term) community development, de

het beroep voor nú

oorsprong van het Nederlandse opbouwwerk.

Vanaf deze plaats zou ik er dan ook voor willen pleiten om deze ontwikkeling met beide handen aan te grijpen. Een eerste stap is het maken van een beroepsprofiel opbouwwerk nieuwe stijl, waarin de waarden, methodiek en het kennisfundament van het opbouwwerk geplaatst worden in deze tijd.

Nieuwe stijl

Het huidige profiel van de opbouwwerker richt zich sterk op de rol van de opbouwwerker als intermediair, belangenbehartiger, ontwikkelaar en regisseur op de thema's leefbaarheid, sociale veiligheid, wonen, werken, integratie en emancipatie. Vanouds heeft een kleine groep opbouwwerkers zich gericht op gezondheid, gehandicaptenzorg, psychiatrie en dak- en thuislozen. In het kader van de vermaatschappelijking van de zorg ligt er een goede mogelijkheid om de rol van de opbouwwerker op dit gebied beter te profileren.

De opbouwwerker nieuwe stijl is op lokaal niveau de regisseur die zich aan de ene kant inspant om kwetsbare burgers te stimuleren, te activeren en te ondersteunen om verantwoordelijkheid te nemen voor de verbetering van de kwaliteit van hun leven. Aan de andere kant brengt hij organisaties en instanties op de terreinen welzijn, zorg, wonen en werken bij elkaar om op maat gesneden en op elkaar aansluitende antwoorden te geven op de vraag van individuele cliënten en groepen kwetsbare burgers. Hierbij wordt tevens de verbinding gemaakt tussen het eigen netwerk van cliënten, de informele steunstructuur en de professionele dienstverlening. De opbouwwerker moet het hierbij hebben van zijn overtuigingskracht en het mobiliseren van doorzettingsmacht bij management van professionele organisaties en bestuur van lokale overheden. De beroepskracht met de

laagste status is meestal de architect van en de spin in het web. Deze positie vraagt om specifieke en hoogwaardige competenties.

Kopprofiel

Bij een vernieuwd profiel opbouwwerk denk ik aan een 'kop'profiel met een aantal competenties en metacompetenties waarmee bestaande agogische beroepen als maatschappelijk werk, sociaal-cultureel werk jongerenwerk en sociaal-pedagogisch werk verrijkt kunnen worden. In deze competentieprofielen zit tegenwoordig al wat meer opbouwwerk, maar voor de echt complexe vraagstukken, vernieuwende en overstijgende aanpakken en het ontwikkelen en regisseren van ketenbenadering moeten daar flink wat competenties bij. In een volgende stap kunnen die competenties verworven worden met post initieel beroeps- onderwijs of erkend worden in EVC's. Een kopprofiel biedt ook meer mogelijkheden om te differentiëren in de niveaus van beroepsopleidingen. Sociaal agogische beroepsopleidingen kunnen in een uitstroomprofiel samenlevingsopbouw door middel van de keuze van stages en minoren op dit terrein opleiden tot een hbo opgeleide opbouwwerker. Op post initieel niveau kunnen professionals opbouwwerkcompetenties verwerven die antwoord geven op complexe vraagstukken waarbij een grotere mate van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid geboden is. Voor de professionals die vanuit andere sectoren en vanuit de overheid opbouwwerkachtige activiteiten ontwikkelen, kan dezelfde 'kop' ook aangeboden worden als zij graag methodisch antwoord aan samenlevingsopbouw willen werken.

Naam

Ten slotte nog iets over de naam. Mede door een zwak imago zijn er afgelopen jaren tal van nieuwe benamingen bedacht als makelaar, buurtadviseur, participatiewer-

ker en zelfs mogelijkmaker. Dat beklijft allemaal niet. Door steeds weer nieuwe namen te bedenken, wordt de profilering van het beroep er allerminst beter op. Werken aan een sterker imago is een betere oplossing. Het beroep heeft een stevige historische basis in het sociaal werk en kan zich onderscheiden door deskundigheid op het gebied van samenlevingsopbouw. De beste benaming is dan ook gewoon opbouwwerk. Dit geeft goed aan waar het beroep voor staat. Opbouwwerk is niet alleen het beroep van de toekomst, het is ook het vak van nu.

Reageren? p.vlaar@movisie.nl

Paul Vlaar is senior adviseur Beroepsontwikkeling bij Movisie

1) Marta Dozy 'Het is altijd het beroep van de toekomst geweest' De beroepsontwikkeling van het opbouwwerk, Walburg Pers, Zutphen 2008

'Ook in Nederland dreigen

Van der Laan waarschuwt voor con

spookdorpen te ontstaan'

flict tussen rijke en arme gebieden

Minister Eberhard van der Laan (wonen, wijken en integratie) zegt geschrokken te zijn van de gevolgen van de bevolkingskrimp op het platteland. De helft van de Nederlandse gemeenten krijgt er mee te maken, voorspelt hij.

Eberhard van der Laan noemt zich een echte Randstedeling die, tot hij minister werd, geen weet had van de gevolgen van de bevolkingskrimp op het platteland. "Een werkbezoek aan Heerlen opende mij de ogen. Het kwam als een film voorbij: lege portiekflats, dichtgespijkerde winkels en huizen, en scholen die gesloten waren. Bedrijven die de streek wilden verlaten of niet wilden komen. Ik zag een stad in verval en teruggang. Als Randstedeling was ik altijd gewend te denken in termen van groei. Problemen worden aangepakt vanuit de gedachte een schepje er boven op doen, extra groei dus. Ik kwam tamelijk depressief terug uit Heerlen. Want de strategie van groei werkt daar dus definitief niet meer."

Moet de Randstad gaan betalen?

"Mensen uit Amsterdam en Utrecht moeten Parkstad Heerlen en regio's in Groningen, Zeeland en het Groene Hart, waar gemeenten ook krimpen, zien als hun voortuin. Waar ze kunnen ontspannen en recreëren, zoals Central Park ook van levensbelang is voor Manhattan. De mensen in deze gebieden kunnen daardoor blijven waar ze zitten met een redelijk voorzieningenniveau. Bevolkingskrimp is een gemeenschappelijk probleem. Wil je er niet aan, dan dreigen die spookdorpen."

Biedt krimp ook kansen?

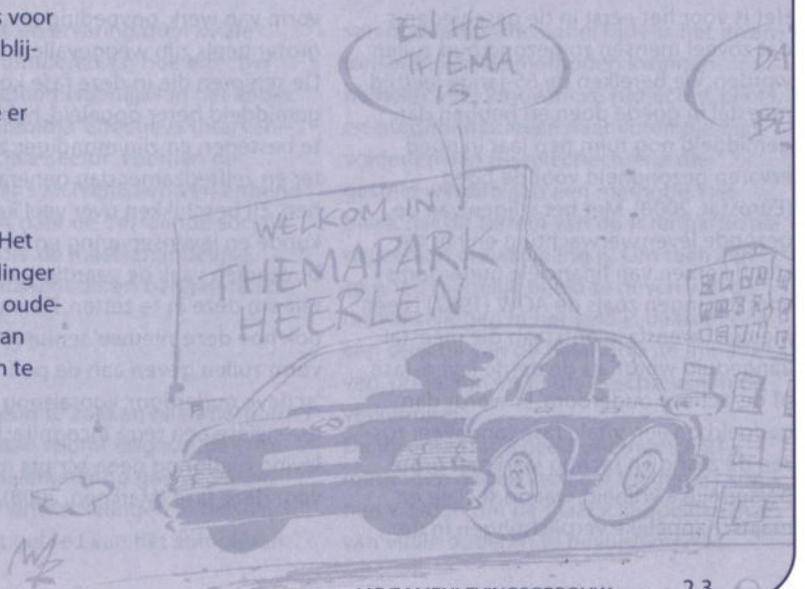
"Jazeker. Je moet kijken naar de potentie van die gebieden. Het ontwikkelen van toerisme en recreatie kan een geweldige slinger geven. Het zijn vaak fijne plekken om te wonen, vooral voor ouderen. Er zijn tal van initiatieven in ontwikkeling. De kwaliteit van wonen kun je verbeteren door flats te slopen en meer groen te

creëren. Dat gebeurt ook al. In Drenthe is tachtig hectare grond afgesloten om een wild bos te laten groeien. In Heerlen werken ze aan themaparken, daar is nu ruimte genoeg. Krimp geeft ook kansen. Het is niet alleen maar negatief."

U pleit voor samenwerking tussen gemeenten. Maar inmiddels circuleren bouwplannen voor 30 miljoen mensen.

"Daar moet je dus ingrijpen, dat is niet verstandig. Er zullen betere samenwerkingsvormen moeten komen. Wat heeft het voor zin als twee krimp gemeenten extra hard gaan vechten om dat ene bedrijventerrein binnen te halen, waardoor alleen maar de grondprijs verder daalt en er nog minder wordt verdiend. Gemeenten in krimpgebieden zullen moeten gaan samenwerken als nooit tevoren."

Bron: Trouw, 15 mei 2009

Wat werkt

als je maatschappelijke inzet door vitale ouderen wilt stimuleren?

In de sociale sector is de laatste jaren het besef doorgedrongen dat oudere burgers de samenleving veel te bieden hebben.

De zestigers en zeventigers van tegenwoordig zijn vaak fit en vitaal en hebben tijdens hun (werkzame) leven een schat aan kennis en (levens-)ervaring opgebouwd. De vraag die dan ook steeds vaker wordt gesteld, is hoe dat menselijk kapitaal van de groeiende groep vitale senioren het beste aangesproken, benut en gewaardeerd kan worden. Uit verkennend onderzoek van MOVISIE blijkt dat gewaakt moet worden voor een te eenzijdige focus op hoog opgeleiden en het vermogen tot zelfsturing en zelfreflectie. Aandacht voor praktische ondersteuning en begeleiding blijft van belang.

Het is voor het eerst in de geschiedenis dat zoveel mensen zo gezond oud zullen worden. We bereiken de 65-jarige leeftijd meestal in goede doen en hebben dan gemiddeld nog ruim tien jaar in goed ervaren gezondheid voor de boeg (Eurostat, 2008). Met het stijgen van de gezonde levensverwachting en het tot stand komen van financiële ouderdomsvoorzieningen zoals de AOW (1957) is een nieuwe levensfase ontstaan die meestal aangeduid wordt als de derde levensfase of de 'actieve ouderdom'. Er wordt dan gedoeld op een vitale fase (ongeveer tussen de zestig en tachtig jaar) met grote persoonlijke vrijheid, waarin sociale en maatschappelijke verplichtingen in de

vorm van werk, opvoeding en opleiding grotendeels zijn weggevallen. De senioren die in deze fase komen zijn gemiddeld beter opgeleid, hebben meer te besteden en zijn mondiger, zelfbewuster en zelfredzamer dan generaties voor hen. Zij beschikken over veel kennis, kunde en levenservaring en hebben bovendien vaak de vaardigheden en vitaliteit om deze in te zetten. De vraag is dan ook hoe deze 'nieuwe' senioren inhoud en vorm zullen geven aan de periode van de 'actieve ouderdom'. Vooralsnog is de derde levensfase een terra incognita: De samenleving biedt nog geen scripts of modellen voor deze fase (Marcoen, 2008).

Binnen de beleidskaders van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) wordt veel verwacht van de maatschappelijke participatie van de groep vitale ouderen. Deze senioren zijn geen object van zorg, maar worden gezien als actieve burgers die mede vorm kunnen geven aan (het verbeteren van) leefbaarheid, sociale samenhang en lokale betrokkenheid. De redenering is dat bij het inzetten en benutten van het menselijke kapitaal niet alleen de samenleving baat heeft, maar in de eerste plaats de oudere burger zelf. Door de inzet van levenservaring, kennis en vaardigheden kunnen senioren een belangrijke maatschappelijke bijdrage leveren waaraan zijzelf erkenning, waarde-

In het vijfjarige project *Effectieve interventies* onderzoekt MOVISIE welke interventiemethoden in de sociale sector worden ingezet. Een aantal belangrijke methoden wordt gevolgd en onderzocht op hun resultaten en effectiviteit. Dit gebeurt in samenwerking met diverse wetenschappers en met deskundigen uit de praktijk. Dit is het tweede artikel in een serie van vier over de eerste resultaten van de inventarisatie *Effectieve interventies in de sociale sector*.

ring en zingeving kunnen ontlenu. Bovendien houdt maatschappelijke inzet je fit. Actieve en sociale activiteiten, waaronder maatschappelijke inzet, blijken een bijzonder positief effect op de fysieke en geestelijke gezondheid te hebben (Moulais, 2009).

Door de snelle toename van het aantal vitale ouderen zal de competentiegerichte benadering van het ouder worden, waarin de nadruk ligt op het benutten van het 'human capital', waarschijnlijk een hoge vlucht nemen. Het is daarom van belang te bestuderen welke methoden en aanpakken sociale professionals eigenlijk voorhanden hebben om de inzet van al die

kennis, kunde en ervaring door vitale ouderen te stimuleren. En hoe effectief zijn die methoden eigenlijk? In het kader van het programma 'Effectieve interventies in de sociale sector' voerden de auteurs namens MOVISIE een verkennend onderzoek uit naar de bestaande sociale interventies die de maatschappelijke inzet¹ door vitale ouderen beogen te stimuleren.

De oogst

Door uitsluitend te zoeken naar methoden die voldoen aan vooraf opgestelde criteria² geeft een verkenning geen volledig beeld van de ontwikkelingen in de sociale sector op het gebied van het stimuleren

van ouderenparticipatie. Tijdens het inventariseren van de methoden kwamen namelijk veel innovatieve projecten, pilots, en burgerinitiatieven naar voren die niet voldeden aan de selectiecriteria die gesteld werden aan een methode. Het bleek dat dit terrein van ouderenparticipatie sterk in ontwikkeling is. Om toch een zo goed mogelijk beeld te geven van de ontwikkelingen in het veld is daarom ook een selectie van de belangrijkste initiatieven, projecten en pilots beschreven in de verkenning.

De inventarisatie heeft uiteindelijk 21 methoden opgeleverd die toegepast kunnen worden om de maatschappelijke inzet van vitale ouderen te bevorderen. De

Praktische ondersteuning en begeleiding van essentieel belang voor het **actief blijven** van ouderen

methoden konden onderverdeeld worden in drie categorieën. De eerste categorie betreft methoden die jonge ouderen *voorbereiden* op een nieuwe levensfase, waarin maatschappelijke inzet tot een van de mogelijkheden behoort. De tweede groep methoden is gericht op het *werven en bemiddelen* van senioren voor maatschappelijke inzet. En de laatste categorie bevat methoden die ouderen *ondersteunen en begeleiden* bij het uitvoeren van maatschappelijke inzet (Van de Maat & van der Zwet 2009).

Een relatief groot aantal aangetroffen methoden, ruim de helft, beoogt senioren voor te bereiden op een nieuwe levensfase, waarin maatschappelijke inzet tot de mogelijkheden behoort. Een bekend voorbeeld is de cursus 'Pensioen in Zicht'. Veel van de methoden in deze categorie lijken op elkaar. Zij zijn gebaseerd op zelfreflectie, gericht op zelfontwikkeling en zelfsturing en spreken mensen aan op hun sterke kanten. Deelnemers worden begeleid bij het stellen van reflectieve vragen als: Hoe staat mijn leven er nu voor? Wat wil en kan ik nog de komende jaren? En hoe kan ik dat het beste bewerkstelligen? Deze methoden blijken kortom aan te sluiten bij de voortdurende aandacht in de sociale sector voor 'empowerment': mensen helpen zichzelf te versterken.

Daarnaast zijn methoden gevonden die gericht zijn op het werven en bemiddelen van inzet van senioren. Het aantal methoden dat op dit deelgebied is aangetroffen is relatief gering, maar de aangetroffen methoden zijn wel redelijk goed doorontwikkeld. Een voorbeeld van een gevonden methode is 'Senioren voor ... uw gemeente'. Deze aanpak bestaat uit de organisatie van een conferentie waarvoor alle 63-jarigen uit een gemeente worden uitgeno-

digd. Het doel is om op een speelse manier potentiële vrijwilligers te koppelen aan organisaties die vrijwilligers zoeken. Opmerkelijk was dat op het derde deelgebied, het ondersteunen en begeleiden van maatschappelijke inzet van senioren, slechts twee methodische aanpakken en een handleiding zijn gevonden. Het gaat hier om brochures en handleidingen die gericht zijn op begeleiding en ondersteuning bij het opzetten van (burger-)initiatieven. Methodes die gericht zijn op het ondersteunen en begeleiden van senioren die al langer actief zijn, werden echter niet aangetroffen. Het lage aantal gevonden methoden in dit deelgebied is mogelijk het gevolg van de recente nadruk op de competentiegerichte benadering van het ouder worden. Hierdoor is de aandacht vooral uit gegaan naar empowerment, zelfontplooiing en het opzetten van initiatieven, en minder naar praktische ondersteuning en begeleiding van senioren die zich al inzetten. Dat brengt een onverwacht gevolg van de nadruk op competenties aan het licht: er loert een gevaar dat er te veel van zelfredzaamheid en zelfsturing verwacht wordt. Ook de juiste ondersteuning is van essentieel belang voor het actief blijven. Bij de ontwikkeling van methoden moet dit onderdeel van het stimuleren van maatschappelijke inzet niet uit het oog verloren worden.

Effectiviteit

Helaas is over de effectiviteit van de methoden die zijn opgenomen in het rapport relatief weinig bekend. Slechts een klein aantal is geëvalueerd door de GG&GD en het Trimbos-instituut. Dat er weinig over de effectiviteit bekend is komt overigens niet als een verrassing. De sociale sector kent immers geen onderzoekstrategie op het terrein van bewijs van werk-

zaamheid van methoden. Daarnaast is het stimuleren van de maatschappelijke inzet van ouderen een relatief nieuwe invalshoek en daardoor is het veld nog sterk in ontwikkeling. Dit leidt ertoe dat de opgedane ervaring met de methoden en praktijkkennis over hun effectiviteit nog relatief beperkt is (Van de Maat & van der Zwet 2009).

De evaluatie van een van de methoden die wel op effectiviteit onderzocht werd, de 'Methodiek individuele coaching', leverde overigens een opmerkelijk conclusie op. Voor de reflectieve gesprekken, gericht op het bevorderen van zelfsturing in een nieuwe levensfase, bleek weinig animo. Uit de gesprekken die wel gevoerd werden, bleek dat een deel van de deelnemers niet goed in staat was om zelfreflectie toe te passen om de zelfsturing te verbeteren. Het feit dat het onderdeel zelfreflectie in deze methode niet goed uit de verf kwam, zet aan het denken, zeker omdat veel van de in de verkenning gevonden (voorbereidings-)methodes juist gebaseerd zijn op zelfreflectie. In deze situatie paste zelfreflectie blijkbaar niet goed bij de (vraag van) de deelnemers. Maar is dat bij de andere methoden ook het geval, of ging het hier om een uitzondering veroorzaakt door toevalligheden? Er is kortom dringend behoefte aan meer kennis over effectiviteit en werkzame elementen.

Ontwikkelen van effectieve methoden

Hoewel er weinig effectonderzoek is verricht, zijn er al wel praktijkervaringen opgedaan en wordt ook op het gebied van ouderenparticipatie over de ontwikkeling van effectieve methoden nagedacht. Dit kwam ook duidelijk naar voren uit recente expertmeetings over maatschappelijke betrokkenheid van senioren waar

zowel academici als sociale professionals aanwezig waren³. Tijdens deze bijeenkomsten benoemden de deskundigen een aantal succesfactoren bij het stimuleren van inzet door senioren. Zo is het stimuleren van de maatschappelijke inzet door ouderen het effectiefst als dit gebeurt binnen (of via) het sociale netwerk van ouderen, bijvoorbeeld via burens of de (klein-)kinderen. Ook het persoonlijk benaderen van senioren draagt bij aan een effectieve aanpak, zo blijkt uit de praktijk. Senioren willen gevraagd worden en zullen zich niet snel uit zichzelf aanbieden. Bovendien leidt het vaker tot succes als senioren gevraagd worden voor een specifieke activiteit, bijvoorbeeld voor het doen van de boekhouding bij een vereniging, in plaats van hen te vragen 'vrijwilliger' te worden bij een club.

Daarnaast geldt meer algemeen dat effectieve methoden aangepast moeten zijn aan de randvoorwaarden die de doelgroep stelt. Voor vitale senioren geldt dat zij aan een nieuwe levensfase beginnen. In deze 'derde levensfase' wordt het tempo van leven verlaagd en neemt het vrij zijn van verplichtingen een centrale plek in (Van de Maat, 2008). Aansprekende en dus succesvolle vormen van maatschappelijke inzet sluiten hierbij aan. Een ontspannen werksfeer en de mogelijkheid om bijvoorbeeld langere tijd op vakantie te kunnen of projectmatig te werken zijn randvoorwaarden die mensen niet alleen kunnen behouden als zij eenmaal actief zijn. Tenslotte is het bij het ontwikkelen van effectieve methoden van belang de grote diversiteit van de groep senioren in oogenschouw te nemen. Hoe iemand in het leven staat, is niet alleen afhankelijk van levensfase maar voor een groot deel ook van afkomst, geslacht, burgerlijke staat, levensstijl en opleidingsniveau. Bij de ontwikkeling van methoden moet daarom goed bedacht worden voor welke doelgroep de methode precies ontwikkeld wordt. Het onderscheid naar opleidingsniveau lijkt bijvoorbeeld van belang. Veel van de methoden, maar ook veel van de gevonden initiatieven en projecten, lijken vooral geschikt voor een zelfbewuste groep relatief hoog opgeleide senioren. Er lijkt sprake te zijn van een gebrek aan methoden specifiek gericht op laag opgeleide ouderen. Dit is opmerkelijk, omdat

het voor de hand ligt dat er met name onder deze groep mensen zijn die praktische begeleiding en ondersteuning (zoals bijvoorbeeld het organiseren van 'snuffelstages') op prijs stellen.

Kennis uit theorie en praktijk

Het moge inmiddels duidelijk zijn dat het ontwikkelen van een effectieve methode niet eenvoudig is. Om beter inzicht te krijgen in werkzame elementen als het om het stimuleren van maatschappelijke inzet gaat, voert Kees Penninx (LESI) in het kader van het programma 'Effectieve interventies in de sociale sector' (MOVISIE) momenteel een kwalitatief onderzoek uit. Via interviews met ouderen en sociale professionals onderzoekt hij wat senioren beweegt zich maatschappelijk in te (blijven) zetten. Het onderzoeksrapport, dat later dit jaar verschijnt, gaat op zoek naar stijlen van maatschappelijke betrokkenheid en zal de theoretische kennis en de praktijkkennis van sociale professionals met elkaar verbinden.

De zoektocht naar wat werkt als het gaat om het stimuleren van maatschappelijke inzet door vitale ouderen is in volle gang. Een basis van praktijkkennis over werkzame elementen is al beschikbaar, maar dient verder te worden opgebouwd middels praktijkonderzoek. Daarnaast bestaat de nodige theoretische kennis over bijvoorbeeld de derde levensfase en nieuwe waardeoriëntaties van senioren. In de toekomst is het zaak meer methoden op effectiviteit te onderzoeken en de resultaten te verbinden met de al beschikbare kennis, zodat methoden ontwikkeld kunnen worden die in de praktijk werken.

Het rapport is te downloaden via de website van het project 'Effectieve Interventies' (www.movisie.nl/effectieveinterventies) of opvraagbaar bij de auteurs: j.vandemaat@movisie.nl r.vanderzwet@movisie.nl

Jan Willem van de Maat en Renske van der Zwet zijn werkzaam bij MOVISIE en auteurs van het rapport 'Het stimuleren van maatschappelijk inzet door vitale ouderen'.

<

1) De definitie van maatschappelijke inzet die we voor dit onderzoek gebruikten ontleenden we aan het Sociaal en Cultureel Planbureau: 'Maatschappelijke inzet bestaat uit activiteiten die een bepaalde tijdsinzet vergen die niet tegen betaling worden verricht (behoudens wellicht een onkostenvergoeding) en die in meer of mindere mate ten goede komen aan bepaalde maatschappelijke groeperingen, de leden van het eigen huishouden uitgezonderd' (Breedveld et. al. 2004).

2) Een interventie is in het onderzoek gedefinieerd als een systematische manier (methode) van handelen om een bepaald doel te bereiken. Aanvullende criteria waren dat de methode beschreven moest zijn, wel doordacht en enigszins theoretisch onderbouwd.

3) In december 2008 vond in het kader van de verkenning een expertmeeting plaats. In april 2009 organiseerde MOVISIE een expertmeeting naar aanleiding van het bezoek van een delegatie van het Duitse ministerie aan het Nederlandse ministerie van VWS.

Literatuur

Breedveld, K., Klerk, M. de en Hart, J. de (2004). *Ouderen en maatschappelijke inzet*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Eurostat (2008) In the spotlight. Demographic change: challenge or opportunity? In: *Europe in figures. Eurostat Statistical yearbook 2008*. Eurostat, Statistical Office of the European Communities/ Luxembourg.

Maat, J.W. van de (2008). *Maatschappelijke participatie in de derde levensfase*. Afstudeerthese sociale gerontologie. Vrije Universiteit Amsterdam.

Maat, J.W. van de & R. van der Zwet (2009). *Verkenning. Het stimuleren van maatschappelijke inzet door vitale ouderen*. Utrecht: MOVISIE.

Marcoen, A. (2008). Levensvragen en ontwikkelingstaken van de ouderdom. *Gerón*, 1:8-11.

Moulais, R. (2009). *Voluntary activities health aspect*. Presentatie voor het seminar Volunteering of older people and the role of public policies. Werkgroep Demographic issues, Europese Commissie, Brussel 11 maart 2009.

<

De Sociale Onderneming

De non-profit sector groeit - wereldwijd - en is belangrijk voor werkgelegenheid en welvaart. De non-profit sector professionaliseert, en er wordt steeds meer van non-profit organisaties gevraagd. Dat vraagt om nieuwe bestuurlijke modellen. In Groot Brittannië is de sociale onderneming een succesvol model, ook in Nederland kan het veel voordelen bieden

Tien jaar geleden introduceerde Tony Blair in Engeland de Sociale Onderneming. Die onderneming moest leven brengen in het maatschappelijk middenveld. Dat is gelukt, want in Engeland zijn inmiddels 55.000 sociale ondernemingen. Het zijn zeer verschillende ondernemingen. Zo is *Aspire* een onderneming die zich inzet voor mensen met fysieke beperking. *The Big Issue* is een uitgeverij voor straatkranten. *Reclaim* is een recycling bedrijf voor plastic afval in Sheffield waar mensen met een verstandelijke beperking werken. Maar ook de innovatieve restaurants van Jamie Oliver zijn sociale ondernemingen.

De Sociale Onderneming is een antwoord op het probleem van de moderne samenleving waarin steeds meer van de non-profit organisaties wordt gevraagd, zonder dat deze daar geen bestuurlijke modellen voor heeft. De stichting is in ons land het meest gebruikte model om een non-profit organisatie te besturen. De vereniging en de coöperatie komen minder voor. Al die rechtspersonen blijken in de praktijk nog steeds goed te werken voor kleine organisaties. Voor grote instellingen zijn zij niet langer adequaat.

Daarom is ook in ons land een initiatief genomen om te kijken naar de wenselijkheid van een nieuwe rechtspersoon voor de non-profit sector. In de zomer van 2007 heeft minister Hirsch Ballin een concept wetsvoorstel daarvoor ingediend. Dit wetsvoorstel was een reactie op het rapport *Wijffels*. Dit rapport stelde vast dat de veelal kleinschalige, door vrijwilligers bestuurde instellingen van scholen, zorginstellingen en woningcorporaties plaats hebben gemaakt

voor grote professioneel geleide organisaties. Die organisaties spelen een belangrijke rol in de maatschappij. Hun financiële belangen zijn toegenomen en de eisen die de maatschappij aan hun dienstverlening stelt evenzeer. Zoals gezegd worden al die organisaties nog steeds bestuurd met het model van stichting, vereniging of coöperatie. Het wetsvoorstel introduceert de sociale onderneming. Daarmee zou in een betere regeling worden voorzien voor het bestuur, het toezicht daarop en een vorm van inspraak door belanghebbenden. Verder voorziet het voorstel in een betere structuur voor het professioneel toezicht. De sector heeft echter meer nodig.

Nederlandse non-profit sector

Nederland heeft de grootste non-profit sector ter wereld. Niet minder dan 14 procent van onze actieve beroepsbevolking werkt voor een stichting, vereniging of andere vorm van een niet op winst gerichte organisatie. Naast het midden- en kleinbedrijf is de sector de belangrijkste motor voor werkgelegenheid.

Het is niet verwonderlijk dat ons land een grote non-profit sector kent. Wij hebben immers een lange traditie waarbij burgers niet alleen hun eigen bedrijven begonnen maar ook zelf het initiatief namen om de samenleving in te richten. Ziekenhuizen, weeshuizen, woningbouwcorporaties, scholen, musea, orkesten, omroepen en internationale hulpinstellingen zijn bijna zonder uitzondering opgericht door sociaal bewogen burgers. Als sociale ondernemers investeerden zij hun tijd en geld (filantropie) om dit tot stand te brengen. Pas veel later in hun geschiedenis ging de overheid daarbij een rol spelen.

De voordelen van de non-profit sector

De John Hopkins Universiteit in Baltimore heeft baanbrekend werk verricht in het wereldwijde onderzoek naar nut en noodzaak van de non-profit sector. In tal van landen wordt dit onderzoek nog steeds voortgezet. Uit die onderzoeken blijkt dat de non-profit sector wereldwijd groeit. Zij wordt daardoor steeds belangrijker voor werkgelegenheid en algemene welvaart. Dit wordt verklaard uit de voordelen die de sector heeft boven markt en staat. Op de markt leveren commerciële bedrijven producten en diensten die consumenten kunnen kopen. De taak van de overheid is gelegen in het leveren en bewaken van alles wat met de klassieke mensenrechten van zijn onderdanen te maken heeft: het handhaven van de rechtsstaat, de democratische orde, de veiligheid, et cetera. Daartussen is een groot gebied waar sociaal wenselijke producten en diensten worden geleverd. Deze rechten zijn niet afdwingbaar maar de overheid dient hiervoor zodanige voorwaarden te scheppen dat burgers goed worden gevoed en gehuisvest en onderwijs of werk kunnen krijgen.

Volgens de onderzoekers van de John Hopkins Universiteit kan de sector concurreren met ambtenaren of zakenmensen. Zo zou de non-profit sector meer oog hebben voor kwetsbare groepen in de samenleving. Haar dienstverlening heeft voorts een betere kosten/kwaliteit verhouding. De kostprijs van diensten wordt gedrukt door de inzet van vrijwilligers en giften vanuit de filantropie. Non-profit instellingen kunnen en mogen een voorkeursbehandeling geven aan bijzondere groepen. Denk aan de weeshuizen in het verleden, aan Pink

erneming

Ribbon van nu. De non-profit sector is net zo flexibel als het bedrijfsleven om nieuwe diensten en producten te ontwikkelen voor steeds andere doelgroepen.

De verstening van de non-profit sector

Helaas verdwijnen deze en andere voordelen langzamerhand bij de groei van onze non-profit instellingen. De voordelen worden steeds meer tot nadelen. De grote non-profit instellingen worden enerzijds ambtelijker, trager minder flexibel en minder innovatief. Dat geldt voor allerlei ziekenhuizen, scholen, omroepen, woningbouwverenigingen. Anderzijds laten zij ook steeds meer de nadelen van het bedrijfsleven zien. De instellingen hebben alleen maar oog wat profijt oplevert en vertonen risicomijdend gedrag. Hun bestuurders en managers lijken meer belangstelling te hebben voor marktconforme beloningen dan voor maatschappelijk engagement.

De overheid heeft onbedoeld dit proces bevorderd. In haar voorwaarden schepende rol legde zij een sterke nadruk op kwaliteitseisen. Dit zorgde voor de opmars van de professionals. De diaconessen, zusters en broeders werden in onderwijs en zorg steeds meer vervangen door kwalitatief goed opgeleide krachten. Maar ook elders maakten vrijwilligers plaats voor de professionals. Nadat de besturen in raden van toezicht op afstand werden gezet, hebben zij nu ook de bestuurszetels bezet. De rol van de burger als sociaal ondernemer en sociaal investeerder kwam daarmee definitief ten einde. Blair onderkende dit probleem. Zijn concept van de sociale onderneming is gericht op maatschappelijke innovatie. Het concept van ons kabinet komt helaas niet

Dek de innovatieve restaurants van Jamie Oliver zijn sociale ondernemingen.

verder dan het legaliseren van een gegroeide praktijk.

Voorts nam de overheid de rol van de burger over bij de financiering. Men meende dat een overheid doelmatiger, doeltreffender en rechtvaardiger het geld kan inzetten en verdelen dan de filantropie. De introductie van de marktwerking door die zelfde overheid bewijst dat over dit concept twijfel bestaat. Die twijfel wordt steeds groter.

Nieuwe structuren nodig

De doelstellingen van een stichting of vereniging waren oorspronkelijk eenvoudig en weinig complex. Een weeshuis had de plicht om wezen te verzorgen in één bepaald huis; een woningbouwvereniging om huizen te bouwen en te verhuren in één bepaalde

wijk of stad. De moderne zorginstelling levert talloze diensten aan vele cliënten; de huidige scholen hebben honderden leerlingen en tientallen leerkrachten. De stichtingen, verenigingen en coöperaties werden opgericht en bestuurd door mensen die hun eigen vrije tijd en geld daarvoor beschikbaar stelden. Voor werkzaamheden werd vaak een beroep gedaan op vrijwilligers. Dat resulteerde in lage kostprijzen en hoog sociaal rendement. Tegenwoordig leveren de meeste moderne non-profit organisaties zulke hoge kwalitatieve diensten dat zij alleen nog maar door professionals geleverd kunnen worden. De eisen die aan bestuurders worden gesteld, vergen veel meer dan menselijkerwijs van een vrijwilliger gevraagd kan worden.

Hoog tijd dat er wordt nagedacht over de toekomst van het maatschappelijk middenveld

Een museum of een voetbalclub hoefde vroeger niet te investeren in kennis of ervaring. Moderne non-profit organisaties moeten voortdurend hun mensen opleiden. Ziekenhuizen en zorginstellingen moeten voortdurend investeren in nieuwe apparatuur, in betere bedden en handiger hulpmiddelen. Hun medewerkers moeten voortdurend worden bijgeschoold.

Omroeporganisaties, orkesten en musea moeten voortdurend op zoek naar nieuw talent om te kunnen voldoen aan de voortdurend veranderende wensen van het publiek. Dat vergt dynamiek en ondernemerschap.

Stichtingen, verenigingen en coöperaties waren sterk naar binnen gekeerd. Moderne non-profit organisaties moeten met elkaar samenwerken, gaan fuseren. De wet- en regelgeving van stichtingen en verenigingen houdt eigenlijk nog steeds geen rekening met deze mogelijkheden.

Dromen

Laten wij eens dromen over die toekomstige sociale onderneming. In de toekomst zullen naast stichtingen, verenigingen en coöperaties ook sociale ondernemingen bestaan. Die onderneming krijgt van de overheid een statuut waarmee haar plaats tussen markt en overheid wordt versterkt en verzekerd.

Juristen menen dat hiervoor geen nieuwe rechtspersoon noodzakelijk is. Op zich hebben zij gelijk. De stichting mag winst maken, de coöperatie heeft leden en met hun financiële inbreng hebben zij invloed op het bestuur. Echter als buitenstaander weet ik pas na bestudering van de statuten of die rechtspersoon ècht een sociale onderneming is. In Engeland weet ik direct wanneer ik met een sociale onderneming te doen heb.

Dat is handig voor de belastinginspecteur. Die kan direct het geëigende BTW tarief voor de sociale onderneming toepassen. Dat tarief zou gunstiger moeten zijn. Ook

andere belastingvoordelen zou de sociale onderneming moeten kunnen krijgen. Mits alle ondernemingen ook voor lagere kostprijzen zorgen.

Ook banken zouden daar voordeel van kunnen hebben. Zij zouden veel beter in staat zijn om voor de hele sector specifieke producten en diensten te ontwikkelen, bijvoorbeeld een beleggingsfonds van waardepapieren van sociale ondernemingen. Naast een markt van aandelen enerzijds en staatsobligaties anderzijds zouden zij op de beurs waardepapieren kunnen verhandelen van die hele non-profit sector. Voor grote beleggers als pensioenfondsen en vermogensfondsen zou dit voordelen kunnen opleveren. Vooral als de staat duidelijk de grenzen van haar verantwoordelijkheid voor de totale sector zou kunnen aangeven.

In die onderneming krijgt de donateur een grotere invloed op de dagelijkse gang van zaken. Cliënten, ouders of geregelde bezoekers van musea of concerten hebben daarvoor groot belang om donateur te worden. Kleine donateurs zouden hun stemrecht via een donateurvereniging kunnen uitoefenen. Grote subsidiegevers kunnen dat rechtstreeks doen. Overheden en andere instellingen zouden eveneens stemrecht hebben als zij subsidies aan de onderneming geven. Medewerkers stemmen via de ondernemingsraad. Een verdeling zoals in Portugal is een mogelijkheid: eenderde van de stemrechten aan de overheid, eenderde aan de professionele staf en eenderde aan de burgers. Maar ook andere verhoudingen zijn mogelijk.

Het stemrecht wordt uitgeoefend op basis van aandelen enerzijds en donateursrechten anderzijds. De aandelen zijn beperkt verhandelbaar en staan op naam. Donateurs die een schenkingsakte van minimaal vijf jaar aan de onderneming doen, krijgen in principe ook voor die periode een stem. De vergadering van aandeelhouders benoemt net zoals bij de commerciële bedrijven de

directie en/of raad van commissarissen. Zij keurt ook de jaarrekening goed.

Als de sociale onderneming voor alle sectoren van onze samenleving zal gelden, kunnen ook de professionele medewerkers daarvan profiteren. Zij kunnen toetreden tot één groot pensioenfonds. Dit geldt ook voor alle andere regelingen, die nu nog vaak per sector afzonderlijk zijn geregeld. Veel schotten tussen kunsten, media, gezondheidszorg, onderwijs, woningbouw of internationale hulpverlening kunnen verdwijnen. De sociale onderneming zal ook minder sociale premies betalen. De ondernemingen zullen in de toekomst plaats bieden aan mensen die anders met moeite werk vinden.

Nu de burgers en de professionele staf weer invloed krijgen op het beleid, zullen ook de administratieve verplichtingen teruggedrongen worden. Nu bedragen de kosten om subsidies en vergoedingen te verkrijgen, te behouden en te verantwoorden vaak meer dan 25 procent van het verkregen bedrag. Daarnaast komen nog de kosten om de gelden aan de sector te verdelen. Dat is dus duidelijk duurder dan de norm van 25 procent die de filantropische sector zichzelf heeft opgelegd. Dankzij de mogelijkheid om verschillende vormen van kapitaal aan te trekken, kan de onderneming ook de meest goedkope financieringsvorm kiezen.

Sociale ondernemingen zouden ook joint-ventures mogen opzetten. Evenals bedrijven moeten zij dat kunnen binnen de Europese ruimte. Echter wel binnen voor iedereen begrijpelijke vastgestelde kaders van hun plaats tussen markt en staat. Zo zouden zij dienstverleners kunnen worden voor het welzijn van alle Europeanen. Zij mogen elkaar ook overnemen of in elkan-der participeren. De lastige en kunstmatige juridische constructies die er nu bestaan tussen de samenwerkende stichtingen kunnen daardoor worden vermeden. Het is slechts een droom. Maar het wordt hoog tijd dat er in ons land wordt nagedacht over de toekomst van ons maatschappelijk middenveld. Uiteindelijk is dit het hart van onze burgerlijke samenleving.

M.Th.K. (Maarten) de Vries is redacteur van het vakblad Fondswerving en directeur en eigenaar van Gavia bv, een adviesbureau voor filantropie, fondswerving en non-profit organisaties.

<

Begeleidingskunde: een nieuw vak

Studenten Hogeschool Rotterdam coachen professionals

Hogeschool Rotterdam biedt sinds kort aan haar derdejaars studenten de minor Begeleidingskunde. De nieuwe specialisatie van de Hogeschool richt zich op de toemerkende vraag binnen organisaties om de vele coachingstrajecten te sturen via één persoon: de begeleidingskundige.

Veel organisaties kennen verschillende coaches, zoals de loopbaanbegeleider, de re-integratiecoach, de teamcoach, et cetera. Één coach voor al deze vragen betekent wel dat de coach over diverse kwaliteiten moet beschikken en hiervoor dus ook goed opgeleid moet zijn. De minor Begeleidingskunde biedt hiervoor de nodige handvatten. Zo leren studenten bijvoorbeeld zowel individuen als groepen te coachen, bedrijfsethiek en het begeleiden van communicatieprocessen. Studenten die de minor met goed

gevolg afronden zijn gecertificeerd coach. Om ervaring op te doen gaan de studenten al tijdens hun opleiding als coach aan de slag bij bedrijven en instellingen, zoals zorginstellingen, opvangtehuizen en gevangenissen.

Een van de coaches in opleiding is Hariëtte Burger-van Daltsen, derdejaars student Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, en werkzaam als maatschappelijk werker bij een verpleeghuis. Van Daltsen coacht professionals in hun zorg voor bewoners. Het

doel van haar coachingstraject is dat de professional zich verder kunnen ontwikkelen in hun levensloop en loopbaanfase. "Naast maatschappelijk werker ben ik straks ook inzetbaar als coach. Met één studie kan ik twee beroepen uitoefenen, of zelfs een combinatie maken tussen deze beroepen. Dubbele winst dus! Niet alleen voor mij, maar ook voor de organisatie. Bij de zorginstelling zijn ze heel blij met de functie van begeleidingskundige. Een maatschappelijk werker die daarnaast ook coacht is een aanwinst." We zouden haar in kunnen zetten bij teamontwikkeling en begeleiding. De minor heeft een multidisciplinair karakter en is ook te volgen door externe professionals.

<

Lezersonderzoek

Begin dit jaar stuurden we met MO/Samenlevingsopbouw een vragenlijst mee voor een lezersonderzoek. Dit om de redactie een beeld te geven van uw mening over het blad, en om uw wensen te inventariseren.

Een aantal relevante en opvallende uitkomsten:

- * MO/Samenlevingsopbouw wordt vooral gelezen voor achtergrondinformatie en in mindere mate 'om vernieuwing in het werk door te voeren', of om een discussie op de werkvloer op gang te brengen.
- * Men leest het blad vooral op de werkplek.
- * Een aantal mensen gaf aan wel te willen schrijven voor MO/Samenlevingsopbouw.
- * Men is in het algemeen tevreden over de omvang, het niveau en de praktijkvoorbeelden. Enkelen vinden dat er meer

luchtige artikelen in kunnen. Over de noodzaak van vaste rubrieken denkt men wisselend.

- * Er wordt een grote diversiteit aan onderwerpen genoemd waaraan meer aandacht besteed kan worden. Voorbeelden zijn: platteland, toekomst, evidence bases projecten.
- * De gemiddelde score op de onderdelen afwisseling en frequentie van verschijnen is ruim voldoende. Iets lager, maar nog steeds voldoende, scoort de bruikbaar-

heid in de praktijk. Ook zijn verbeteringen in de vormgeving mogelijk.

- * Niet voor iedereen is MO/Samenlevingsopbouw herkenbaar als blad van MOVISIE.

Met deze en andere uitkomsten van het onderzoek gaat de redactie aan de slag om MO/Samenlevingsopbouw te optimaliseren. Daarover vinden binnen MOVISIE op dit moment gesprekken plaats. We kijken daarbij ook naar de positie van MO/Samenlevingsopbouw binnen MOVISIE, en op welke manier de organisatie samenlevingsopbouw en beroepsontwikkeling vorm wil geven. In de komende nummers zullen we u daar verder over berichten.

<

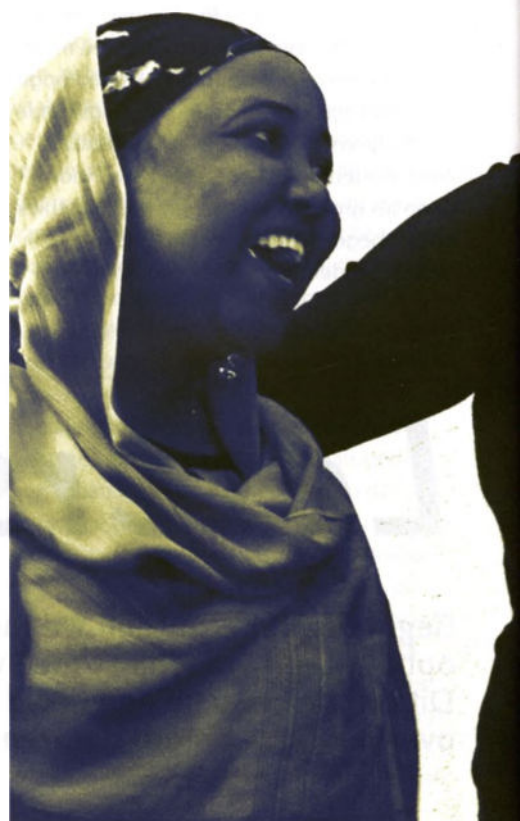
Wmo gebaat bij samelevingsinstellingen en zelforganisaties

Veel doelen van de Wmo op het terrein van civil society, mantelzorgondersteuning en 'steun aan elkaar' zijn bij zelforganisaties van migranten dagelijkse praktijk. Dat is alleen niet altijd even zichtbaar voor de buitenwereld. Twaalf zelforganisaties inventariseerden hun activiteiten op vier beleidsterreinen van de Wmo, waarna tijdens een slotbijeenkomst voor al deze terreinen aanbevelingen werden geformuleerd.

Zelforganisaties van migranten en vluchtelingen hebben in het kader van de Wmo veel te bieden. Dat werd in Amsterdam duidelijk bij een inventarisatie onder twaalf zelforganisaties. Daarbij werd de focus vooral gelegd op de zelforganisaties van de kleine taalgroepen. Veel van de doelen die de Wmo nastreeft op het terrein van civil society, mantelzorgondersteuning en 'steun aan elkaar' zijn in meer of minder mate in deze organisaties dagelijkse praktijk. Dat is alleen niet erg zichtbaar voor de buitenwereld en heeft haar beperkingen omdat deze praktijk steunt op een beperkt aantal kaderleden dat binnen de organisaties actief is. Mantelzorgondersteuning is in veel van deze organisaties heel normaal, evenals elkaar te helpen de juiste hulp te vinden.

In oktober 2008 werd begonnen met een inventarisatie van wat deze zelforganisaties doen op vier beleidsterreinen van de Wmo: 1) informatie en advies, 2) ondersteuning mantelzorgers 3) huiselijk geweld en 4) civil society (interculturele ontmoetingen met andere buurtgroeperingen en vormen van onderlinge steun).

Uit deze inventarisatie bleek dat vrijwel alle organisaties een min of meer formeel spreekuur hebben. Mensen uit de eigen achterban met vragen of problemen kunnen voor hulp en advies terecht bij enkele mensen die goed ingevoerd zijn in de sociale kaart. Ook hebben de meeste groepen een aantal mensen binnen de eigen organisatie die zich bekommeren om ouderen en mensen die ziek zijn. Zij krijgen een bezoekje, soms wordt er eten of een bloemetje gebracht en het contact met de anderen wordt zoveel mogelijk intact gehouden. Alle organisaties hebben informatiebijeenkomsten op het programma staan. Deze informatiebijeenkomsten hebben als doel de achterbannen te informeren over de meest uiteenlopende onderwerpen die belangrijk zijn om te weten in Nederland. Zo worden met zekere regelmaat bijeenkomsten georganiseerd over gezondheidsvoorlichting, informatie van maatschappelijke dienstverleningsinstellingen over budgetteren, formulierhulp, et cetera. De rol van de zelforganisatie is hierbij veelal beperkt tot vindplaats van mensen die anders niet wor-

den bereikt door de algemene instellingen. Vooral de vrouwenorganisaties besteden soms aandacht aan huiselijk geweld. Dit is voor de meeste gemeenschappen nog een stevig taboe, maar men staat er wel steeds meer voor open om het bespreekbaar te maken.

Startbijeenkomst

In oktober werd met de zelforganisaties een startbijeenkomst gehouden. Daar werd

Samenwerking tussen organisaties van migranten

vastgesteld dat zij meer initiatief kunnen nemen om hun eigen rol te spelen in samenwerking met de professionele instellingen en zich dus niet alleen maar moeten laten gebruiken als vindplaats. Om dat te bewerkstelligen werd besloten om op de vier genoemde terreinen projectplannen te maken. De organisaties zijn daar zelf mee aan de slag gegaan met de volgende taakverdeling.

* Vluchtelingenorganisaties van vrouwen

uit Irak en Eritrea richten zich op het onderwerp 'Informatie & Advies'.

* Stichting Bron (Bosnië) buigt zich over 'mantelzorgondersteuning'.

* Vluchtelingenorganisaties van vrouwen uit Somalië en Sudan doen een voorstel over 'huiselijk geweld'.

* Stichting LatinoPlus en de Italiaanse ouderen maken een voorstel over 'Interculturele Ontmoetingen'.

In totaal hebben twaalf zelforganisaties de

diverse themabijeenkomsten bezocht en deelgenomen aan de discussie over wat binnen de diverse organisaties gebeurde op het terrein van het betreffende thema. Het resultaat van deze inspanning werd tijdens de slotbijeenkomst in maart 2009 door henzelf gepresenteerd in workshops.

Plannen

Bij alle vier de onderwerpen:

* werd een korte notitie gemaakt over: wat

houdt het onderwerp in, welke organisatie in Nederland heeft als taakopdracht om mensen hierbij te helpen en wat doen zelforganisaties op dit terrein;

- * maakten de verschillende organisaties met behulp van de projectleiding een concept projectplan dat ook de andere organisaties krijgen, en dat zij na afloop van het project kunnen benutten voor de eigen organisatie. Deze projectplannen zijn er allemaal op gericht om als zelforganisatie samen te werken met de instelling die het onderwerp als taakopdracht heeft;
- * werden de notitie en het concept projectplan aan de andere organisaties gepresenteerd tijdens een themabijeenkomst waarbij ook de instelling werd uitgenodigd. Twee medewerkers van Loket Zorg en Samenleven waren bij de bijeenkomst over Informatie en Advies aanwezig. Twee medewerkers van Markant (ondersteuning mantelzorg) namen deel aan de bijeenkomst over mantelzorgondersteuning en twee medewerkers van een steunpunt Huiselijk Geweld presenteerden hun taak bij dit thema.

Chronisch gebrek aan informatie

Tijdens het slotdebat werd door alle deelnemers geconstateerd dat er een chronisch gebrek aan informatie bestaat bij de achterbannen van deze zelforganisaties.

- * Veel papieren informatie bereikt de mensen niet. De informatiebijeenkomsten die via de zelforganisaties gegeven worden, worden echter erg gewaardeerd.
- * Persoonlijk contact is noodzakelijk om mensen te bereiken en te activeren. Zelforganisaties besteden erg veel tijd aan persoonlijke contacten, veel meer dan binnen professionele organisaties mogelijk is. Daarom is het essentieel dat deze twee partijen nauwer met elkaar samenwerken en elkaars deskundigheid benutten.
- * De gemeente zou de partijen veel meer dan nu met elkaar moeten verbinden. Door taakstelling, conferenties, deskundigheidsuitwisseling organiseren, et cetera.
- * Zelforganisaties ervaren vaak dat zij niet 'gezien' worden als zij iemand bijstaan. Vanuit een spreekuur iemand hulp bieden wordt door officiële instellingen argwanend bekeken. Is de hulp wel professioneel en kwalitatief goed? Dit zou moeten veranderen!
- * De overheid heeft veel meer oren en

ogen nodig om op de hoogte te zijn van wat er speelt in de samenleving.

Zelforganisaties bereiken veel mensen, maar hebben nauwelijks het gevoel dat ze gezien worden als serieuze partner.

- * Instellingen zouden veel meer kennis kunnen overdragen. Als zij hun kennis in scholingstrajecten aanbieden aan kader van zelforganisaties, krijg je zowel uitwisseling als verbreding van de hulp die geboden kan worden.
- * Zelforganisaties ontberen betaalde krachten die continuïteit en ontwikkeling van de organisatie kunnen waarborgen. De ondersteuning van zelforganisaties is broodnodig.

Aanbevelingen

Het project leverde de volgende aanbevelingen op:

Waardeer en erken de deskundigheid van zelforganisaties

Veel zelforganisaties sluiten in doelstelling en uitvoering naadloos aan bij de missie van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Groepen burgers zetten zich vrijwillig in voor medeburgers, helpen elkaar de weg vinden in het woud van voorzieningen en zorgen voor een uitbreiding van het sociale netwerk van mensen. Het lukt echter nog nauwelijks de inzet van zelforganisaties op een effectieve manier te koppelen aan de inzet van professionele instellingen.

Instellingen zouden beleid moeten maken hoe zij de zelforganisaties kunnen versterken in hun rol van informant en adviseur aan de eigen achterban.

Zelforganisaties raken soms gefrustreerd omdat ze door algemene organisaties vooral gezien worden als vindplaats van mensen die zichzelf niet bereiken. De zelforganisaties wordt gevraagd mensen te werven en bijeen te brengen, de instelling stuurt een betaalde kracht die een presentatie doet en daarna stopt het contact. De zelforganisatie heeft veel werk met werving en maakt kosten (reistijd en telefoonkosten) om haar 'taak' te doen door vrijwillige kaderleden die vaak zelf de kosten uit eigen zak betalen. Zelforganisaties willen waardering voor hun werk, willen erkenning voor hun deskundigheid (mensen binden, bijeen brengen, moeilijke thema's bespreekbaar maken) en op basis van gelijkwaardigheid samenwerken.

Verbreed door investering het kader van zelforganisaties

In potentie is er veel meer sociaal kapitaal in zelforganisaties aanwezig dan nu zichtbaar

is. De actieve kaderleden zijn vaak mensen die hun weg in de Nederlandse gemeenschap wel gevonden hebben. Ze hebben dikwijls werk of studeren en zijn - als vrijwilliger - actief in een zelforganisatie. Deze 'functie' geeft weinig energie en krijgt (te)veel tegenwind. Veel tijd gaat zitten in het vinden van een goede ruimte, kantoor, internetverbinding, et cetera en de betaling van de kosten hiervan. Ook voldoen aan de verwachtingen van de achterban en (individuele) mensen met problemen helpen, kosten bergen energie. Het zou goed zijn als gemeente en instellingen gericht zouden investeren in het kader. Dit kan door een budget voor vrijwilligersvergoedingen, een feestelijke bijeenkomst voor kaderleden van zelforganisaties of een scholingsaanbod of andere vormen van kennisoverdracht. Zo wordt 'actief zijn' lonend en wervend. Actief zijn binnen een zelforganisatie levert dan kennis en meer mogelijkheden op. Daarmee wordt ook de wervingskracht van zelforganisaties voor hun kader versterkt.

Steun zelforganisaties met advies en goede randvoorwaarden

Het ontbreekt het kader van zelforganisaties niet aan goede ideeën, elan of motivatie. Wat hun energie soms dreigt te ondergraven is de moeite die het kost om die ideeën te gieten in projectplannen waarmee beleidsmakers van fondsen of gemeente uit de voeten kunnen. Het in een strak format verwoorden van een plan is een vaardigheid die niets zegt over de kracht van een organisatie. Tijdens dit project werd heel zichtbaar dat hulp bij het schrijven nodig is om plannen zichtbaar te maken. En dat ook de steun van een adviseur bij het afstemmen met fonds of subsidieverstrekker hoe de plannen kunnen passen in een regeling of missie van een fonds, erg welkom is. Zelforganisaties willen graag beschikken over eigen betaalde krachten om projecten te formuleren en organisatorische taken te verrichten. Deze vorm van ondersteuning kan echter ook aan een groep organisaties geleverd worden. Het belangrijkste is dat de geboden dienstverlening aansluit bij datgene wat voor een organisatie noodzakelijk is om te kunnen functioneren.

Organiseer stedelijk de samenwerking met zelforganisaties

Juist de bij dit project betrokken zelforganisaties (kleine taalgroepen) zijn allen stedelijk georganiseerd. Dit kan ook niet anders, want de achterbannen zijn verspreid over de gehele stad Amsterdam. Instellingen zoals de loketten Zorg en Samenleven (Wmo), wel-

zijnswerk, steunpunten huiselijk geweld en Markant (ondersteuning mantelzorg) zijn gericht op dienstverlening op stadsdeelniveau. Dit maakt het moeilijk om samenwerkingsafspraken te realiseren tussen instellingen en zelforganisaties.

Wat doen vluchtelingen- en migrantenorganisaties op de vier terreinen van de Wmo?

Informatie en advies

Vooraf voor mensen die de Nederlandse taal niet zo goed beheersen, is het moeilijk de juiste hulp te krijgen. De vraag zo te stellen dat de andere het begrijpt is al moeilijk. Veel vluchtelingen- en migrantenorganisaties hebben een spreekuur. Zij geven advies en gaan mee als hulp nodig is. Als de gesprekken van zelforganisaties goed samenwerken met de Loketten Zorg en Samenleven van al de stadsdelen, komt dat ten goede aan de dienstverlening aan migranten en vluchtelingen.

Mantelzorg

In de wereld van vluchtelingen en migranten is het heel gewoon dat je elkaar vooruit helpt. Dat heet dan 'familiezorg'. Ook elkaar adviseren hoe en waar je terecht kunt voor hulp

gebeurt volop in de gesprekken die veel zelforganisaties hebben. Vluchtelingen en migranten zijn ook vaak aangewezen op mensen die dezelfde taal spreken. Dan deel je makkelijker emoties en voel je je beter begrepen. Ondersteuning van algemene instellingen komt niet makkelijk terecht bij vluchtelingen of migranten. Taal en kennis van hun bestaan ontbreekt. Zelforganisaties van vluchtelingen en migranten kunnen helpen om die hulp ook terecht te laten komen bij hun achterbannen. In dit project denken zelforganisaties na hoe zij, samen met algemene instellingen hun achterbannen beter kunnen informeren en helpen.

Huiselijk geweld

Het is belangrijk dat huiselijk geweld bespreekbaar wordt. Informatiebijeenkomsten organiseren en steungroepen opzetten helpt daarbij. Organisaties van vluchtelingen en migranten kunnen hierbij een grote rol spelen.

De civil society

Vluchtelingen- en migrantenorganisaties kunnen nadenken over hoe zij in het kader van de Wmo mensen van hun achterban kunnen steunen. Door hen te informeren, door steun-

groepen op te zetten en door beter samen te werken met algemene organisaties. Door multiculturele ontmoetingsbijeenkomsten te organiseren maak je je organisatie zichtbaar voor de 'buitenwereld'. Mensen van je eigen achterban leren ook andere organisaties kennen. En die organisaties weten jou ook te vinden. Als je zelf samenwerking start, kun je vertellen wat je ideeën zijn en wat je van samenwerking verwacht. Zo voorkom je dat je alleen maar gezien wordt als vindplaats van een moeilijk te bereiken doelgroep.

Projectgegevens

Oprachtgever: Zuid Europese Gemeenschappen (ZEG)
Projectleiding en uitvoering: Amsterdams Steunpunt Wonen in samenwerking met Wereldpand, centrum voor vluchtelingenorganisaties Amsterdam, en ZEG.
Financieel mede mogelijk gemaakt door: Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Amsterdam

Meer informatie: eindrapportage is te downloaden van de site van het ASW www.steunpuntwonen.nl

<

Juan Vasquez is actief bij Latinos Plus, een organisatie waar (vaak oudere) mensen uit de Latijns Amerikaanse gemeenschap elkaar ontmoeten.

"Zelforganisaties helpen in belangrijke mate eraan mee dat immigranten, en dus ook vluchtelingen zich beter en dus ook sterker voelen. De ontmoetingen die plaatsvinden als mensen samen een feest hebben, samen eten, problemen uitwisselen en elkaar van advies dienen, maakt mensen meer heel. Verkassen naar een heel ander land, al dan niet gedwongen door gevaarlijke of economische omstandigheden, heeft veel consequenties. Een

vreemd land met een vreemde taal, gebruiken en codes hoe onderlinge relaties lopen. Binnen zelforganisaties vinden mensen herkenning, raken mensen elkaar aan, komen mensen dichterbij zichzelf. En helpen elkaar een weg te vinden in die (vreemde) wereld waarin men nu woont."

Hawa Bashir is mede-initiatiefneemster van de stichting Soedania. Zij schetst waarom zij Soedania drie jaar geleden hebben opgericht: Toen zij acht jaar terug in Nederland aankam vanuit Soedan, was er geen organisatie in Amsterdam die zich bekommerde om mensen uit Soedan. De weg die zij heeft moeten afleggen om de taal te leren, een baan te vinden en gewaardeerd te worden om haar kwaliteiten was enorm lang. Veel doorzettingsvermogen was nodig om te komen waar ze nu is. Met de zelforganisatie wil Hawa dat andere mensen uit Soedan sneller hun weg weten te vinden in de Nederlandse samenleving. "Een spreekuur helpt mensen met vragen en problemen op weg. En veel bijeen-

komsten die we organiseren zijn vooral bedoeld om mensen te informeren over wat instellingen als de GG en GD, de loketten Zorg en Samenleven en DWI kunnen betekenen. Dit jaar zet Soedania huiselijk geweld stevig op de agenda van de eigen gemeenschap. Dat taboe moet doorbroken worden en dat kan alleen in samenwerking met de steunpunten Huiselijk Geweld."

Verkenning Participatie

Arbeid, vrijwillige inzet en mantelzorg in perspectief

Participatie staat hoog op de politieke agenda: 'iedereen moet meedoen' is het adagium. Politici en beleidsmakers wensen dat burgers op allerlei terreinen meer eigen verantwoordelijkheid nemen – in plaats van op de overheid te leunen – en intensiever deelnemen aan de samenleving. Dit streven wordt wel aangeduid als de overgang van een verzorgingsstaat, gericht op bescherming van burgers, naar een participatiemaatschappij waarin burgers geactiveerd worden en hun participatie wordt ondersteund.

De algemene gedachte achter het participatiestreven is dat de samenleving alleen goed kan functioneren als iedereen hieraan bijdraagt. Zo staat de in 2007 ingevoerde Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in het teken van participatie en stelt de Commissie Arbeidsparticipatie (2008): 'Nederland heeft snel iedereen nodig en iedereen moet voortdurend inzetbaar zijn'. Niet de overheid, maar burgers zelf zijn verantwoordelijk voor welzijn en welvaart. Daarom is het van groot belang dat zij allen naar vermogen meedoen.

Arbeid staat hierbij doorgaans voorop. Maar in het licht van grote maatschappelijke uitdagingen zoals individualisering, vergrijzing, mondialisering en het pluriformer worden van de maatschappij, vindt bijvoorbeeld de SER (2006) dat ook in de zorg, het onderwijs en de civil society investeringen van burgers onmisbaar zijn.

Interessant zijn hierbij de spanningen die ontstaan tussen het grote 'moeten', de restanten van verzorgingsstatelijke participatiedrempels en de wensen van mensen zelf. Het grote 'moeten' zoals de Commissie Arbeidsparticipatie (2008) dat bijvoorbeeld verwoordt, wordt onder meer beargumenteerd vanuit de noodzaak de gevolgen van

vergrijzing en de toenemende druk op sociale voorzieningen tegen te gaan. Tegenover deze druk staan de drempels die er zijn, bijvoorbeeld omdat mensen uitkeringsrechten kwijtraken als ze weer aan het werk gaan. Sommige auteurs pleiten dan ook voor een beleid dat vooral de keuzes van mensen zelf faciliteert. Overheid en bedrijfsleven zouden dan juist arrangementen moeten bieden waarmee mensen naar eigen wens en vermogen hun deelname aan de samenleving kunnen vormgeven.

Een illustratie van de complexiteit van het debat over participatie is de waarneming van De Gier (2007) dat voor kwetsbare groepen een oproep tot activering soms averechts kan werken. Als mensen de competenties niet hebben om mee te doen en geen steun krijgen om die te ontwikkelen of om dat te compenseren, zo stelt hij, dreigt het risico dat ze nog verder in isolement raken.

Verkenning

Tegen deze achtergrond heeft de Raad voor maatschappelijke ontwikkeling (RMO) een verkenning uitgevoerd. Is de participatiemaatschappij al voltooid of kan er nog meer van burgers worden verwacht? En hoe zit

het met de verhouding tussen verschillende soorten participatie? Daarbij richt de Raad zich op drie specifieke vormen van participatie die het kabinet de komende jaren een flinke impuls wil geven: betaalde arbeid, vrijwillige inzet en mantelzorg. Juist in het kader van de grote maatschappelijke aandacht die het thema participatie momenteel kenmerkt, is het belangrijk een focus te kiezen en niet, voor zover mogelijk, een overzicht van alle participatie te willen schetsen. Arbeid, vrijwillige inzet en mantelzorg zijn gekozen omdat ze zowel in het dagelijks leven van (volwassen) burgers als in het beleidsveld op elkaar inhaken en tot op zekere hoogte zelfs in elkaar overlopen.

'Een participatiemaatschappij is niet gelegen in het fulltime werken van alle volwassen burgers, maar juist in flexibele arbeidsregelingen die de combinatie met zorg, scholing en andere vormen van participatie mogelijk maken.'

In drie achtereenvolgende hoofdstukken gaat de verkenning in op het belang van participatie, participatie in cijfers, en groepen die specifieke aandacht behoeven. In dat laatstgenoemde hoofdstuk wordt aandacht besteed aan onbenut arbeidspotentieel (ouderen, jongeren met een functiebeperking, en langdurig werklozen) en aan 'takencombineerders' (werkende mantelzorgers, werkende ouders).

In hoofdstuk 5 wordt participatie in perspectief geplaatst. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt naar vier perspectieven:

- * het perspectief van collectieve welvaart;
- * het perspectief van sociale cohesie;
- * het perspectief van individuele welvaart;
- * het perspectief van individueel welzijn.

Vier perspectieven die elkaar niet altijd goed verdragen. Dat levert dus dilemma's en spanningen op.

ipatie

Verkenning Participatie

Arbeid, vrijwillige inzet en mantelzorg in perspectief

De RMO zegt daarover onder meer het volgende:

Vanuit het collectief welvaartspectief ligt een arbeidsoffensief, zoals bepleit door de commissie-Bakker, voor de hand. Maar dit zou wel eens tot tekorten kunnen leiden bij onbetaald werk en mantelzorg, zaken die vanuit een cohesieperspectief weer meer waard lijken. Deze twee macroperspectieven zijn lastig met elkaar te combineren. Hierbij is de deelname van mensen op het ene terrein als het ware een restrictie die overwonnen moeten worden om deelname op een ander terrein te bevorderen. Deze spanning zien we bijvoorbeeld terug daar waar het kabinet streeft naar een verhoging van de arbeidsparticipatie en tegelijkertijd onbetaald werk wil stimuleren en meer mantelzorgers wil. Een mogelijkheid om met deze spanning om te gaan, zou kunnen zijn om binnen de onbetaalde arbeid en mantelzorg speciaal te kijken naar activiteiten die in het bijzonder cohesiebevorderend zijn, om er vervolgens voor te waken dat die gespaard blijven van concurrentie met betaald werk.

Waar betaald werk en onbetaald werk in alle vier de perspectieven min of meer positief scoren, is dit bij mantelzorg minder eenduidig. Met name van intensieve mantelzorg zijn de baten op zowel collectief als individueel niveau diffuus, omdat aan de ene kant mensen worden geholpen en de professionele zorg ontlast wordt, maar zorgverleners er anderzijds zelf vaak onder gebukt gaan.

Conclusie

Aan het idee van de participatiesamenleving zijn beslist positieve elementen te ontdekken. We geven de samenleving als het ware weer terug aan de burgers. Maar dat krijgt een perverse uitwerking als dat betekent dat het bij de burger over de schutting

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling

wordt gegooid. 'Hier heb je het en zoek het verder zelf maar uit.' Terecht waarschuwt de RMO dan ook voor effecten van versterkt isolement van diegenen die niet over voldoende competentie beschikken om zich staande te houden in een participatiesamenleving of die in omstandigheden verkeeren die dat ernstig verhinderen. Met andere woorden, het vergt nieuwe sociale arrangementen en arbeidsarrangementen die participatie op de verschillende cruciale levens-terreinen ondersteunen en mogelijk maken.

Er zijn tal van voorbeelden te geven van het actief inzetten van burgers als vrijwilligers. Een inzet die een kwalitatieve meerwaarde oplevert; meer dus dan alleen een kostenbesparing. Het vraagt echter ook om het doordenken van de aard van de participatie en de daarbij behorende perspectie-

ven en dus ook van de dilemma's en de spanningen die het met zich meebrengt.

Opbouwwerk

Verkenning Participatie is dan ook een alleszins lezenswaardig en aan te bevelen rapport. Natuurlijk voor beleidsmakers maar zeker ook voor het opbouwwerk. Het geeft richting aan het denken over participatie en hoe daaraan vorm te geven.

Verkenning Participatie

Uitgave: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, Den Haag november 2008
ISBN 978-90-77758-14-4; 75 pagina's, inclusief inhoudsopgave en literatuurlijst
Te bestellen of te downloaden via:
www.adviesorgaan-rmo.nl

<

Spielerkracht en b

De bijdragen van de civil society aan de doelstellingen

Naar analogie van het anatomisch model ontleedt de auteur in onderstaand artikel de *civil society* vanuit de verschillende functies die zij voor de doelstellingen van de Wmo kan vervullen. Want net als in het anatomisch model geldt voor de *civil society* dat haar functies individueel worden uitgelicht, terwijl zij in het dagelijkse leven nauw verweven en alleen in samenhang met elkaar vitaal zijn.

Eén van de dingen die de rijksoverheid met de Wmo tracht te bereiken is dat de *civil society* – in plaats van de overheid – ondersteuning gaat bieden aan kwetsbare medeburger. De Wmo gaat er echter aan voorbij dat de Engelstalige term *civil society* een betrekkelijk nieuw begrip is in het Nederlandse sociale beleid. Het sluit niet aan bij hoe de Nederlandse bevolking en maatschappelijke organisaties gewend zijn om bij te dragen aan het welzijn van de samenleving (Metz 2009). Het gevolg is dat anderhalf jaar na de invoering van de wet en een half jaar na de vaststellingen van het lokale Wmo beleid, er nog steeds vragen bestaan over wat de *civil society* concreet voor de Wmo kan betekenen. Voor de gemeente Dordrecht was dit reden Onderzoekcentrum Drechtsteden de opdracht te geven om te verkennen welke functies de *civil society* kan hebben voor de doelstellingen van de Wmo.

Naar analogie van het anatomisch model ontleed ik de *civil society* vanuit de verschillende functies die zij voor de doelstellingen van de Wmo kan vervullen. Het anatomische model is voor de meeste mensen bekend van de lessen biologie op de middelbare school. Het zijn de oefenpoppen en wandplaten die verschillende doorsneden van het menselijk lichaam laten zien, waarin verschillende functies van het lichaam wor-

den onderscheiden op basis van hun functionaliteit, terwijl het lichaam tegelijkertijd als één geheel wordt beschouwd. Voor vijf functies: het zenuwstelsel, de zintuigen, het skelet, het vasculaire stelsel en de organen beschrijf ik wat de bijdragen van de *civil society* aan de doelstellingen van de Wmo kunnen zijn. Ook voor de *civil society* geldt dat in haar anatomisch model de functies individueel worden uitgelicht terwijl zij in het dagelijkse leven nauw verweven en alleen in samenhang met elkaar vitaal zijn. Ik begin met een korte uitleg van het begrip *civil society*.

Definitie *civil society*

De Nederlandse samenleving is meer vertrouwd met termen als het particulier initiatief en het maatschappelijk middenveld dan met het begrip *civil society* (Metz 2008). Het particulier initiatief verwijst naar de private gemeenschappen – zuilen die de ruimte invulden tussen de burgers aan de ene kant en de staat aan de andere kant. Het achterliggende idee is dat niet de staat, maar de gemeenschappen vormgeven aan de samenleving (Van der Lans, 2002). Net als in het particulier initiatief staan in het maatschappelijk middenveld de instituties centraal. De socioloog Zijderveld (1983) omschrijft het middenveld als 'een bonte verzameling van organisaties en verenigingen, instituties en verbanden waar over-

heidsmacht doorheen moet gaan voordat de individuele burger wordt bereikt'. Daarentegen staan in de *civil society* de burgers en hun verbanden centraal. Burgers – als individuen – bepalen gezamenlijk wat er in de *civil society* gebeurt. In andere domeinen van de maatschappij zijn bijvoorbeeld een overheid, de markt of een kerkelijke autoriteit bepalend (Habermas 1992; Perez-Diaz 1993; Warren 2001). Het verschil tussen het particulier initiatief en maatschappelijk middenveld enerzijds en *civil society* anderzijds is dat binnen de eersten de instituties leidend zijn en het eigen domein van burgers, dat zo kenmerkend is voor het idee van de *civil society*, niet erkend wordt.

Paul Dekker (2002) omschrijft de *civil society* als het domein van de vrijwillige associaties van burgers. De term vrijwillige moet niet verward worden met vrijwilligerswerk. Vrijwillig verwijst hier naar de vrijheid van deelname. In de woorden van Paul Dekker: 'Deelname is een keuze en ligt niet vast door afkomst of status, en uittreding brengt geen hoge kosten met zich mee, ook niet psychisch -je wordt in je omgeving niet als paria behandeld-' (Dekker 2002). De omschrijving 'associatieve relaties' benadrukt de diversiteit van vormen die de verbanden tussen burgers kunnen aannemen. Onderscheidend voor de *civil society*, in vergelijking met het particulier initiatief en het maatschappelijk middenveld, is dat burgers er – als individu – de dienst uitmaken. Deze eigenheid van de *civil society* staat op gespannen voet met de wetstekst van de Wmo. Het 'eigen domein zijn' betekent dat burgers en hun verbanden zelf bepalen of, op welke wijze, en in welke mate zij bijdragen aan de doelstelling van de Wmo. In de wetstekst van de Wmo staat dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de Wmo. Voor de uitvoering van de Wmo leidt dit tot een spanningsveld: hoe kunnen

Beperkingen

(van de Wmo 1)

Bijeenkomst van autochtone en allochtone vrijwillige kaders in Zaanstad

gemeenten – en de maatschappelijke organisaties en professionals die van gemeenten de opdracht hebben gekregen een rol te spelen in de uitvoering van de Wmo – de *civil society* verplichten om een rol te spelen in de uitvoering als deze gemeenten, maatschappelijke organisaties en professionals niets te zeggen hebben over de *civil society*? Dit spanningsveld is bekend onder de noemer Wmo paradox (Metz, 2007; 2008).

Zenuwstelsel

Het zenuwstelsel van de bijdrage van de *civil society* aan de doelstellingen van de Wmo wordt gevormd door burgerparticipatie in de beleidsvorming. De Wmo verplicht dat burgers een stem hebben in de ontwikkeling en de vaststelling van het lokale Wmo beleid. Deze inspraak is niet specifiek voor de Wmo. Het is daarom uitzonderlijk deze standaard inspraak expliciet in een individuele wetstekst is opgenomen. Veel gemeenten hebben al een eigen bena-

dering voor interactief beleid. De lokale *civil society* kan in aanvulling daarop een rol spelen in het agenderen van de Wmo bij de bevolking, een opinie te vormen over de Wmo en burgers vertegenwoordigen in inspraakorganen. Daarvoor kan het beste contact gezocht worden met enerzijds opiniërende netwerken en organisaties zoals lokale debatcentra, en anderzijds met netwerken en organisaties die direct belanghebbende zijn, zoals een lokale scoutinggroep of een buurtcomité.

Een aandachtspunt is dat het merendeel van de belanghebbende organisaties bij de Wmo maatschappelijke organisaties zijn, zoals woningcorporaties en zorginstellingen die eigen belangen bij de Wmo hebben die niet verward moeten worden met de belangen van burgers.

Het betrekken van burgers die niet direct belanghebbende zijn bij de Wmo als cliënt, mantelzorger of vrijwilliger in de zorg is een tweede aandachtspunt. Zij realiseren zich

vaak niet dat de Wmo hen ook aangaat, bijvoorbeeld wanneer zij verplicht worden om te zorgen voor een zieke huisgenoot of een gehandicapt geraakte buur.

Zintuigen

Cliëntenparticipatie vormen de zintuigen van de bijdrage van de *civil society* aan de doelstellingen van de Wmo. Wmo artikel 11 lid 4 en artikel 12 lid 1 verplichten de inspraak in Wmo-beleid en uitvoering van daklozen, ouderen, eerste generatie migrantenvrouwen die de Nederlandse taal nauwelijks machtig zijn en zelden hun huis verlaten, verslaafden, en mensen met een verstandelijke beperking. In de meeste gemeenten heeft deze cliëntenparticipatie vorm gekregen in de Wmo-adviesraad. Het is echter zeer de vraag of de cliënten en kwetsbare burgers die niet gewend zijn om deel te nemen aan inspraakprocessen en niet maatschappelijk actief zijn, wel vertegenwoordigd worden door één van de

deelnemende organisaties aan de Wmo-adviesraad. Daarnaast is het de vraag in hoeverre de Wmo adviesraad representatief is. Het is namelijk een speciaal type persoon die het leuk vindt om mee te denken in adviesraden; wiens visie vaak niet overeenstemt met die van haar of zijn achterban (Schillemans 2007). Concreet zijn er op dit moment problemen met de cliëntenparticipatie van verslaafden, daklozen en vrouwen uit de vrouwenopvang. De *civil society* kan uitkomst bieden. Zo kan er contact gezocht worden met de zelforganisaties en informele netwerken van moeilijk bereikbare groepen zoals zelforganisaties van migrantenvrouwen of daklozen. Ook kunnen *civil society* organisaties zoals de vrijwillige huisbezoekgroepen vanuit het Rode Kruis en de ouderenzorg of sleutelpersonen in de buurt gevraagd worden om contact te leggen met kwetsbare burgers.

Skelet

Het bieden van maatschappelijke ondersteuning aan kwetsbare mensen vormt het skelet van de bijdragen van de *civil society* aan de doelstellingen van de Wmo. Slechts een deel van de maatschappelijke ondersteuning wordt spontaan geboden. Het is daarom belangrijk om onderscheid te maken tussen het organiseren en het bieden van maatschappelijke ondersteuning. Het merendeel van de maatschappelijke ondersteuning verloopt via de bemiddeling van *civil society* netwerken en organisaties in zorg en welzijn. Zij pakken de hulpvraag op, zoeken iemand die de benodigde ondersteuning kan bieden, en zorgen ervoor dat de gevraagde steun werkelijk wordt geboden. Daarnaast vervullen deze netwerken en organisaties een signaleringsfunctie voor leemten in het ondersteuningsaanbod en hebben sommigen zij een traditie in het ontwikkelen van nieuwe vormen van ondersteuning. Zo heeft de vereniging Humanitas in een ver verleden aan de basis gestaan van de kindertelefoon en slachtofferhulp en meer recent heeft zij opvoedingsondersteuning in Nederland geïntroduceerd.

De concrete ondersteuning bestaat uit de hulp die individuele burgers aan mensen in hun omgeving bieden. Globaal zijn er vijf vormen te onderscheiden. Het kan gaan om het onderhouden van sociale contacten met mensen die dat zelf niet kunnen. Activerende ondersteuning ligt in het verlengde van de contactactiviteiten. Inzet is om mensen zodanig te ondersteunen dat zij

daarna zelf verder kunnen of rondom degenen een sociaal netwerk is gevormd dat de ondersteuning overneemt. Daarnaast bestaat er praktische ondersteuning zoals boodschappen doen, een klussendienst, transportservice of thuisadministratie. Hierbij houdt de gebruiker van de dienstverlening volledig zelf de regie in handen. Een wat verdergaande vorm is coachende ondersteuning. De kern daarvan is dat mensen begeleiding krijgen op een specifiek thema. Voorbeelden daarvan zijn: opvoedingsondersteuning en mentoraatprojecten. Tenslotte zijn er vergaande en structurele vormen van ondersteuning zoals voogdijdschap en bewindvoerderschap. In die situaties heeft de voogd of de bewindvoerder de regie over de cliënt. Een aandachtspunt bij maatschappelijke ondersteuning is in hoeverre de typen ondersteuning die de *civil society* kan bieden, aansluiten bij de behoeften die kwetsbare mensen aan ondersteuning hebben. Dit is een terugkerende en klassieke vraag in zorg en welzijn waarover het laatste woord nog niet is gezegd. Welke zorg en ondersteuning moet door professionals worden geboden en wat kan door niet professionals worden gedaan?

Vasculair stelsel

De relevantie van de *civil society* voor de leefbaarheid en de sociale samenhang van buurten en wijken is weinig belicht. Dit is opmerkelijk omdat de rol van de *civil society* in de leefbaarheid en sociale samenhang van buurten en wijken te vergelijken is met het vasculaire stelsel. Met de aanwezigheid van een *civil society* op buurt en wijkniveau gaat het om de aanwezigheid van sociale relaties tussen burgers binnen een buurt of een wijk, die daarmee garant staan voor de sociale samenhang in de buurt of de wijk. Het is overigens nog wel de vraag in welke mate er in iedere buurt of wijk een 'eigen' *civil society* aanwezig is.

De sociale samenhang in de directe woonomgeving is belangrijk voor sociale controle. Sociale controle heeft in Nederland een negatieve bijklank en wordt geassocieerd met aantasting van privacy en de bekrompenheid uit de jaren vijftig van de vorige eeuw. Tegelijkertijd is sociale controle één van de meest functionele instrumenten in de bestrijding van verloedering en (sociale) onveiligheid (Wittebrood & Van Dijk 2007; Wittebrood & Van Beem 2007). Sociale samenhang is ook van belang voor maatschappelijke ondersteuning: mensen die

elkaar ontmoeten, weten van elkaar wanneer (tijdelijke) ondersteuning nodig is, en bieden die vaak ook. Tenslotte draagt de *civil society* van de buurt, de wijk en het dorp bij aan de beschikbaarheid van de kapitaalbronnen in de directe woonomgeving, voor de buurt en de mensen die daar wonen. Voorbeelden zijn: goede contacten met de gemeente of tijd voor (wederzijdse) kinderoppas.

Sociale samenhang heeft evenwel een keerzijde. Zo zijn er de al eerder genoemde nadelen van sociale controle. Een tweede keerzijde is dat sterke sociale verbanden anderen kunnen buitensluiten. Deze anderen kunnen zowel migranten en kwetsbare groepen zijn als de overheid. Tenslotte kunnen sterke verbanden de sociale mobiliteit van de onderklasse belemmeren (Blokland 2001; 2001; Putnam 2000).

Organen

De laatste bijdrage van de *civil society* aan de doelstellingen van de Wmo is vergelijkbaar met de rol van de organen in het menselijke lichaam. De participatie van kwetsbare mensen kan ook mogelijk gemaakt worden door de samenleving zo in te richten dat zij voor iedereen, ongeacht de beperkingen, toegankelijk is.

Het wegnemen van belemmeringen voor participatie en meer laagdrempelig inrichten is een eerste manier. Het klassieke voorbeeld is de aanwezigheid van liften en rolstoeltoiletten, hoorringleidingen en braille. Minder bekende belemmeringen zijn de ongeschreven regels van organisaties en groepen. Als er vanuit gegaan wordt dat mensen, naast hun vrijwillige inzet, fulltime werken of juist fulltime ouder zijn, voelen een werkloze, kinderloze man of carrièrevrouw zich wat minder op haar of zijn plaats (Kupurus 2005; Metz 2006; 2007c).

Vanzelfsprekende ondersteuning is een tweede manier. Wanneer het vanzelfsprekend is om iemand die nauwelijks kan lopen in de trein te tillen of om professionele hulpverlening in de schakelen wanneer een buur psychotisch is geworden, hoeven daar geen speciale voorzieningen of signaleringsnetwerken voor geboden te worden. Een derde manier van meer toegankelijk maken van de ontvangende samenleving is door Doortje Kal ontwikkeld voor de psychiatrie en heet: Kwartiermaken. Een voorbeeld hiervan is de aanwezigheid van gastvrouwen of gastheren in buurtcentra, sportverenigingen of vrijwilligerswerk die kwetsbare mensen welkom heten, voorstellen aan

andere leden, en de eerste periode op sleeptouw nemen totdat zij genoeg mensen kennen en ingeburgerd zijn om met behoud van hun anders zijn, zelf aan de slag te gaan (Kal 2001; Kal 2007).

Beperkingen van het lichaam

Het anatomische model laat zien dat de *civil society* op verschillende manieren veel kan bijdragen aan de doelstellingen van de Wmo. Inzet van de Wmo is door middel van ondersteuning door de *civil society* het bevorderen van de zelfstandige deelname van kwetsbare mensen aan het maatschappelijk verkeer. Landelijke cijfers van vrijwilligerswerk en mantelzorg laten echter zien dat de Nederlandse bevolking al veel participeert. Dat leidt tot de vraag of de Nederlandse *civil society* nog meer ondersteuning kan bieden. Demografische ontwikkelingen en arbeidsmarktbeleid onderschrijven deze grenzen. Hoe meer mensen betaald werk doen, hoe minder tijd zij hebben voor vrijwilligerswerk en informele zorg.

Ook is het nog onduidelijk wat de gevolgen van de toenemende participatie van kwetsbare burgers op de *civil society* zijn. Sinds midden jaren negentig gaat de voorkeur uit naar deelname aan onderwijs of betaald werk. Van degenen voor wie deelname aan onderwijs of arbeid niet mogelijk is wordt verwacht dat zij vrijwilligerswerk doen, of, wanneer dat te hoog gegrepen is, dat zij deelnemen aan ontmoetingsactiviteiten. Voor de *civil society* heeft dat tot gevolg dat kwetsbare mensen, zeker wanneer zij geen betaald werk verrichten, meer gaan participeren in de *civil society* netwerken. Naar de gevolgen daarvan is eigenlijk geen onderzoek naar gedaan. Wel kan wel bedacht worden dat het niet alleen koek en ei is. Mensen met het syndroom van Down of mensen met fysiek zware beperkingen als buur of lid van de sportvereniging is misschien even wennen, en leren om rekening mee te houden, waarna het meestal wel goed gaat. Hoe is dat voor dagelijkse omgang met mensen met een psychiatrische of een verslavingsachtergrond? En met dak- en thuislozen of licht verstandelijk gehandicapten? Straatbeelden van binnensteden en oude wijken laten zien dat de dagelijkse leefomgeving dan geconfronteerd wordt met psychoses, straattaal, zware depressiviteit, agressie en ongeremd gedrag. Het is minimaal van invloed op de sfeer en omgangsvormen en doet een beroep op de sociale weerbaarheid en

sociale vaardigheden van de *civil society* en haar leden.

Er is wel onderzoek gedaan naar de impact van de vermaatschappelijking van de zorg en sociale activering op vrijwilligerswerk. Dat onderzoek leert dat de intrede van mensen met beperkingen het vrijwilligerswerk bemoeilijkt. Enerzijds wordt het vrijwilligerswerk zwaarder omdat de doelgroep meer problemen heeft. Er is een verschil tussen schaken met een vrouw op leeftijd en wekelijks contact onderhouden met een manisch-depressieve man van 35 jaar zonder sociaal netwerk. Anderzijds wordt het vrijwilligerswerk moeilijker door de toename van kwetsbare vrijwilligers die vaak zelf ook ondersteuning nodig hebben, en daarmee extra begeleiding vragen vanuit de vrijwilligersorganisaties (Metz 2006; 2007d).

Het anatomisch model laat zien dat het idee van de *civil society* als perspectief op de bijdragen van burgers en hun verbanden aan het welzijn van de samenleving goed is gekozen. Gezien de grenzen aan de *civil society* is het nog wel de vraag in hoeverre lokale overheden en maatschappelijke organisaties er in zullen slagen het papieren potentieel van de *civil society* te verzilveren.

Dr. Judith Metz is senior onderzoeker bij het Onderzoekcentrum Drechtsteden. In 2006 promoveerde zij bij de Universiteit voor Humanistiek op het onderzoek De tweeledige werking van intermediairen voor burgerparticipatie. Metz houdt zich bezig met onderzoek, advies en onderwijs op het terrein van sociaal beleid, welzijnswerk, civil society, participatie, diversiteit en onderzoeksmethoden.

Contact: Onderzoekcentrum Drechtsteden, Postbus 619, 3300 AP Dordrecht, J.W.Metz@drechtsteden.nl

1 Dit artikel is gebaseerd op de verkenning: Anatomisch model van de civil society voor de Wmo, geschreven in opdracht van de sector Maatschappelijke Ontwikkeling, gemeente Dordrecht. De verkenning is te downloaden via de volgende link: http://www.onderzoekcentrumdrechtsteden.nl/dds/up/ZmbuewxHaE_Anatomisch_model_van_de_civil_society_voor_de_WM0.pdf

Literatuur

- Blokland, Talja 2001. Robert Putnam; Over de waarde van sociaal kapitaal. *Facta*, juni 2001.
- Dekker, Paul 2002. *De oplossing van de civil society. Over vrijwillige associaties in tijden van vervagende grenzen*. Den Haag: SCP.
- Habermas, Jurgen 1992. *Faktizität und Geltung*. Frankfurt: Surkamp.
- Kal, Doortje 2007. Kwartiermaken in de Wmo. *Participatie in het kwadraat*, maart 2007.
- Kal, Doortje 2001. *Kwartiermaken: werken aan ruimte voor mensen met een psychiatrische achtergrond*. Amsterdam: Boom.
- Kuperus, Marike 2005. *De vereniging op survival: overlevingsstrategieën voor hedendaagse verenigingen*. Utrecht: Civiq.
- Lans, Jos van der 2002. Laboratorium voor maatschappelijk middenveld. *Tijdschrift voor de Sociale Sector*, jan/feb, 26-30.
- Metz, Judith 2009. Over burgerparticipatie, welzijnsbeleid en de Wmo. Historiografie van de werksort maatschappelijk activeringswerk. *Journal of Social Intervention*, 18, 2.
- Metz, Judith 2008. Anatomisch model van de civil society voor de Wmo. *Journal of Social Intervention*, 17, 3, p33-43.
- Metz, Judith 2007d. Het taai karakter van burgerparticipatie; de grote mismatch in het sociaal beleid. TSS *Tijdschrift voor de Sociale Sector*, 2007, 5.
- Metz, Judith 2007c. Hoe interacties uitsluiting en diversiteit produceren: een verkenning. *Tijdschrift voor Genderstudies*, nummer 3.
- Metz, Judith 2007b. Bureaucratische belemmeringen. Een verkenning van de betekenis van de professionele vrijwilligersondersteuning voor de participatie van vrijwillige bestuurders. *Vrijwillige Inzet Onderzocht*, 2. Metz, Judith 2007. *Anatomisch model van de civil society voor de Wmo*. Dordrecht: Onderzoekcentrum Drechtsteden.
- Metz, Judith 2006. *De tweeledige werking van intermediairen voor burgerparticipatie*. Amsterdam: Humanistic University Press.
- Perez-Diaz, Victor 1993. *The return of the civil society*. Cambridge: Harvard University Press.
- Putnam, Robert 2000. *Bowling alone; the collapse and the revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Schillemans, Thomas 2007. *Verantwoording in de schaduw van de macht. Horizontale verantwoording bij zelfstandige uitvoeringsorganisaties*. Den Haag: Lemma.
- Warren, Michael 2001. *Democracy and association*. Princeton: Princeton University Press.
- Wittebrood, Karin & Ton van Dijk 2007. *Aandacht voor de wijk. Herstructurering levert een beperkte bijdrage aan leefbaarheid*. Den Haag: SCP.
- Zijdeveld, Anton 1983. *Transformatie van de verzorgingstaat* In: Idenburg (Eds.). *De nadagen van de verzorgingstaat. Kansen en perspectieven voor morgen*. Amsterdam: Meulenhof Informatief.

Nederlanders doen vrijwilligerswerk

Op 7 mei bracht het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) het rapport 'Vrijwilligerswerk in meervoud' uit. Het rapport bevat nieuwe cijfers en analyses van vrijwilligerswerk in Nederland: trends, verschillen tussen bevolkingsgroepen en typen maatschappelijke inzet.

In het rapport wordt een beeld gegeven van recente ontwikkelingen in het vrijwilligerswerk. Uit tal van onderzoeksbronnen zijn gegevens bijeen gebracht over onder andere veranderingen in de participatie tijdens de levensloop, generatieverschillen, kleinschalige burgerinitiatieven, vrijwillige inzet gericht op de wijk, religieuze achtergronden van vrijwilligerswerk, verschillen tussen groepen allochtone en autochtone Nederlanders en nieuwe vormen van vrijwillige inzet.

Enkele van de belangrijkste conclusies:

- * Vergeleken met andere landen zijn in ons land veel mensen bereid geld en tijd te geven aan maatschappelijke organisaties.
- * Een kwart van de bevolking verricht minstens een uur per week vrijwilligerswerk. In vrijwel alle onderzoeken is het percentage vrijwilligers opvallend stabiel.
- * Sport is het belangrijkste terrein waarop Nederlanders vrijwilligerswerk doen; 10 procent van de bevolking doet wel eens vrijwilligerswerk voor een sportvereniging.
- * Een betrekkelijk kleine groep onder de vrijwilligers (16 procent) blijkt verantwoordelijk voor bijna de helft van een het aantal vrijwilligersuren.
- * De afgelopen dertig jaar heeft vrijwilligerswerk zich steeds verder verplaatst naar latere levensfasen, wanneer de

beroepsloopbaan is afgesloten.

- * De maatschappelijke inzet verschilt tussen groepen: kerkgangers, hoger opgeleiden en oudere Nederlanders geven meer geld aan goede doelen en zijn vaker lid van maatschappelijke organisaties of als vrijwilliger actief.
- * Nederlanders van Turkse en Marokkaanse afkomst zijn aanzienlijk minder vaak vrijwilliger dan autochtonen. Surinamers en Antillianen nemen een tussenpositie in.
- * De helft van de huishoudens voelt zich betrokken bij wat er in de buurt gebeurt. Vrijwilligers zijn over de hele linie actiever in hun woonomgeving.

Nederland internationaal

Zowel wat het doneren van geld aan organisaties betreft, als het actief zijn voor een of meer van zulke organisaties, vormt Nederland internationaal een topper. In de Europese Unie is men in 2004 alleen in Zweden actiever en alleen in Malta vrijgevoerdiger dan in ons land. Daar tegenover staan Roemenië en Bulgarije, waar de betrokkenheid in beide opzichten zeer gering is.

Recente ontwikkelingen

Over het algemeen zijn er geen sterke tekenen van een dalende bereidheid tot het doen van vrijwilligerswerk. Er zijn wel groepen die minder actief zijn geworden,

zoals inwonende kinderen, alleenstaanden en gezinnen met oudere kinderen. Die tendens wordt voor een deel gecompenseerd door de groep oudere Nederlanders, de enige groep die de afgelopen decennia duidelijk meer is gaan doen (sinds 1975 gemiddeld ongeveer een uur per week meer). Naast meer vrije tijd is hiervoor ook de relatief hoge kerkelijkheid van oudere Nederlanders verantwoordelijk: kerkelijk actieve mensen zijn ook maatschappelijk actiever. Vrijwilligerswerk is sinds de jaren zeventig meer opgeschoven naar de 'lege nest' fase: de arbeidsloopbaan is ten einde en eventuele kinderen zijn het huis uit – dat schept ruimte voor het doen van vrijwilligerswerk. Jonge gezinnen hebben de afgelopen decennia daarentegen steeds meer te kampen met tijdsdruk en dreigen daardoor minder gelegenheid te krijgen tot het doen van vrijwilligerswerk. Toch leveren zij op dit moment nog altijd het hoogste percentage vrijwilligers.

Allochtonen en autochtonen

Turken en Marokkanen vertonen een relatief geringe inzet (21 procent) als vrijwilliger, lid of donateur van allerlei typen maatschappelijke organisaties. Bij de Surinamers en Antillianen in ons land is dit 31-32 procent en bij de autochtone Nederlanders 49 procent. De grootste verschillen bestaan er bij organisaties op het gebied van natuur en milieu of internationale solidariteit, waarbij 1-2 procent van de Turken tegen bijna 30 procent van de autochtonen is betrokken. Turken zijn naar verhouding vaak verbonden met organisaties die voornamelijk bestaan uit mensen uit de eigen etnische groep. Een hogere opleiding, goede beheersing van de Nederlandse taal, geven van mantel-

nog altijd veel

Vrijwilligerswerk in meervoud

Civil society en vrijwilligerswerk 5

Sociaal en Cultureel Planbureau

zorg en godsdienstige deelname hebben alle een positief effect op vrijwilligerswerk.

Burgerinitiatieven in de woonbuurt

In een apart hoofdstuk zijn burgerinitiatieven gericht op de woonbuurt in kaart gebracht. Mensen van middelbare en hogere leeftijd voelen zich meer betrokken bij hun buurt dan andere bewoners. Jongeren tonen een beperkte bereidheid

om zich actief in te zetten voor de buurt, eigenhuisbezitters voelen zich meer betrokken dan huurders. Mensen met hogere inkomens en tweeverdieners doen minder aan vrijwilligerswerk in de buurt dan lagere inkomensgroepen. Mensen in de minder leefbare wijken scoren lager, al zegt ook in de slechtste wijken nog altijd meer dan een op de drie bewoners bereid te zijn zich in te zetten. Bewoners die wel

eens deelnamen aan vrijwilligerswerk in de buurt zijn aanmerkelijk actiever als het gaat om deelname aan andere activiteiten in de buurt, zoals buurtfeesten organiseren, iets proberen te verbeteren in de buurt en inspraakavonden bijwonen. Zij doen dit twee tot drie keer vaker dan niet-vrijwilligers.

Kleinschalige en nieuwe initiatieven

Tot de vormen van vrijwillige inzet die in het boek geanalyseerd worden, behoren ook kleinschalige initiatieven die door burgers zelf op poten worden gezet. Waarschijnlijk gaat het om honderdduizenden initiatieven, variërend van informele wandelclubs voor alleenstaanden tot regelmatig vergaderende kleine stichtingen tegen zinloos geweld. Daarnaast komen ook ontwikkelingen rondom het maatschappelijk betrokken ondernemen, het werknemersvrijwilligerswerk en het zogenaamde geleid vrijwilligerswerk uitvoerig ter sprake. Met dat laatste wordt bedoeld op vormen van maatschappelijke inzet die een dwingend of zelfs verplichtend karakter hebben (zoals vrijwilligerswerk als maatschappelijke stage of als alternatieve straf, sociale dienstplicht of verplichte bardienst bij de sportclub).

Vrijwilligerswerk in meervoud, redactie: Paul Dekker en Joep de Hart, Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau, mei 2009, ISBN 978 90 377 0348 1, prijs €29,50.

De publicatie is verkrijgbaar bij de (internet)boekhandel of te bestellen via de website: www.scp.nl

Sociale Samenhang ontrafeld Voorbij de bu

Het versterken van de sociale samenhang is in veel gemeenten een belangrijk beleidsthema. Duidelijk is dat de uitwerking hiervan meer vraagt dan alleen een buurtbarbecue waar bewoners elkaar ontmoeten, of een wijkplatform waar de gemeente in gesprek gaat met de wijkbewoners. Maar hoe moet het wel? Wat is sociale samenhang precies, welke factoren zijn van invloed op het al dan niet ontstaan van sociale samenhang, en vooral, hoe is dat in positieve zin te beïnvloeden?

Om antwoord te geven op dergelijke vragen ontwikkelde Seinpost Adviesbureau in opdracht van de gemeente Maassluis en woningcorporatie Maasdelta in 2008 de barometer Sociale Samenhang. Met de barometer wordt concreet in beeld gebracht hoe de sociale samenhang op buurt- en wijkniveau ervoor staat. Het inzicht dat hierdoor ontstaat geeft richting aan het beleid en de inzet van gemeente en haar partners, waarbij rekening kan worden gehouden met de specifieke omstandigheden in de wijken. En, ook in het kader van de Wmo belangrijk, het biedt de mogelijkheid om effecten van ingezet beleid op termijn te meten.

Sociale Samenhang op wijkniveau

Bij prestatievelid 1 van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning wordt gesproken over het 'Bevorderen van de sociale samenhang in en leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten'. Hiermee is het ook een opgave geworden waarvoor de lokale overheid en de sociale sector zich moeten inzetten, vaak ook verbonden aan de plannen voor integrale wijkaanpakken of gebiedsgericht werken.

Waarom is er eigenlijk behoefte aan sociale samenhang op wijkniveau? De Amerikaanse politicoloog Robert Putnam gaf een bondige samenvatting van een onderzoek naar de relatie tussen sociale samenhang, leefbaarheid en veiligheid: Waar wijken beschikken over veel sociaal kapitaal 'public spaces are cleaner, people are friendlier, and the streets are safer'. Ook uit analyses van meerdere jaargangen van de Grotestedenmonitor (Van Dijk, 2000 en De Hart, 2002) blijkt dit. In buurten waarvan bewoners de minste sociale contacten onderhouden en het minst positief oordelen over de onderlinge saamhorigheid en gezelligheid, blijkt de kans op slachtofferschap anderhalf tot tweeënhalft maal groter dan in buurten

waar men positief oordeelt over deze aspecten. Eenzelfde verband is aanwezig met betrekking tot de beleving van veiligheid en leefbaarheid van bewoners. Deze verbanden blijven bestaan ongeacht de individuele sociale en economische kenmerken van de bewoners van die buurt, en ongeacht de meer structurele kenmerken van een buurt (etnische diversiteit, woonduur).

De betekenis hiervan voor het lokale beleid is duidelijk. Of het nu gaat om leefbaarheid of veiligheid, beleid zal alleen effectief zijn als het zich ook richt op essentiële mechanismen als sociale samenhang in, en sociale kapitaal van buurten en wijken. Hierbij gaat het om het vergroten van het samenwerkend vermogen van een gemeenschap bij leefbaarheid-, veiligheid- en andere problemen. Enerzijds om zo het ontstaan van problemen te voorkomen. Anderzijds zodat bewoners zelf een rol kunnen spelen bij het oplossen van deze problemen.

Sociale samenhang in beeld

In **figuur 1** is de opbouw van de barometer Sociale Samenhang zoals die is ontwikkeld schematisch weergegeven.

Om het begrip Sociale Samenhang concreet te maken is een definitie van Paul Schnabel gebruikt: 'Sociale samenhang is de mate

urtbarbecue

waarin mensen in gedrag en beleving uitdrukking geven aan hun betrokkenheid bij maatschappelijke verbanden in hun persoonlijke leven, als burger in de maatschappij en als lid van de samenleving.' Schnabel benoemt dus drie plekken waar sociale samenhang plaatsvindt, voor de barometer zijn deze vertaald in de volgende drie domeinen:

- * Persoonlijk leven: onderdeel van een gezin, familie en vriendenkring;
- * Lid van de maatschappij/netwerk: werknemer, sportvereniging, school, vrijwilligerswerk, verenigingen en religieuze genootschappen;

* Burger: in relatie tot de overheid en andere institutie (zoals politie, woningcorporaties).

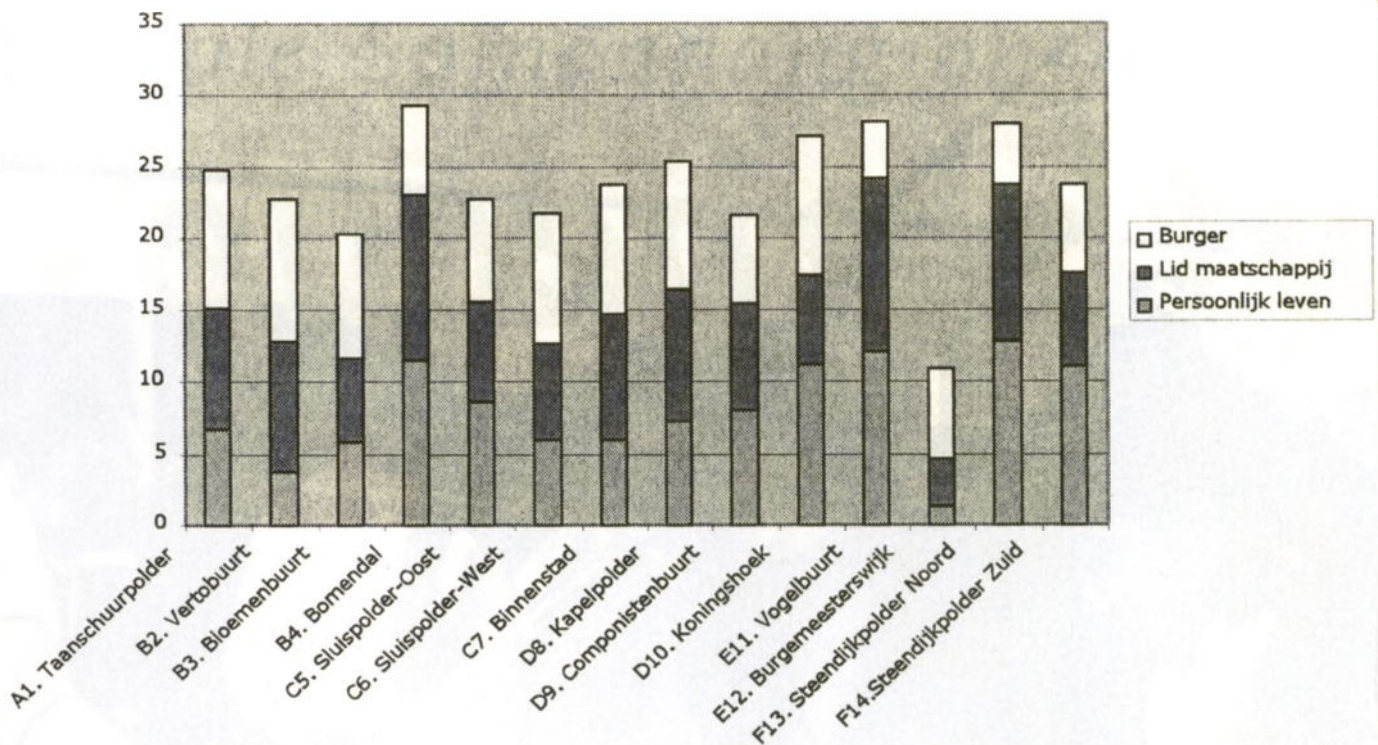
Op basis van beschikbaar materiaal (cbs-gegevens, gemeenteatlas, et cetera) zijn indicatoren gezocht die gerelateerd zijn aan deze domeinen. Een bewerking hiervan leidde tot het beeld (in **figuur 3**, op pagina 46) van de buurten in Maassluis.

Daarnaast is gekeken naar factoren die sociale samenhang beïnvloeden. Externe factoren (economische ontwikkelingen, individualisering, et cetera) die op lokaal niveau nauwelijks beïnvloedbaar zijn, zijn buiten beschouwing gelaten. Opgenomen

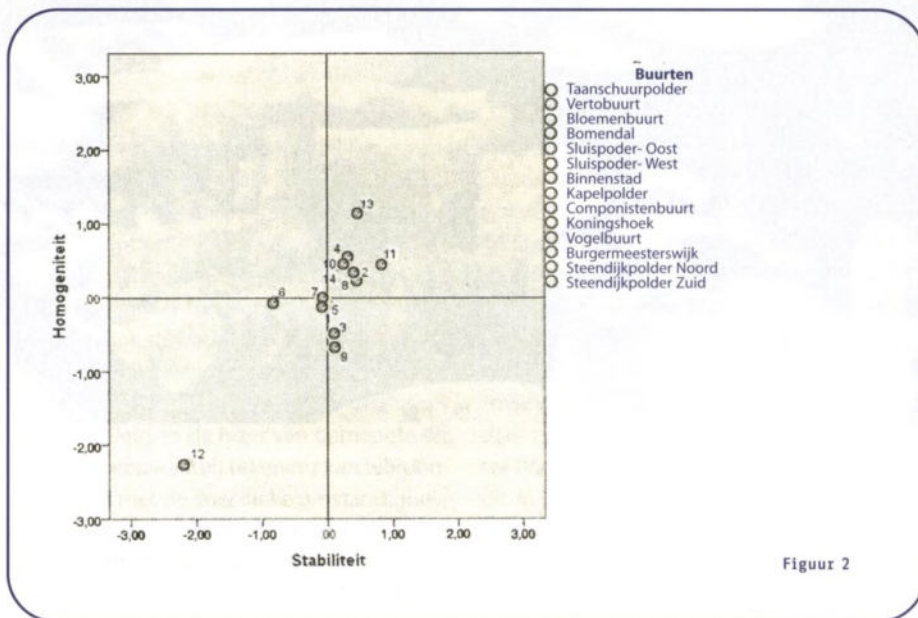
zijn twee groepen van indicatoren die de sociale samenhang op gebiedsniveau beïnvloeden:

- * Stabiteit: waar sprake is van hoge verhuiscapaciteit, weinig eigen woningbezit, et cetera, en waar sprake is van veel wisselingen heeft sociale samenhang minder mogelijkheden zich te ontwikkelen.
- * Homogeniteit: verschillen tussen groepen bewoners (etnisch, cultureel, sociaal economisch) zijn van invloed op het ontstaan van sociale verbanden tussen groepen.

Deze factoren zijn in enige mate beïnvloedbaar door gemeente en instituties, maar stu-

Figuur 3

Figuur 2

ren op korte termijn is lastig. Een uitwerking leverde voor Maassluis het volgende beeld op (zie **figuur 2**). In buurten waar zowel sprake is van een grote stabiliteit als van een hoge mate van homogeniteit (kwadrant rechtsboven) is de kans dat sociale samenhang ontstaat en aanwezig blijft het grootst. Hoe verder naar beneden of naar links in de figuur, hoe minder waarschijnlijk het is dat sociale samenhang als 'spontaan' proces is in deze buurten ontstaan. In het

kwadrant linksonder staan de buurten waar de condities het minst gunstig zijn (in het voorbeeld de Burgemeesterswijk).

Herkenbare resultaten

De barometer bleek na invulling goed aan te sluiten bij de beleving van de professionals en bewoners in Maassluis. Over het algemeen zijn er weinig grote verschillen tussen de buurten in termen van stabiliteit en heterogeniteit (de 'wolk' rondom het

kruispunt van de assen, het gemiddelde van Maassluis). In negatieve zin valt de Burgemeesterswijk op, de herstructurering daar zorgt voor instabiliteit, en de verschillende groepen bewoners maken de wijk heterogeen. In Maassluis is dit de buurt waar het minder waarschijnlijk is dat sociale samenhang 'spontaan' ontstaat. Aan de andere kant van het spectrum staat de Vogelbuurt, waar eigenlijk 'nooit iets aan de hand is'. Door een vergelijking van meerdere jaren werd wel duidelijk dat er in bepaalde buurten sprake was van een (mogelijk) minder gunstige ontwikkeling in de zin dat de stabiliteit afnam. Reden om hier met extra aandacht naar te kijken.

Opvallend is dat de buurten erg verschillende scores op de onderscheiden domeinen van sociale samenhang. Zo scoren Vogelbuurt en Bomendal in zijn totaliteit ongeveer gelijk, maar is in Vogelbuurt de score op het domein Burger erg laag (zelfs lager dan de Burgemeesterswijk).

Leidraad voor beleid en handelen

De gegevens uit de barometer bieden aanknopingspunten voor in te zetten beleid en activiteiten. Het gaat te ver om in detail de maatregelen voor Maassluis te noemen, wel kunnen een aantal hoofdlijnen genoemd worden.

Sociale samenhang als peiler voor het leefbaarheidsbeleid

Het creëren van sociale samenhang is geen doel op zich, maar veeleer een onderdeel van een totaalbenadering om wijken en buurten prettig en leefbaar te houden of te maken. Samen met fysieke aspecten als inrichting en beheer, kwaliteit van de woningen en de veiligheid draagt sociale samenhang bij aan de leefbaarheid.

Verskillende strategieën per domein

Per domein worden bewoners van wijken als het ware aangesproken op een andere rol, hierbij passen ook verschillende strategieën. Bij de burgerrol geldt vooral dat de opgave bij de overheid en haar partners zelf ligt. Het gaat om het creëren van vertrouwen, om betrouwbare organisaties, bereikbaarheid, het nakomen van afspraken, mensen serieus nemen, een goede dienstverlening leveren, et cetera. Bij het domein 'lid van maatschappelijk netwerk' zijn meerdere benaderingswijzen mogelijk. Zijn er al goede initiatieven en activiteiten in een wijk of buurt aanwezig dan kan volstaan worden met een meer faciliterende rol. Komen bewonersinitiatieven niet of nauwelijks voor dan is een stimulerende en activerende

benadering noodzakelijk. Ook kan het natuurlijk voorkomen dat er zaken gebeuren die niet wenselijk zijn. In dat geval kan regulerend worden opgetreden. Bij het domein 'persoonlijk leven' kan de overheid kiezen uit dezelfde benaderingswijzen (stimuleren, faciliteren, reguleren). Hierbij speelt wel dat de aanpak vaak gericht is op de individuele situatie van de cliënt die indirect gevolgen kan hebben op sociale samenhang (bijvoorbeeld het helpen van mensen uit een isolement).

Aanpak is maatwerk

Zoals blijkt uit de barometer zijn binnen de verschillende buurten en wijken heel verschillende patronen waarneembaar waar het gaat over hun score op de drie domeinen. Met de barometer kan per buurt op domeinniveau worden bepaald waar prioriteiten liggen. Concentreren problemen zich in de persoonlijke levenssfeer, over de rol van verenigingen en andere sociale verbanden of over de rol tussen burger en instituties? Op basis van deze kennis kunnen toegesneden sociale interventies worden ingezet. Maatwerk wordt hierdoor mogelijk. Dit betekent overigens niet dat voor elke buurt een uniek plan moet komen, met unieke

maatregelen. Vanuit meer praktische overwegingen geredeneerd gaat het vullen van een gereedschapskist op gemeentenniveau, waaruit geput kan worden naar gelang de vragen die in de buurt of wijk spelen.

Extra aandacht bij ingrijpende veranderingen

Bij grootschalige herstructurering en/of nieuwbouw veranderen per definitie de omstandigheden voor sociale samenhang omdat de veranderingen van invloed zijn op de stabiliteit. Er breekt immers een periode aan van verhuisbewegingen (en daardoor wijziging in de sociale infrastructuur) en mogelijke overlast door bouwactiviteiten. Het is raadzaam om daarom –in gezamenlijkheid tussen gemeente, corporatie en (toekomstige) bewoners- afspraken te maken over de leefbaarheid en daarmee de sociale samenhang in het gebied te versterken.

Rob van den Hazel en Maarten van de Donk zijn senior adviseur bij Seinpost Adviesbureau uit Arnhem

<

De kinderkamer

In de kinderkamer in Nijmegen kunnen kinderen buiten schooltijd terecht voor allerlei activiteiten. De kinderkamer is onderdeel van een programma dat een jeugdvoorzieningsstructuur wil realiseren met een doorlopend aanbod van opvang, onderwijs, overblijf en sport-, welzijns- en culturele activiteiten.

De uitgave *De kinderkamer in de brede school* geeft een indruk van de resultaten van twee jaar projectmatig werken aan de opzet en verbetering van de kinderkamer in Nijmegen. Een kinderkamer is een gezellige ruimte in of vlakbij de basisschool waar kinderen van vier tot twaalf terecht kunnen buiten schooltijden. In Nijmegen is de kinderkamer opgezet door Tandem Welzijnsorganisatie in samenwerking met de gemeente Nijmegen. Inmiddels is er in elke Open Wijkschool¹⁾ een huiskamer.

De kinderkamer past in de landelijke beleidsontwikkelingen rond de brede school, buitenschoolse opvang, dagarrangementen en combinatiefuncties. Een dagarrangement biedt een samenhangend en op elkaar aansluitend aanbod tussen 's ochtends half acht en 's avonds half zeven, gezamenlijk verzorgd door de basisschool, de buitenschoolse opvang en andere welzijns- of vrijetijdsorganisaties. Alle kinderen uit de buurt en van de school zijn er, ook met eventuele aanhang, welkom. Belangrijk is ook dat de opvang geografisch in de buurt is, dit om 'gesleep met kinderen te vermijden. Alle ouders en kinderen kunnen naar behoefte gebruik maken van een dagarrangement. In een combinatiefunctie verricht één persoon verschillende functies in het geheel, wat voor de kinderen als onderdeel oplevert dat zij hun (school)dag meer als een eenheid ervaren.

Samenwerking

In 2001 startte Tandem Welzijnsorganisatie in opdracht van de gemeente Nijmegen op vier plaatsen met de kinderkamer. Inmiddels draaien er in Nijmegen dertien huiskamers. Het eerste concept van de kinderkamer was gebaseerd op de pijlers van het Ouder-Kind-Centrum (landelijk ook Moedercentra genoemd): een open aanbod, zelfbeheer, beloning van werk via onkostenvergoeding of in een immateriële vorm en 'kinderen horen erbij'. Essentieel in de kinderkamer is de samenwerking met alle partners in de brede school. Het team van de kinderkamer organiseert zelf de naschoolse inloop en de activiteiten die plaatsvinden in de kinderkamer. Voor de overige activiteiten is altijd de inbreng nodig van andere organisaties. Per wijk en per basisschool wordt bekeken welke partnerorganisaties er in de buurt zijn om mee samen te werken. Dat zijn naast de brede school, basisschool en buitenschoolse opvang ook de tussenopvang, peuterspeelzaal, Ouder-Kind-Centrum en diverse stedelijke centra op het gebied van kunst, cultuur, educatie, sport en techniek. De kinderkamer biedt zo perspectieven om te komen tot een netwerk van allerlei activiteiten en met diverse partners: naschoolse inloop met daaraan gekoppelde activiteiten, activiteiten in de schoolvakanties en, vaak onder schooltijd, voor ouders/wijkbewoners. Hierdoor kan de kinderkamer een schakel worden in het

totale dagarrangement. Het aanbieden van zo'n arrangement kan de kansen van kinderen en ouders in achterstandswijken en de sociale cohesie in de wijk vergroten.

Groeimodellen

Het streven is de basisvoorziening kinderkamer uit te laten groeien naar gelang de behoefte en mogelijkheden van kinderen, ouders, wijk en samenwerkingspartners. Zo vormt de ene huiskamer een team met de tussenschoolse opvang en werft de agoog van de kinderkamer allochtone ouders die de stap durven te zetten om vrijwilligers werk te gaan doen binnen zowel de tussenschoolse opvang als de kinderkamer.

Een andere huiskamer onderzoekt of er, in samenwerking met school en tussenschoolse opvang, een ontbijtservice kan worden opgezet voor kinderen.

De kinderkamer is nog lang niet uitgegroeid en nog niet de integrale voorziening die Tandem voor ogen heeft. Eén van de knelpunten is het stroomlijnen van de betaling voor huiskameractiviteiten (bijna gratis) en de buitenschoolse opvang (soms duur). Een tweede knelpunt is de omgang met de officiële regelgeving, een derde het verschil in verantwoordelijkheid, en een vierde de openingstijden.

In de pilot *Oase, de Integrale voorziening* in de Nijmeegse wijk Zwanenveld werken de Open Wijkschool CBS Prins Maurits, kinderopvangorganisatie KION en Tandem nauw samen om oplossingen te vinden voor deze knelpunten en zo te proberen de samenwerking tussen de kinderkamer en de buitenschoolse opvang nader uit te werken. In de pilot is een breed dagarrangement opgezet voor ouders en kinderen met als belangrijkste uitgangspunten:

* Buitenschoolse opvang en naschoolse activiteiten met elkaar verbinden zodat een breed educatief aanbod ontstaat voor alle kinderen (rijk en arm) in de wijk. Het aanbod is zodanig vormgegeven dat het ook voldoet als buitenschoolse opvang

Een voorziening voor kinderen en ouders in de wijk

in de brede school

voor werkende ouders;

- * Verschillende opvoedingsmilieus met elkaar verbinden door een zorgvuldige keuze van de inhoud van de aangeboden activiteiten, bijvoorbeeld door een project wereldoriëntatie op de basisschool te verbinden met activiteiten in de huiskamer.

KION en Tandem verzorgen samen de coördinatie waarbij KION de kwaliteit van de opvang bewaakt en Tandem scholing en begeleiding van vrijwilligers en ontwikkeling en aansturing van de kindervrijwilligers op zich neemt. Basisschool CBS Prins Maurits stimuleert ouders en kinderen tot het gebruik van de voorziening en neemt het activiteitenprogramma op in het rooster. Doel van de pilot is dat de uitkomsten dusdanig stimulerend zijn dat deze geïnte-

greerde voorziening zich verspreid over andere Nijmeegse wijken

Handboek

Naast deze publicatie is ook een handboek *De kinderkamer in de brede school* verschenen. Daarin legt Tandem Welzijnsorganisatie haar ervaringen met de kinderkamer in de brede school vast voor de eigen organisatie, zodat er uniformiteit in de methodiek en werkwijze ontstaat. Het handboek is ook gepubliceerd om het concept in Nederland breder onder de aandacht te brengen. Het handboek is geschreven voor coördinatoren van brede scholen en sociaal-cultureel werkers van welzijnsorganisaties. Ook managers van organisaties voor buitenschoolse opvang kunnen er hun voordeel mee doen.

1) In Nijmegen wordt de brede school Open Wijschool genoemd. In de toekomst zal naar verwachting alleen de term brede school worden gehanteerd.

Informatie over de kinderkamer:

Jeannet Janssen Duyghuysen

Tel. 024-3650170

Beide publicaties zijn te bestellen bij Tandem

Welzijnsorganisatie

Postbus 1547

6501 BM Nijmegen

info@tandemwelzijn.nl

www.tandemwelzijn.nl

<

Streetchallenge

De verbindende factor van sport

Het straat community evenement Streetchallenge, opgericht door ex-topsprinter Harvey Bijnaar, maakt gebruik van de kracht van sport om mensen met elkaar in contact te brengen. Laagdrempelig, bottom up, en stapje voor stapje.

Op een gewone lentezondag staat Harvey Bijnaar in de Rotterdamse binnenstad op een pleintje waar fanatiek wordt gevoetbald. Hij is er voor het eerst maar dat is niet aan hem af te zien. Hij maakt makkelijk contact en praat honderduit alsof hij zijn gesprekspartners al jaren kent. Binnen de kortste keren wordt er druk gebrainstormd over een eventueel op te zetten evenement. Het valt op dat Bijnaar daarbij duidelijk op zoek is naar de - belangrijke - mensen uit de buurt. De voetballers snappen onmiddellijk wie Bijnaar daarmee bedoelt. "Mijn sterkste eigenschappen zijn communiceren en verbinden en dat komt goed van pas bij het opstarten van mijn eigen evenement Streetchallenge", aldus Bijnaar, een 36-jarige Rotterdammer van Surinaamse afkomst.

Streetchallenge is een straat community evenement waarbij de zestig meter sprint centraal staat. Naast sprinten (de meest elementaire vorm van bewegen) is het mogelijk om clinics te volgen, er is muziek, dans en een open mike, een activiteit waarbij iedereen die wil de microfoon krijgt om een voordracht - vaak rap of comedy- te geven naar eigen inzicht. Daarnaast zijn er allerlei door wijkbewoners zelf bedachte activiteiten. Het evenement heeft een erg laagdrempelig karakter zodat instromen voor niet-sporters gemakkelijk is.

"Streetchallenge maakt gebruik van de kracht van sport om mensen met elkaar in

contact te laten komen", vertelt voormalig topsprinter Bijnaar. "We willen de jongeren niet van de straat halen, maar ze daar juist met elkaar in contact brengen. Daarvoor zijn betekenisvolle activiteiten nodig en is het van cruciaal belang dat de evenementen draagvlak vinden in de wijk. Ik werk dus volgens het bekende 'from the bottom to the top' model waarbij veel inspraak nodig is van de buurtbewoners zelf. Als zij niet willen, komt er niks van de grond. Zij moeten het doen: ik zorg slechts voor de organisatie, begeleiding en structuur."

Streetchallenge vindt inmiddels plaats in verschillende buurten in Rotterdam en Amsterdam. In 2007 werden in Nederland drie pilots uitgevoerd, waarna acht in 2008. Dit jaar zijn er al zestien geweest in verschillende wijken in Nederland. Op 13 april werd ook in Suriname een pilot evenement gehouden (zie kader). Plannen om een Streetchallenge te organiseren in Londen zijn inmiddels in een vergevorderd stadium. Streetchallenge wordt ondersteund door Brooks en Zorgverzekeraar Agis.

"Sport speelt een belangrijke verbindende factor omdat het boven alle culturele, religieuze en sociale categorieën uitstijgt, vervolgt Bijnaar. "Het brengt mensen makkelijk met elkaar in contact. Ik werk volgens het stepping Stone-(opstap- of

De stichting Streetchallenge heeft als doel sport te bevorderen en dan met name bij allochtone jongeren.

Geestelijk vader Harvey Bijnaar is een voormalig topsprinter en veelvuldig finalist van nationale indoor en outdoor kampioenschappen. Bijnaar was een innovatieve atleet die niet schroomde de tegenstand van de internationale atletiek op te zoeken. Zo trainde hij onder top-trainers in onder meer Amerika en Jamaica. Bijnaar hield aan zijn actieve atletiekloopbaan een uitgebreid netwerk aan sporters, organisatoren en sponsors over.

Na het afronden van zijn hbo-opleiding Milieukunde (specialisatie Milieutechnologie) in Delft werkte Bijnaar voor verschillende werkgevers, onder andere als milieuadviseur. Van 2003 tot 2007 was hij milieu-inspecteur bij de Gemeente Noordwijk wat hem de titel 'Nederlands Snelste Milieu-inspecteur' opleverde!

Op het moment ontwikkelt hij zich als atleetenmanager en ontwikkelaar van het Streetchallenge concept.

Street Challenge in Suriname

Meer dan 170 jongeren van het Ramgoelamgebied in Suriname, die het in hun dagelijks leven zonder gerichte sport en recreatie moeten doen, namen deel aan een Streetchallenge evenement. Organisatoren waren de Buurt Organisatie Ramgoelam (BOR) en haar Nederlandse partnerorganisatie Stichting Olympisch Vuur.

Binnen een afgebakend gedeelte van de Ramgoelamweg konden de jongeren onder begeleiding van vrijwilligers, en militaire sportinstructeurs van het Surinaams Nationaal Leger (SNL) en de Atletiekbond meedoen aan sportonderdelen als sprints. Ook mochten ze een dansact uitvoeren en waren er demonstraties taekwondo en karate. De deelnemers kregen allemaal een medaille en een trui van de organisatie.

"Het was goed." Dit viel alom te beluisteren bij de deelnemende jeugdigen en de enkele aanwezige oudere. Die reacties geven volgens BOR-voorzitter Lucien van Hekelen aan dat er wel degelijk een behoefte is aan continuering van dit project. Harvey Bijnaar, vertegenwoordiger van de Stichting Olympisch Vuur onderschrijft dit volkomen. Dat moet echter wel structureel en fundamenteel worden aangepakt.

"Bij deze activiteit is het de bedoeling om in de wijken jeugd en oud bij elkaar te brengen," zegt Bijnaar. De betrokkenheid aan het buurtgebeuren, de persoonlijkheidsontwikkeling, en de ontwikkeling van hun eigen woon- en leefmilieu zijn van belang. De activiteiten zijn daarom niet geënt op sec sport en cultuur, maar ook op zaken die jongeren en de ouders goed vinden. Bijnaar zegt dat hem is opgefallen dat deze brede benadering leeft bij de BOR, die een lijn heeft doorgetrokken naar andere buurtorganisaties en ngo's in het Latour- en Ramgoelamgebied. Ook andere buurten waar organisaties of groepen mensen actief zijn, kunnen een beroep doen op de organisatie.

stappenplan) mechanisme. Je kunt niet onmiddellijk vrouwen van middelbare leeftijd met een Marokkaanse achtergrond aan het sporten krijgen, je zult dan eerst het vertrouwen van de kinderen moeten verdienen, op die manier de vaders erbij betrekken en als laatste proberen het gehele gezin, inclusief de moeders, aan het sporten te krijgen. Vertrouwen opbouwen kost tijd, elk jaar doorgroeien is het doel. Als gemeentes met mij willen samenwerken vertel ik dat er ook altijd bij. Verwacht van mij niet binnen een maand wonderen."

Dat sport ook mensen met zichzelf in contact brengt vindt Bijnaar een belangrijk bijkomend voordeel. "Sport zorgt namelijk ook voor het ontwikkelen van moraal besef. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het omgaan met winst of verlies, je respectvol gedragen en op een non agressieve manier met iemand de strijd aangaan." De laagdrempeligheid van sport doet daarbij de rest. "Van mij hoeven al die buurtbewoners niet perse te integreren, maar mijn ervaring is wel dat als ze eenmaal met elkaar aan het sporten zijn, het delen van emoties en communiceren met elkaar heel belangrijke stappen zijn die genomen worden in het integratieproces. Dat noem ik dan de verbindende factor van sport! Ik ben er trots op dat Streetchallenge daar een bijdrage aan kan leveren."

stimio

De schakel in uw communicatieketen

Een ideaal communicatie-concept

De communicatie-keten telt vele schakels. U heeft ideeën nodig en teksten, vormgeving, drukwerk, een congres, een videofilm of een Internet-site om die ideeën werkelijkheid te laten worden. Daarbij schakelt u specialisten in, zoals vormgevers, tekstschrijvers, drukkers, communicatie-adviseurs enz.

Maak daarbij gebruik van een beproefd concept. Bij u om de hoek, bij wijze van spreken. Eén adres, waar u met al uw wensen en vragen rond communicatie terecht kunt. Of het nu gaat om advisering of uitvoering, om kleine of grote projecten, om één dienst of product of een combinatie van meerdere diensten en producten. Aan u de keuze:

- teksten/interviews voor folders, brochures, tijdschriften en videoproducties
- advisering & uitvoering interne en externe communicatie
- coaching van pr-medewerkers
- beleidsadviesing & -implementatie, informatievoorziening & monitoring
- organisatie van conferenties & congressen
- samenstelling & productie van videofilms
- vormgeving, dtp & drukwerk

Flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit

Stimio bewijst al 15 jaar een uitstekende partner te zijn als het gaat om flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit. Bovendien beschikken wij door onze duurzame relaties met opdrachtgevers in de non profit-sector over de nodige ervaring en deskundigheid op beleids-terreinen als welzijn, gezondheidszorg, arbeidsmarktbeleid, minderhedenbeleid en onderwijs.

Wij werk(t)en voor o.a.: de ministeries van VWS, Binnenlandse Zaken en Onderwijs & Wetenschappen, Arbeidsvoorziening Nederland, het Landelijk Centrum Opbouwwerk, JMW, de FIOM, de NP/CF, de NOT, Nederlands Politie museum, Compaq Nederland, SAP enz.

Geïnteresseerd in een vrijblijvende kennismaking?
Bel ons voor toezending van onze bureau-brochure
of voor het maken van een afspraak.

stimio

CONSULTANTS DRUKWERK & DESIGN BV

communicatie- & beleidsadviesing
informatievoorziening & monitoring
tekstschrijven & journalistieke producties
management conferenties & symposia
audio-visuele producties
vormgeving & dtp
drukwerk

Stephensonstraat 7
4004 JA Tiel
Tel 0344 - 673485
Fax 0344 - 673486
www.stimio-tiel.nl